

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
V kadencja
Rzecznik Praw Dziecka
GR - 033-1/06/MK

Druk nr 788
Warszawa, 3 lipca 2006 r.

Pan
Marek Jurek
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku

Zgodnie z art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2000 r. Nr 6, poz. 69) przedkładam

**- Informację o działalności Rzecznika
Praw Dziecka za rok 2005 wraz z
uwagami o stanie przestrzegania praw
dziecka.**

Z poważaniem

(-) Ewa Sowińska

**Informacja
Rzecznika Praw Dziecka
o działalności za rok 2005
oraz
uwagi o stanie przestrzegania praw dziecka**

WSTĘP.....	5
PRAWO DO ŻYCIA I OCHRONY ZDROWIA.....	7
Inicjatywy Rzecznika Praw Dziecka – wystąpienia generalne.....	8
Sprawy indywidualne zgłaszane do Rzecznika Praw Dziecka.....	12
1. Ochrona prawa do życia dzieci poczętych.....	12
2. Objęcie powszechnym ubezpieczeniem zdrowotnym, zakres refundowanych świadczeń zdrowotnych i koszty leczenia.....	13
3. Organizacja i funkcjonowanie placówek służby zdrowia.....	15
4. Przestrzeganie praw małoletnich pacjentów.....	15
5. Błędy lekarskie i dochodzenie roszczeń związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych.....	16
6. Miejsca rekreacji dla dzieci.....	17
PRAWO DO WYCHOWANIA W RODZINIE.....	19
Inicjatywy Rzecznika Praw Dziecka – wystąpienia generalne.....	20
Sprawy indywidualne zgłaszane do Rzecznika Praw Dziecka.....	21
1. Postępowania rozwodowe.....	21
2. Prawo do kontaktów z dziećmi i jego egzekucja.....	22
3. Władza rodzicielska.....	24
4. Problemy rodzinne z udziałem cudzoziemców.....	27
5. Naruszenia praw wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych.....	29
6. Rodziny zastępcze.....	29
PRAWO DO GODZIWYCH WARUNKÓW SOCJALNYCH.....	31
Inicjatywy Rzecznika Praw Dziecka – wystąpienia generalne.....	32
Sprawy indywidualne zgłaszane do Rzecznika Praw Dziecka.....	36
1. Świadczenia pomocy społecznej.....	36
2. Świadczenia rodzinne.....	38
3. Świadczenia alimentacyjne i zaliczka alimentacyjna.....	39
4. Renty rodzinne.....	41
5. Mieszkalnictwo.....	41
PRAWO DO NAUKI.....	44
Inicjatywy Rzecznika Praw Dziecka - wystąpienia generalne.....	45
Sprawy indywidualne zgłaszane do Rzecznika Praw Dziecka.....	51
1. Organizacja i finansowanie placówek oświatowych.....	51
2. Droga uczniów do szkoły.....	54
3. Funkcjonowanie systemu nauczania i wychowania.....	55
4. Uczniowie ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi.....	59
PRAWO DO OCHRONY PRZED PRZEMOCĄ, OKRUCIEŃSTWEM, WYZYSKIEM, DEMORALIZACJĄ, ZANIEDBANIEM ORAZ INNYM ZŁYM TRAKTOWANIEM.....	61
Inicjatywy Rzecznika Praw Dziecka – wystąpienia generalne.....	61
Sprawy indywidualne zgłaszane do Rzecznika Praw Dziecka.....	71
1. Przemoc wobec dzieci w środowisku domowym.....	71
2. Przemoc w szkole.....	75
3. Naruszenia praw wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych.....	76
4. Szkodliwe treści w przekazach medialnych.....	77
5. Naruszenia praw nieletnich w postępowaniu.....	79

6. Naruszenia praw majątkowych małoletnich dzieci	81
PRAWA DZIECI NIEPEŁNOSPRAWNYCH	83
Inicjatywy Rzecznika Praw Dziecka – wystąpienia generalne	83
Sprawy indywidualne zgłaszane do Rzecznika Praw Dziecka	86
1. Orzekanie o stopniu niepełnosprawności	87
2. Ochrona zdrowia dzieci niepełnosprawnych.....	87
3. Szkolnictwo specjalne i integracyjne	88
4. Pomoc dla rodzin wychowujących dzieci niepełnosprawne	88
WIZYTACJE W INSTYTUCJACH SPRAWUJĄCYCH PIECZĘ NAD	
DZIEĆMI I MŁODZIEŻĄ	90
Pogotowia opiekuńcze.....	90
Ośrodki pobytowe dla cudzoziemców	95
Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze.....	97
Dom Dziecka	101
DZIAŁANIA RZECZNIKA NA RZECZ WYKONANIA PRZEZ POLSKĘ	
POSTANOWIEŃ KONWENCJI O PRAWACH DZIECKA	103
WSPÓŁPRACA Z PODMIOTAMI W KRAJU I ZAGRANICĄ.....	108
Współpraca w kraju	108
Współpraca międzynarodowa	115
POPULARYZACJA PRAW DZIECKA	118
Współpraca z mediami	118
Internet	120
Publikacje	122
Konferencje i spotkania	122
UWAGI O STANIE PRZESTRZEGANIA PRAW DZIECKA W 2005	123
Prawo do życia i ochrony zdrowia.....	123
Prawo do wychowania w rodzinie	124
Prawo do godziwych warunków socjalnych.....	126
Prawo do nauki.....	127
Prawo do ochrony przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem,	
demoralizacją, zaniedbaniem oraz innym złym traktowaniem.....	130
Prawa dzieci niepełnosprawnych	132
TABELE I ZESTAWIENIA STATYSTYCZNE	134

WSTĘP

Konstytucja RP nadała prawom dziecka wysoką rangę, przewidując instytucję Rzecznika Praw Dziecka. Ustawa Zasadnicza (art. 72 ust. 4¹), nie określa kompetencji i sposobu powoływania Rzecznika – odsyła do ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka.

Urząd Rzecznika Praw Dziecka ustanowiono ustawą z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka² dla stania na straży praw dziecka określonych w Konstytucji RP, Konwencji o Prawach Dziecka³ i innych przepisach prawa, z poszanowaniem odpowiedzialności, praw i obowiązków rodziców. W rozumieniu ustawy dzieckiem jest każda istota ludzka od poczęcia do osiągnięcia pełnoletności (art. 2 ust. 1). Rzecznik działa na rzecz ochrony praw dziecka, a w szczególności:

- prawa do życia i ochrony zdrowia,
- prawa do wychowania w rodzinie,
- prawa do godziwych warunków socjalnych,
- prawa do nauki (art. 3 ust.2).

Zgodnie z ustawą wszystkie podejmowane przez Rzecznika działania mają na celu zapewnienie dziecku pełnego i harmonijnego rozwoju, powinny być prowadzone z poszanowaniem jego godności i podmiotowości (art. 3 ust. 1). Aby zapewnić dziecku takie możliwości, należy je chronić przed wszelkimi przejawami przemocy, okrucieństwa, wyzysku, a także przed demoralizacją, zaniedbaniem i innymi formami niewłaściwego traktowania. Rzecznik szczególną troską otacza dzieci niepełnosprawne (ust. 4).

Przy wykonywaniu swoich uprawnień Rzecznik kieruje się:

- dobrem dziecka - wszystkie działania podejmowane są w najlepiej pojętym interesie dziecka, biorąc pod uwagę, że naturalnym środowiskiem rozwoju dziecka jest rodzina;
- zasadą równości - troska o ochronę praw każdego dziecka;
- poszanowaniem praw, obowiązków i odpowiedzialności rodziców.

¹Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483, sprost.: Dz. U. z 2001 r. Nr 28, poz. 319.

²Dz. U. Nr 6, poz. 69.

³Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526, z późn. zm.

Rzecznik podejmuje działania przewidziane w ustawie z własnej inicjatywy, biorąc pod uwagę napływające do niego informacje wskazujące na naruszenie praw lub dobra dziecka (art. 9).

Rzecznik Praw Dziecka jest niezależną instytucją, wyposażoną w uprawnienia o charakterze kontrolnym, ostrzegawczym i inicjującym, podejmuje i wspiera wysiłki zmierzające do maksymalnej ochrony praw dziecka. Rzecznik dysponuje uprawnieniami, które wzbogaciły istniejące dotychczas w Polsce instrumentarium ochrony praw dziecka.

Uprawnienia, które można zaliczyć do kategorii kontrolnych (art. 10 ust. 1 pkt 1), pozwalają zwrócić się do organów władzy publicznej, organizacji lub instytucji o złożenie wyjaśnień i udzielenie niezbędnych informacji, a także o udostępnienie akt i dokumentów. Rzecznik Praw Dziecka nie może zastąpić organów i instytucji, którym ustawodawca powierza różnego typu zadania z dziedziny pomocy rodzinie i dziecku. Z tego też powodu art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy określa, iż Rzecznik może zwrócić się do właściwych organów w sprawach należących do ich kompetencji, w tym do Rzecznika Praw Obywatelskich, o podjęcie działań na rzecz dziecka. Punkt 2 tego artykułu stanowi zaś, że Rzecznik Praw Obywatelskich podejmuje sprawy skierowane przez Rzecznika Praw Dziecka.

Ustawa przyznaje Rzecznikowi (art. 11 ust. 1) kompetencję przedstawiania właściwym organom władzy publicznej, organizacjom i instytucjom ocen oraz wniosków zmierzających do skutecznej ochrony praw i dobra dziecka, a także usprawnienia trybu załatwiania spraw w tym zakresie. Może on również (art. 11 ust. 2) występować do właściwych organów z wnioskami o podjęcie inicjatywy ustawodawczej bądź o wydanie lub zmianę innych aktów prawnych.

Poniższe opracowanie stanowi wypełnienie art. 12 ustawy, zgodnie z którym Rzecznik corocznie przedstawia Sejmowi i Senatowi informację o swojej działalności i uwagi o stanie przestrzegania praw dziecka. Informacja Rzecznika jest podawana do wiadomości publicznej.

PRAWO DO ŻYCIA I OCHRONY ZDROWIA

Prawo do życia i ochrony zdrowia jest elementarnym prawem człowieka. Prawo to w polskim systemie prawnym chronione jest przez Konstytucję, konwencje i umowy międzynarodowe oraz znajduje odniesienie w szeregu ustaw. Podstawowe znaczenie, w tym zakresie, posiada Konstytucja RP, która gwarantuje:

- prawną ochronę życia (art. 38),
- prawo do ochrony zdrowia, w tym równy dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych, w granicach określonych zapisami ustawy.

Podkreślenia wymaga zapis obligujący władze publiczne do zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej dzieciom (art. 68). Z przepisów zawartych w Konstytucji wywodzi się także normy określające prawa przysługujące pacjentowi.

Konwencja o Prawach Dziecka⁴ gwarantuje dziecku niezbywalne prawo do życia (art. 6) oraz prawo do najwyższego poziomu zdrowia i udogodnień w zakresie leczenia chorób (art. 24).

Konwencja zobowiązuje państwa-strony w szczególności do:

- zmniejszenia śmiertelności wśród noworodków i dzieci,
- zwalczania chorób i niedożywienia,
- udzielenia koniecznej pomocy oraz opieki zdrowotnej wszystkim dzieciom,
- zapewnienia matkom właściwej opieki zdrowotnej w okresie przed i po urodzeniu dziecka,
- zapewnienia rodzicom i dzieciom dostępu do informacji i oświaty zdrowotnej,
- rozwoju profilaktycznej opieki zdrowotnej, poradnictwa w zakresie planowania rodziny.

W obecnej sytuacji, w szczególności w obliczu niedofinansowania służby zdrowia i ciągłych zmian w systemie opieki zdrowotnej, egzekwowanie prawa do ochrony zdrowia dziecka wymaga szczególnie intensywnych i wielokierunkowych działań. Odnosi się to nie tylko do momentu wystąpienia choroby (leczenie ambulatoryjne i stacjonarne oraz ewentualna

⁴ Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 z późn. zm.

rehabilitacja), ale także do działań profilaktycznych, a ponadto opieki nad matką, przed i po urodzeniu dziecka.

Inicjatywy Rzecznika Praw Dziecka – wystąpienia generalne

- **Rzecznik zwrócił się do Ministra Zdrowia o udzielenie informacji dotyczących: zapewnienia noworodkom pełnych możliwości podawania odpowiednich preparatów immunoglobulin w celach profilaktycznych oraz rozwiązania problemów w zakresie szczepień ochronnych przeciwko wirusowemu zapaleniu wątroby typu B.**⁵

Na początku 2005 roku pojawiły się doniesienia o problemach w dostawach do szpitali polskiej immunoglobuliny. Jednocześnie konsultant krajowy w dziedzinie neonatologii zdecydował o zamiennym stosowaniu specyfiku, który nie został zarejestrowany na polskim rynku farmaceutycznym a w kraju producenta jest dopuszczony do stosowania wyłącznie u osób dorosłych. Rzecznik postulował do Ministra Zdrowia o zajęcie stanowiska w kwestiach odpowiedzialności osób i instytucji zobowiązanych do koordynowania działań zapewniających noworodkom dostępność preparatów immunoglobuliny anty-HB, odniesienie się do procedur stosowania u noworodków specyfików niezarejestrowanych w Polsce i konsekwencji wynikających ze stawiania rodziców w sytuacji przymusowej, w której wyrażają zgodę na stosowanie takich specyfików oraz do ewentualnych skutków ubocznych takich praktyk. W odniesieniu do problemu zapadalności na WZW typu B (w Polsce liczba zakażeń jest o ponad 50% wyższa niż w większości krajów UE) Rzecznik zwrócił się o udzielenie informacji o działaniach profilaktycznych podejmowanych wobec tych roczników dzieci, które nie podlegały szczepieniu w okresie noworodkowym, oszacowania kosztów działań profilaktycznych w tej grupie dzieci w porównaniu do kosztów opieki medycznej w przypadku zachorowań na wirusowe zapalenie wątroby typu B.

Na powyższe wystąpienie nie udzielono odpowiedzi.

⁵ Pismo z dnia 14 stycznia 2005 r., nr ZBA-500-2/05/JS.

- **W wystąpieniu do Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia oraz Ministra Zdrowia Rzecznik podniósł problem niezapewnienia w stosownym czasie finansowania ze środków publicznych syntetycznego hormonu wzrostu (Genotropin).⁶**

Rzecznik zwrócił się o podjęcie natychmiastowych kroków w celu zapewnienia dzieciom dostępu do wskazanych leków. Jako sposób rozwiązania problemu wskazał zakup interwencyjny leku. Rzecznik prosił o wyjaśnienie przyczyn zaistnienia takiej sytuacji oraz wskazanie działań, jakie będą podjęte w celu jej rozwiązania.

W odpowiedzi⁷ Prezes Narodowego Funduszu Zdrowia wyjaśnił, iż w sierpniu 2004 roku Minister Zdrowia przekazał NFZ do finansowania w 2005 roku m.in. leczenie niedoboru wzrostu, nie zapewniając na te cele odpowiednich środków. Sformalizowane procedury związane z zabezpieczeniem środków finansowych a następnie długotrwała procedura przetargowa nie pozwoliły na zakup leków w odpowiednim czasie. Jednocześnie oświadczył, że dostawy leku do placówek realizujących świadczenia zdrowotne rozpoczną się po 18 kwietnia 2005 r.

Minister Zdrowia poinformował⁸, iż podejmował starania w celu zapewnienia dostępności leku. Ponadto w ramach sprawowanego nadzoru ponaglał NFZ do podjęcia niezbędnych działań. Zapewnił, iż prowadzone są działania w celu wyjaśnienia nieprawidłowości oraz zapewnienia kontynuacji leczenia hormonem wzrostu.

- **W wystąpieniu do Ministra Zdrowia Rzecznik wskazał na konieczność zapewnienia godnego i etycznego traktowania dziecka, które urodziło się martwe.⁹**

Rzecznik zwrócił się o dokonanie nowelizacji rozporządzenia z dnia 10 sierpnia 2001 r. w sprawie rodzajów dokumentacji medycznej w zakładach opieki zdrowotnej, sposobu jej prowadzenia oraz szczegółowych warunków jej udostępniania (Dz.U. Nr 88, poz. 966, ze zm.) poprzez zmianę definicji zawartych w załączniku do tego rozporządzenia. Normy

⁶ Pismo z dnia 10 marca 2005 r., nr ZBA-500-3/05/MD/TR.

⁷ Pismo z dnia 27 kwietnia 2005 r., nr NFZPCF-DGL/05/04/0096/ML/2005.

⁸ Pismo z dnia 25 kwietnia 2005 r., nr MZ-UZ-A-71-1169-1/MG/05.

⁹ Pismo z dnia 9 maja 2005 r., nr ZBA-500-7/05/MD/TR.

zawarte w wymienionym akcie prawnym poważnie utrudniają dokonanie godnego pochowania zwłok dziecka, które urodziło się martwe przed 22 tygodniem ciąży. Powodem są definicje, jakie zostały wprowadzone rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 17 września 2004 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie rodzajów dokumentacji medycznej w zakładach opieki zdrowotnej, sposobu jej prowadzenia oraz szczegółowych warunków jej udostępniania (Dz. U. Nr 219, poz. 2230). O „urodzeniu” w rozumieniu przedmiotowego rozporządzenia można mówić jedynie w odniesieniu do dzieci „wydalonych lub wydobytych z ustroju matki” po upływie 22 tygodnia ciąży. W związku z powyższym rodzice dziecka, które urodziło się martwe przed 22 tygodniem ciąży, nie mogą otrzymać dokumentu „Zgłoszenie urodzenia noworodka martwego”¹⁰, co praktycznie uniemożliwia dokonanie godnego pochówku dziecka. Zdaniem Rzecznika jest to rozwiązanie nieetyczne i wątpliwe z punktu widzenia prawa.

Minister poinformował¹¹, że udzieli merytorycznej odpowiedzi po zasięgnięciu opinii Konsultanta Krajowego w dziedzinie położnictwa i ginekologii (do momentu oddania niniejszej publikacji do druku odpowiedź nie nadeszła).

- **W wystąpieniu do Dyrektora Instytutu Matki i Dziecka Rzecznik zwrócił się o zapewnienie odpowiedniej opieki neurologicznej dzieciom w związku z zamiarem reorganizacji Instytutu.**¹²

Rzecznik wyraził obawę, czy przewidywana reorganizacja nie spowoduje: ograniczenia leczenia neurologicznego, obniżenia jakości opieki medycznej nad dziećmi, pogorszenia stanu zdrowia małych pacjentów, wydłużenia leczenia stacjonarnego, ograniczenia opieki przez rodziców nad hospitalizowanymi dziećmi.

¹⁰ Okoliczność ta jest o tyle istotna, że w przypadku, gdy dziecko urodziło się martwe, wówczas - zgodnie z art. 38 ust. 2 ustawy z dnia 29 września 1986 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz. U. z 2004 r. Nr 161, poz. 1688) - zgłoszenie takiego zdarzenia powinno nastąpić w ciągu 3 dni. W takim wypadku sporządza się akt urodzenia z adnotacją, że dziecko urodziło się martwe, natomiast nie sporządza się aktu zgonu. Ustawa używa więc pojęcia „urodzenie” i chociaż nie przewiduje dla oceny tego faktu kryterium czasu trwania ciąży, to jednak w powiązaniu z przepisami wskazanego powyżej rozporządzenia praktycznie staje się niemożliwe dokonanie rejestracji dziecka, które przyszło na świat przed upływem 22 tygodnia ciąży.

¹¹ Pismo z dnia 1 lipca 2005 r., nr MZ-OZP-073-2583-2/EW/05.

¹² Pismo z dnia 16 czerwca 2005 r., nr ZBA-500-11/05/KCz.

W odpowiedzi¹³ Dyrektor Instytutu Matki i Dziecka wyjaśnił, iż nie dojdzie do likwidacji żadnej z klinik. Natomiast działania dotyczące zmiany ich lokalizacji zostały czasowo wstrzymane.

- **W wystąpieniu do Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia Rzecznik wyraził zaniepokojenie sposobem zapewnienia opieki medycznej dzieciom chorym na cukrzycę.¹⁴**

W odpowiedzi¹⁵ Prezes Narodowego Funduszu Zdrowia wskazał, iż dominująca rola w zakresie kształtowania polityki związanej z refundacją leków i limitem ich cen należy do Ministra Zdrowia. Ponadto przedstawił rozmiary zaangażowania środków publicznych w refundację leków.

- **W wystąpieniu do Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia Rzecznik zapytał, czy i w jakim ewentualnie zakresie NFZ finansuje świadczenia związane z łagodzeniem bólu porodowego.¹⁶**

Wystąpienie zostało wystosowane w związku listami matek poruszającymi problemy opieki okołoporodowej, w tym dotyczące jakości świadczeń związanych z łagodzeniem bólu porodowego.

Wystąpienie pozostaje bez odpowiedzi.

- **Po zapoznaniu się z „Programem badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2006” Rzecznik zwrócił się do Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego o podjęcie prac nad wyodrębnieniem w statystykach publicznych kategorii dziecka w rozumieniu ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka.¹⁷**

¹³ Pismo z dnia 8 lipca 2005 r., nr ZDK – 073-05/05.

¹⁴ Pismo z dnia 5 sierpnia 2005 r., nr ZBA-500-16/05/TR.

¹⁵ Pismo z dnia 15 września 2005 r., nr NFZ-CF-DGL 05/08/0132/ML/2005.

¹⁶ Pismo z dnia 31 grudnia 2005 r., nr ZBA-500-26/05/TR.

¹⁷ Pismo z dn. 11 kwietnia 2005 r., ZBA/ 071-4/05/KB.

Dane gromadzone przez odpowiednie urzędy, instytucje, wyspecjalizowane organizacje pozarządowe przedstawiają problematykę dotyczącą dzieci w różnych przedziałach wiekowych, w wielu przypadkach są niespójne, a niekiedy mało wiarygodne i nie oddają właściwego obrazu i skali zjawiska. Rzecznika interesuje kompleksowe ujmowanie zjawisk dotyczących dzieci, np. w takich kategoriach jak: niepełnosprawność, syndrom dziecka maltretowanego, przemoc, marginalizacja, bieda, nierealizowanie obowiązku szkolnego i obowiązku nauki czy stan zdrowia dzieci. Uzyskanie jednoznacznych informacji w tych dziedzinach zdecydowanie ułatwiłoby rozpoznanie podstawowych potrzeb dzieci oraz dotyczących ich zagrożeń.

Sprawy indywidualne zgłaszane do Rzecznika Praw Dziecka

Zgłaszane do Rzecznika sprawy indywidualne dotyczyły:

1. ochrony prawa do życia dzieci poczętych;
2. objęcia powszechnym ubezpieczeniem zdrowotnym oraz zakresu refundowanych świadczeń zdrowotnych i kosztów leczenia;
3. organizacji placówek służby zdrowia;
4. praw małoletnich pacjentów;
5. błędów lekarskich i dochodzenia roszczeń związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych;
6. organizacji miejsc rekreacji dla dzieci.

1. Ochrona prawa do życia dzieci poczętych

Do Rzecznika kierowano pytania dotyczące zakresu ochrony prawa do życia. W odpowiedzi Rzecznik informował szczegółowo o przepisach zawartych w dokumentach prawa międzynarodowego, wskazywał też standard prawnej ochrony życia poczętego w prawie polskim wyznaczony m. in. przez wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 28 maja 1997 r.¹⁸ Rzecznik informował również o przepisach ustawodawstwa polskiego, w tym o zakresie

¹⁸ Sygn. akt K. 26/96, OTK 1997/2/19.

prawnokarnej ochrony dziecka poczętego ustalonego przez przepisy art. 152-154 i 157a k.k.¹⁹, ustawy z 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży w brzmieniu nadanym przez ustawę z 30 sierpnia 1996 r.,²⁰ oraz o przepisach ustawy z 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry²¹, określających warunki dopuszczalności przeprowadzania eksperymentów z udziałem dziecka poczętego, ze zmianami wprowadzonymi przez ustawę z 8 lipca 1999 r.²² W sprawach, w których sygnalizowano przypadki przerywania życia dziecka poczętego wbrew przepisom ustawy, Rzecznik niezwłocznie zawiadamiał organy ścigania²³.

Rzecznikowi przekazywano do wiadomości liczne protesty kierowane do Sejmu przeciwko rozpatrywanemu projektowi ustawy o świadomym rodzicielstwie²⁴, który dotyczył bezpośrednio praw dzieci, w tym prawa do życia od poczęcia, praw rodziców i rodziny drastycznie obniżając standard ich ochrony. Projektowane przepisy bezpośrednio naruszały prawo dziecka do życia, nie respektując prawa dziecka do życia w pierwszym okresie życia. Spod ochrony prawnej całkowicie wyłączono dzieci w pierwszych 12 tygodniach życia po poczęciu. Projektodawcy zamierzali też pobawić dzieci w fazie prenatalnej prawa do ochrony zdrowia. Sejm nie uchwalił ustawy o świadomym rodzicielstwie.

Podobnie jak w roku ubiegłym odnotowano liczne przypadki odmowy wydania dokumentów umożliwiających zgłoszenie urodzenia dziecka w wypadku urodzenia dziecka martwego - zakłady opieki zdrowotnej odmawiały wydania kart zgonu dzieci urodzonych przed 22 tygodniem życia. Interwencja Rzecznika w kilku przypadkach doprowadziła do wystawienia i wydania przez szpital stosownych dokumentów²⁵.

2. Objęcie powszechnym ubezpieczeniem zdrowotnym, zakres refundowanych świadczeń zdrowotnych i koszty leczenia

¹⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r., Nr 88, poz. 553 z późn. zm.).

²⁰ Dz.U. Nr 139, poz. 646.

²¹ Tekst jednolity Dz. U. z 2002 r., Nr 21, poz. 204 z późn. zm.

²² Ustawa z dnia 8 lipca 1999 r., o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy o zawodzie lekarza (Dz. U. z 1999 r., Nr 64, poz. 729).

²³ ZII-403-1/05/MH.

²⁴ Druk sejmowy nr 3215.

²⁵ M. in. ZII-400-18/05/MH, ZII-403-22/05/MH.

Rodzice i opiekunowie zwracali się do Rzecznika o wyjaśnienie zasad ubezpieczenia zdrowotnego dzieci oraz zakresu przysługujących dzieciom świadczeń. Wiele spraw dotyczyło prawa do refundacji wydatków poniesionych w związku z uzyskaniem świadczenia zdrowotnego u świadczeniodawcy nie związanego umową z NFZ.

Zgłaszano też problem limitów ilościowych świadczeń zdrowotnych udzielanych najmłodszym pacjentom. Rzecznik udzielał stosownych informacji.

Rodzice i opiekunowie dzieci oraz przedstawiciele organizacji pozarządowych broniących praw osób ubezpieczonych kwestionowali plan finansowy NFZ na rok 2005 podnosząc, że liczba kontraktowanych świadczeń medycznych w niektórych oddziałach wojewódzkich NFZ nie zaspokaja w całości potrzeb dzieci. Rodzice skarżyli się również na długi czas oczekiwania na zabiegi medyczne. Rzecznik przekazywał centrali NFZ informacje o niewystarczających środkach finansowych w oddziałach. W uzasadnionych przypadkach Centrala NFZ udostępniała dodatkowe środki²⁶.

Do Rzecznika zwracali się rodzice zaskarżający decyzje organów NFZ w sprawie refundacji kosztów leczenia dzieci, np. w specjalistycznych placówkach nie mających umowy z NFZ. Rzecznik informował o prawie do wniesienia odwołania od decyzji organów NFZ, a także występował do właściwych oddziałów NFZ z prośbą o wyjaśnienie przyczyn odmowy pokrycia kosztów leczenia.

Do Rzecznika zwracano się o informacje na temat możliwości prawidłowego zdiagnozowania i leczenia dzieci chorujących na rzadkie schorzenia. Rzecznik przekazywał adresy placówek medycznych lub dane kontaktowe medycznych konsultantów krajowych w poszczególnych dziedzinach.

Istotnym problemem były trudności w uzyskaniu refundacji kosztów sprzętu ortopedycznego i jego napraw. Sprawy te dotyczyły najczęściej zestawów inwazyjnych do pomp insulinowych, implantów ślimakowych, aparatów słuchowych, aparatów ortodontycznych i wózków inwalidzkich. Zgłaszano też trudności z pokryciem kosztów leczenia drogimi lekami, nie objętymi wykazem leków refundowanych. Rzecznik występował do dyrektorów

²⁶ ZII-400-20/05/MH.

właściwych oddziałów NFZ o rozważenie możliwości sfinansowania sprzętów lub kuracji w drodze indywidualnych decyzji lub o przyspieszenie przekazania niezbędnych środków. Informował o organizacjach i fundacjach, których statutowym celem jest pomoc w nabywaniu leków i pokryciu kosztów leczenia. Występował też o udzielenie pomocy do właściwych ośrodków pomocy społecznej.

3. Organizacja i funkcjonowanie placówek służby zdrowia

Do Rzecznika zwracano się o poparcie sprzeciwu wobec planowanych zmian w sposobie funkcjonowania zakładów opieki zdrowotnej. Sprawy te dotyczyły likwidacji, przeniesienia lub reorganizacji placówek, m. in. Instytutu Matki i Dziecka w Warszawie²⁷. Rodzice wyrażali obawy w związku z likwidacją oddziałów dziecięcych w szpitalach, zazwyczaj małych placówkach powiatowych²⁸.

W sprawach dotyczących likwidacji i restrukturyzacji zakładów opieki zdrowotnej Rzecznik występował do organów założycielskich z prośbą o informacje o przyczynach podjętych decyzji oraz wyjaśnienie, czy zmiany nie spowodują naruszenia praw małoletnich pacjentów. W uzasadnionych przypadkach podejmował interwencje, m.in. w sprawie realizacji kontraktu na świadczenia zdrowotne uzdrowskowe sanatorium dziecięcego w Rabce-Zdroju oraz planowanej likwidacji placówki²⁹.

Rodzice i opiekunowie dzieci sygnalizowali przypadki nieprzestrzegania zasad higieny w szpitalach i przychodniach, zagrożenia bezpieczeństwa dzieci, braku troski o organizowanie chorym dzieciom czasu wolnego. Sprawy te wyjaśniane były bezpośrednio w zakładach opieki zdrowotnej.

4. Przestrzeganie praw małoletnich pacjentów

Sprawy zgłoszone na przestrzeni roku wskazują na istniejące nadal poważne ograniczenia prawa hospitalizowanych dzieci do bezpośredniej opieki rodziców. Prawo to najczęściej naruszane jest przez nieuzasadnioną odmowę pobytu rodziców w szpitalu.

²⁷ ZII-403-18/05/MH.

²⁸ M. in. ZII-403-20/05/MH.

²⁹ ZII-403-20/05/MH; ZII-403-21/05/MH.

Problem dotyczył także matek karmiących. Rodzice kwestionowali nadto sposób ustalania i wysokość opłat pobieranych przez szpitale za możliwość przebywania z chorym dzieckiem. Rzecznik informował rodziców o zakresie prawa małoletnich pacjentów do dodatkowej opieki pielęgnacyjnej oraz kontaktu z rodziną, a także o sytuacjach, w których może być ono ograniczane. W indywidualnych przypadkach Rzecznik interweniował u dyrektorów szpitali domagając się zapewnienia realizacji praw dziecka. Interwencje Rzecznika prowadziły do zmian w regulaminach: w szpitalach wydzielano pomieszczenia przeznaczone do całonocnego pobytu rodziców z chorymi dziećmi. Wprowadzano też możliwość korzystania przez rodziców z łóżek znajdujących się w salach w ramach usługi ponadstandardowej – doby hotelowej³⁰. Rzecznik informował rodziców o możliwości zwrócenia się do dyrekcji szpitala o zwolnienie z kosztów pobytu, gdy rodzina znajduje się w szczególnie trudnej sytuacji materialnej.

Część skarg dotyczyła naruszania godności dziecka podczas udzielania świadczeń medycznych. Rodzice zarzucali personelowi szpitala lub przychodni arogancję, lekceważący stosunek do chorych dzieci i ich rodzin, używanie obraźliwych słów. Zarzuty dotyczyły też utrudniania dostępu do dokumentacji medycznej.

Zgłaszano sprawy dotyczące zgody na udzielenie dziecku świadczeń zdrowotnych. W sytuacji zachodzącego między rodzicami sporu co do sposobu leczenia dziecka lub braku ich zainteresowania losem dziecka wymagającego interwencji lekarskiej, Rzecznik występował do właściwego sądu o wgląd w sytuację opiekuńczą, wyrażenie zgody na konieczny zabieg lub ustanowienie dla dziecka opiekuna prawnego³¹. Dzieci piszące do Rzecznika były najczęściej zainteresowane prawem do samodzielnego wyrażenia zgody na badanie lekarskie.

5. Błędy lekarskie i dochodzenie roszczeń związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych

Najlichniesza grupa skarg dotyczyła zakażeń szpitalnych, prawidłowości diagnozy i sposobu terapii dziecka, zwłaszcza uszkodzeń okołoprodowych dzieci oraz nieudzielenia rodzicom pełnej i wyczerpującej informacji o przebiegu leczenia dziecka.

³⁰ ZII-403-2/05/MH.

³¹ M. in. ZII-400-15/05/MH.

W sprawach tych Rzecznik szczegółowo informował rodziców i opiekunów prawnych o możliwości dochodzenia praw pacjentów na drodze administracyjnej lub sądowej, o przesłankach odpowiedzialności karnej, deliktowej i zawodowej, zakresie roszczeń, okresie ich dochodzenia, podmiotach zobowiązanych do naprawienia szkody, a także koniecznych elementach pozwu lub skargi.

Reagując na indywidualne prośby dotyczące wsparcia działań w związku z roszczeniami z tytułu doznanej szkody Rzecznik występował do organów założycielskich zakładów opieki zdrowotnej o wyjaśnienia okoliczności ich powstania.

W odniesieniu do prowadzonych już postępowań skargi dotyczyły zazwyczaj nieuzasadnionych opóźnień w rozpoznawaniu sprawy. W przypadku, gdy prowadzono postępowanie dyscyplinarne w okręgowej izbie lekarskiej lub okręgowej izbie pielęgniarek i położnych przed rzecznikiem odpowiedzialności zawodowej lub postępowanie przed sądem cywilnym, Rzecznik występował o przekazanie wyjaśnień o toku postępowania. Przedłużający się czas trwania procesu, trudności dowodowe, krótki okres dochodzenia roszczeń odszkodowawczych w dalszym ciągu utrudniają prowadzenie właściwej rehabilitacji dziecka.

Rzecznik monitorował też prawidłowość toku postępowania karnego w szczególnie drastycznych przypadkach, w tym w sprawie traktowania przez pielęgniarki dzieci przedwcześnie urodzonych w Górnośląskim Centrum Zdrowia Dziecka i Matki w Katowicach³².

6. Miejsca rekreacji dla dzieci

Do Rzecznika zgłaszano sprawy związane z bezpieczeństwem dzieci korzystających z placów zabaw i terenów rekreacyjnych. Rodzice wskazywali na potrzebę zabezpieczenia placów zabaw, utrzymania ich w czystości oraz w odpowiednim stanie technicznym. Skarżono się na obecność psów na placach zabaw. Wielokrotnie zwracano uwagę na przebywanie w pobliżu placów zabaw osób nietrzeźwych. Zwracał się do prezesów spółdzielni mieszkaniowych o podjęcie stosownych działań; występował także o interwencje do Straży Miejskiej - zarówno w sprawie obecności osób spożywających alkohol jak i psów. Rzecznik informował rodziców

³² ZII-402-4/05/MH.

i opiekunów, iż w przypadku zauważenia jakichkolwiek wad urządzeń na placu zabaw należy skontaktować się z przedstawicielem zarządcy terenu.

Napływały skargi na likwidację placów zabaw oraz na przeznaczanie terenów usytuowanych w centrach osiedli na parkingi samochodowe. Rzecznik wyjaśniał okoliczności tych spraw.

PRAWO DO WYCHOWANIA W RODZINIE

Rodzina jest naturalną i podstawową komórką społeczną. Znajduje to odbicie w normach Konwencji o Prawach Dziecka, a zwłaszcza w przepisach art. 5, 9 i 18. Już w preambule stwierdza się, że rodzina jako „podstawowa komórka społeczna oraz naturalne środowisko rozwoju i dobra wszystkich jej członków, a w szczególności dzieci (...) powinna być otoczona niezbędną ochroną i wsparciem”. Państwa-Strony powinny respektować odpowiedzialność, prawa i obowiązki rodziców (art. 5), w tym prawo dziecka do wychowania przez rodziców (art. 7 i 18). W myśl zasady pomocniczości, obowiązkiem państwa jest wspieranie rodzin w realizacji ich zadań (art. 18 ust. 2). Konwencja kładzie szczególny nacisk na uszanowanie prymatu rodziców w sprawowaniu pieczy i wychowaniu dzieci.

Prawo dziecka do wychowania w rodzinie oznacza:

- Uznanie podmiotowości dziecka w wymiarze praktycznym i prawnym,
- Istnienie określonych obowiązków rodziców względem dziecka,
- Zobowiązanie Państwa, by na drodze prorodzinnej polityki prawnej, społecznej i gospodarczej stwarzało warunki do urzeczywistnienia prawa dziecka do wychowania w rodzinie.

Ochrona rodzicielstwa i rodziny ma w Polsce rangę zasady konstytucyjnej (art. 18 Konstytucji RP), a wśród podstawowych konstytucyjnych praw i wolności znalazły się: prawo rodziców do wychowania dziecka (art. 48 ust. 1), prawo dziecka do opieki i pierwszeństwo pieczy rodzicielskiej (art. 72) oraz ciążący na władzach publicznych obowiązek świadczenia szczególnej pomocy matkom, zarówno przed jak i po urodzeniu dziecka (art. 71).

Uznając zasadę autonomii i prymatu rodziny Konstytucja RP dopuszcza możliwość ingerencji w sferę władzy rodzicielskiej (art. 48 ust. 2). Także Konwencja o Prawach Dziecka, akcentując autonomię rodziny dopuszcza możliwość ingerencji w celu zapobieżenia sytuacji niekorzystnej dla dziecka (art. 9 ust. 1), a w przypadkach uzasadnionych odseparowanie dziecka od rodziny (art. 20). Umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej uwarunkowane jest

poszanowaniem więzi uczuciowych dziecka oraz podjęciem pracy ukierunkowanej na powrót do rodziny biologicznej.

Inicjatywy Rzecznika Praw Dziecka – wystąpienia generalne

- **Rzecznik zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości o wyjaśnienie problemu małej skuteczności środków prawnych przysługujących rozwiedzionym rodzicom w celu zapewnienia kontaktów z dzieckiem³³.**

W nadchodzącej do Rzecznika korespondencji podnosi się często, że środki prawne przysługujące rodzicowi w sytuacji utrudniania mu przez drugą stronę kontaktów z dzieckiem są w praktyce bezskuteczne i rzadko wykorzystywane z uwagi na nikłe rezultaty.

Ministerstwo Sprawiedliwości poinformowało³⁴, że sprawy dotyczące egzekucji kontaktów z małoletnimi stanowią niewielki odsetek wszystkich spraw rozpoznawanych w wydziałach rodzinnych i nieletnich.

Rzecznik podtrzymuje stanowisko, iż rodzice rzadko korzystają z przewidzianych przez prawo środków służących do egzekucji kontaktów z dziećmi. W sytuacji celowego utrudniania kontaktów przez drugiego rodzica, środki te nie przynoszą zadowalających rezultatów, a kontakt dziecka z obojgiem rodziców zależy w największej mierze od ich dobrej woli.

- **Rzecznik przedstawił swoje uwagi na temat przygotowywanego przez Ministerstwo Polityki Społecznej projektu Strategii Polityki Społecznej na lata 2007-2013.³⁵**

Dla Rzecznika Praw Dziecka największe znaczenie mają te priorytety Strategii Polityki Społecznej, które dotyczą poprawy warunków dla powstawania i funkcjonowania rodzin, wsparcia rodzin w wychowaniu i edukacji dzieci oraz kompleksowej rehabilitacji i aktywizacji osób niepełnosprawnych. Bardzo ważne jest, aby realizacja zadań

³³ Pismo z dnia 25 maja 2005 r., ZBA-500-10/05/KC/MP.

³⁴ Pismo z dnia 14 lipca 2005 r., DPS-VI-076-19/05.

³⁵ Pismo z 30 września 2005 r., ZBA-071-31/05/KC/KB/TW

przewidzianych w tym dokumencie była skuteczna. W obecnym kształcie, jaki został nadany temu dokumentowi, monitorowanie skutków wprowadzania strategii jest niemożliwe z uwagi na brak prognoz liczbowych (założeń) na lata 2007-2013 w obszarach dotyczących edukacji, pomocy społecznej, osób niepełnosprawnych.

Sprawy indywidualne zgłaszane do Rzecznika Praw Dziecka

Zgłaszane do Rzecznika sprawy indywidualne dotyczyły:

1. postępowań rozwodowych,
2. prawa do kontaktów z dziećmi i jego egzekucji,
3. władzy rodzicielskiej,
4. problemów rodzinnych z udziałem cudzoziemców,
5. naruszania praw wychowanków placówek opiekuńczo- wychowawczych,
6. rodzin zastępczych.

1. Postępowania rozwodowe

Zgłaszający podnosili głównie zarzuty dotyczące przewlekłości postępowania oraz wątpliwości co do niezawisłości składu sędziowskiego. Ich zdaniem zbyt długo musieli oczekiwać na rozstrzygnięcia w danej instancji (często kilka lat). Terminy kolejnych posiedzeń sądowych wyznaczano w niezasadnie długich odstępach czasu. Ponadto zbyt długo trwało opracowanie wymaganych opinii przez biegłych psychologów i psychiatrów z rodzinnych ośrodków diagnostyczno-konsultacyjnych. Wszelkie uwagi dotyczące nieprawidłowości postępowań, w tym ich przewlekłości, były badane przez Rzecznika, a opinie i uwagi przekazywane właściwym prezesom sądów. W uzasadnionych przypadkach Rzecznik występował z wnioskami o objęcie toczącego się postępowania nadzorem administracyjnym w trybie art. 37§1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 roku o ustroju sądów powszechnych.³⁶ W celu przyspieszenia rozpoznania spraw Rzecznik występował także do prezesów sądów o wyznaczanie kolejnych terminów rozpraw w krótszych odstępach czasu oraz do kierowników ośrodków diagnostyczno-konsultacyjnych o przyspieszenie terminów badań psychologicznych i wydania opinii.

³⁶ Dz. U. z 2001 roku, Nr 98, poz. 1070, z późn. zm.

Należy zauważyć, że w większości przypadków główną przyczyną przewlekłości postępowań była postawa rodziców-stron postępowania rozwodowego. Małżonkowie często składali w postępowaniu wnioski, których rozpoznanie opóźniało postępowanie. W szczególności dotyczyło to wniosków o wyłączenie sędziego.

Nadal odczuwalne było nadmierne obciążenie pracą ośrodków diagnostyczno-konsultacyjnych wydłużające czas oczekiwania na opinie.

Rodzice zgłaszali do Rzecznika zastrzeżenia dotyczące treści sentencji wyroków rozwodowych. Wnioskodawcy wyrażali sprzeciw wobec rozstrzygnięć sądu i domagali się zmiany ich treści. Podnosili nadto, że w wyrokach rozwodowych sąd nie określił szczegółowo treści obowiązków i uprawnień małżonka, któremu nie powierzono wykonywania władzy rodzicielskiej. W tych przypadkach Rzecznik wskazywał stronom na możliwość dokonania sądowej interpretacji orzeczenia w trybie art. 352 k.p.c., zgłoszenia wniosku o uzupełnienie wyroku na podstawie art. 351 k.p.c., bądź skorzystania z procedury odwoławczej. W stosownych sytuacjach Rzecznik wskazywał na możliwość uzyskania zwolnienia od kosztów sądowych i ustanowienia pełnomocnika z urzędu.

2. Prawo do kontaktów z dziećmi i jego egzekucja

Wnioski dotyczyły spraw, w których sąd powierzył opiekę nad dzieckiem jednemu z rodziców. Wnioskodawcami byli z jednej strony rodzice sprawujący opiekę nad dzieckiem i dążący do ograniczenia spotkań dziecka z drugim rodzicem - z drugiej zaś strony osoby pozbawione faktycznie stałego kontaktu z dzieckiem i domagające się jego ustalenia lub egzekucji.

Wnioskodawcy wskazywali na nieprawidłowości w realizacji prawa do kontaktów z dzieckiem. Wiązało się to ze zmianą miejsca pobytu dziecka bez powiadomienia osoby uprawnionej do kontaktów, odmową przekazania dziecka osobie uprawnionej, nieobecnością dziecka w miejscu spotkań w wyznaczonych terminach, nieprzygotowaniem dziecka do kontaktu z osobą uprawnioną, nieuprawnioną obecnością osób trzecich na spotkaniach.

Dziadkowie dziecka wychowywanego przez samotnego ojca skarżyli się, że uniemożliwia im on kontakt z wnukiem. Rzecznik poinformował zainteresowanych o zakresie władzy rodzicielskiej, w tym o prawie rodzica do regulowania trybu życia dziecka i kontrolowania, w jakim towarzystwie ono przebywa. Jednocześnie Rzecznik powiadomił zainteresowanych o możliwości wystąpienia do sądu opiekuńczego z wnioskiem o uregulowanie kontaktów z dzieckiem i pouczył o wymogach formalnych dotyczących takiego wniosku. Rzecznik zwrócił uwagę zainteresowanych na stanowisko Sądu Najwyższego, zgodnie z którym dziadkowie mogą domagać się osobistych kontaktów z wnukami, jeśli leży to w interesie dzieci.³⁷

Nieprawidłowości zgłaszane przez rodziców sprawujących opiekę nad dzieckiem dotyczyły niewłaściwych zachowań osób uprawnionych do spotkań. Zarzuty dotyczyły nieodwiedzania dziecka, nieregularności odwiedzin, przedłużania czasu spotkania, stawiania się na spotkanie w stanie nietrzeźwym. W drastycznych przypadkach dochodziło do stosowania przez odwiedzającego przemocy fizycznej wobec dziecka i jego opiekunów lub wykorzystywania seksualnego dziecka.

Wszystkie przypadki były szczegółowo badane przez Rzecznika i zgłaszane właściwym sądom opiekuńczym, jednostkom policji i prokuraturom. Nadto Rzecznik wskazywał zainteresowanym na środki egzekucji świadczeń niepieniężnych określonych w art. 1050 k.p.c. i następnych.

Realizacja prawa do osobistego kontaktu z dzieckiem stanowi zarzewie konfliktów w wielu rodzinach. Rzecznik podejmował szereg czynności zmierzających do zażegnania sporów nakłaniając rodziców do polubownego uzgadniania terminów i warunków spotkań z dzieckiem. Rodzice dysponujący prawomocnym orzeczeniem regulującym kontakty z dzieckiem często nie wiedzą, że to na nich spoczywa obowiązek złożenia do sądu wniosku o wszczęcie postępowania egzekucyjnego. Wychodząc naprzeciw potrzebom rodziców i innych krewnych uprawnionych do spotkań z dzieckiem Rzecznik wskazywał sposób inicjowania i zasady uczestniczenia w postępowaniu egzekucyjnym, a także pouczał o uprawnieniach przysługujących uczestnikom tego postępowania. Rzecznik występował do sądów, kuratorów i instytucji pozarządowych pośredniczących w realizacji kontaktów z dzieckiem o informacje o stanie postępowania. Uzyskane wyjaśnienia pozwalały zweryfikować zarzuty skarżących

³⁷ Zob. ZII-410-109/05/BT.

oraz rzetelnie określić sytuację dziecka, w szczególności przebieg dotychczasowych kontaktów. Ujawnione nieprawidłowości zgłaszano prezesom sądów jako ewentualną przesłankę do ustanowienia nadzoru administracyjnego lub podjęcia innych środków.

Skutecznym instrumentem zapewniającym prawidłowy przebieg spotkań z dzieckiem jest ustanowienie nadzoru kuratora nad przebiegiem kontaktów i jego obecność podczas wizyt. Sprawozdania kuratora pozwalają sądowi na wgląd w sytuację dziecka i właściwą interwencję w przebieg kontaktów w trybie art. 577 k.p.c.

Sprawy kontaktów z rodzicami zgłaszały także same dzieci wyrażając w korespondencji z Rzecznikiem chęć lub niechęć do spotykania się z jednym z rodziców. Zgłaszającymi były osoby kilkunastoletnie zdolne w ograniczonym zakresie do wyboru osób, z którymi miałyby się spotykać. Rzecznik przekazywał stanowisko dziecka sądowi orzekającemu, równocześnie zwracając się o bezpośrednie wysłuchanie małoletniego. Wyjaśniał też dzieciom i rodzicom przesłanki, na jakich sąd opiera swoje rozstrzygnięcie.

Szczególne grupy spraw dotyczyły kontaktów dziecka z rodzicem pozbawionym wolności. Osoba osadzona w zakładzie karnym często całkowicie traci kontakt z dzieckiem. Rzecznik zapoznawał się z zarzutami postawionymi osobie osadzonej oraz sytuacją dziecka, a jeśli uznał wniosek za zasadny zwracał się do organów prowadzących postępowanie o dalsze informacje oraz pouczał zainteresowanego o przysługujących mu uprawnieniach, w szczególności do odroczenia wykonania kary lub przerwy w jej wykonaniu, oraz o możliwości sądowego ustalenia kontaktów.

3. Władza rodzicielska

Podstawą wszczęcia przez sąd rodzinny postępowania w przedmiocie pozbawienia rodzica władzy rodzicielskiej były najczęściej popełnione przez niego czyny zabronione, takie jak groźby karalne (art. 189 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku kodeks karny³⁸), naruszenia nietykalności cielesnej (art. 218 k.k.), znieważenia (art. 212 k.k.), doprowadzenia małoletniego do poddania się czynnościom seksualnym (art. 200 k.k.); znęcania (art. 207 k.k.), niealimentacji (art. 209), uprowadzenia osoby małoletniej poniżej lat 15 (art. 211 k.k.).

³⁸ Dz. U. z 1997 roku, Nr 88, poz. 553 z późn. zm.

Rodzice zabiegali najczęściej u Rzecznika o poparcie przed sądem wniosku o ograniczenie władzy rodzicielskiej drugiego rodzica. Rzecznik zbierał informacje o rodzinie, informował zainteresowanych o przesłankach, które decydują o ograniczeniu władzy rodzicielskiej, a także pouczał ich o możliwości uzyskania zwolnienia od kosztów sądowych i ustanowienia pełnomocnika z urzędu. Jeśli w danej sprawie zapadło już orzeczenie, Rzecznik informował wnioskodawcę o przysługujących mu środkach odwoławczych oraz trybie i warunkach formalnych ich składania.

Do Rzecznika wpływały wnioski od innych krewnych dziecka (dziadków, wujostwa, dorosłego rodzeństwa) lub osób trzecich wskazujące na nieprawidłowości w wykonywaniu władzy rodzicielskiej przez rodziców dziecka. Rzecznik pouczał wnioskodawców o wymogach formalnych wniosków i trybie ich składania do sądu. Jeśli postępowanie rodziców nosiło znamiona przestępstwa, Rzecznik powiadamiał organy ścigania.

Zgłaszano zastrzeżenia co do prawidłowości prowadzonego postępowania sądowego i treści wydawanych orzeczeń. Zainteresowani domagali się interwencji Rzecznika. Podobnie jak w latach ubiegłych zarzuty dotyczyły przewlekłości postępowania, bezpodstawnego oddalenia przez sąd zgłaszanych wniosków dowodowych, nieuwzględnienia opinii biegłych psychologów, niewysłuchania dziecka, nieuwzględnienia zdania dziecka, wyłączenia ze składu orzekającego poszczególnych sędziów. Zarzuty były badane przez Rzecznika i przekazywane sądom. W uzasadnionych przypadkach Rzecznik występował do prezesów sądów z wnioskiem o objęcie toczącego się postępowania nadzorem administracyjnym.

Podnoszono problem zawieszenia władzy rodzicielskiej, np. w sytuacjach czasowego opuszczenia terytorium Polski przez jednego z rodziców, pozbawienia wolności rodzica lub jego długotrwałej choroby. Zgłaszający prosili o wskazanie przesłanek decydujących o zawieszeniu i przywróceniu władzy rodzicielskiej, a także o udzielenie pomocy prawnej w toczącym się postępowaniu. Rzecznik informował zainteresowanych o treści obowiązującego prawa, pouczał o przesłankach decydujących o właściwości sądów, a także wskazywał na możliwość skorzystania z pomocy pełnomocnika procesowego.

Do Rzecznika zwracali się przedstawiciele instytucji (ośrodków pomocy społecznej, szkół, przedszkoli i.in.) informując o sytuacjach, w których zagrożone było dobro dziecka. W

porozumieniu z tymi instytucjami Rzecznik przekazywał te sprawy właściwym sądom a następnie monitorował przebieg postępowania

Rodzice zgłaszali niemożność osiągnięcia porozumienia w istotnych kwestiach dotyczących dziecka (określenie miejsca pobytu dziecka, wybór szkoły, sposobu leczenia, rozporządzenie majątkiem dziecka itp.). Rzecznik informował wnioskodawców o możliwości wystąpienia do sądu opiekuńczego z wnioskiem o rozstrzygnięcie w takich sprawach na podstawie art. 97 k.r.o.³⁹

Do Rzecznika zwracały się dzieci prosząc o wyjaśnienie zakresu władzy rodzicielskiej. Ich pytania dotyczyły możliwości samodzielnego podejmowania życiowych decyzji takich jak: podjęcie pracy, zmiana wyznania, dokonywanie zakupów, wybór kręgu znajomych, odmowa wykonania określonych poleceń rodziców, zmiana miejsca zamieszkania, wybór szkoły itp. Rzecznik szczegółowo informował dzieci o treści instytucji władzy rodzicielskiej, zakresie przysługujących im uprawnień, a także o prawach i obowiązkach rodziców wobec dzieci.

15-letni chłopiec zwrócił się do Rzecznika z pytaniem o swobodę uczestnictwa w uroczystościach i obrzędach religijnych. Rzecznik wyjaśnił, że z władzy rodzicielskiej płynie prawo i obowiązek dbania o wychowanie fizyczne i duchowe dziecka, a także obowiązek posłuszeństwa dzieci wobec rodziców. Rzecznik wyjaśnił, że udział w obrzędach religijnych może stanowić element wychowania. Stwierdził przy tym, że proces wychowawczy powinien polegać na perswazji, przykładzie i pozytywnym wpływie na psychikę dziecka oraz zawsze uwzględniać jego godność.⁴⁰

Znaczna grupa spraw dotyczyła problemu odebrania dziecka jednemu z rodziców. Sytuacja odmowy wydania dziecka pociąga za sobą konieczność przymusowego odebrania dziecka w trybie określonym w art. 598¹- 598¹³k.p.c. Wykonanie tych orzeczeń należy do kompetencji kuratorów sądowych. Podobnie jak w ubiegłych latach rodzice zarzucali kuratorom małą aktywność i wskazywali na przypadki nieuzasadnionego odstąpienia od odebrania dziecka. Rzecznik występował wówczas do sądów i kuratorów w celu uzyskania informacji o stanie prowadzonego postępowania. Rzecznik prosił też o ustosunkowanie się do podnoszonych zarzutów.

³⁹ Dz. U. z 1964 roku, Nr 9, poz. 59 z późn. zm.

⁴⁰ ZII-410-137/05/DK.

Informacje uzyskane w toku spraw należących do tej grupy dowodzą, że postawy rodziców samodzielnie opiekujących się dzieckiem nierzadko są nieprawidłowe i godzą w dobro dziecka. Często zakazują oni dziecku kontaktów z drugim rodzicem i manipulują dzieckiem nakłaniając je do określonych zachowań i wypowiedzi. W ocenie Rzecznika angażowanie dzieci w konflikt między dorosłymi krzywdzi dzieci i zaburza ich rozwój emocjonalny i społeczny. Własne opinie zawierające sposób rozwiązania konfliktu Rzecznik przekazywał zainteresowanym osobom lub instytucjom.

Innego typu problemem była utrata stałego kontaktu z rodziną na skutek przymusowej zmiany miejsca zamieszkania. Sprawy tego typu zgłaszali pracownicy Służby Celnej poddani tzw. alokacji, czyli służbowemu przeniesieniu do innej (odległej) placówki. Wnioskodawcy prosili o pomoc w zmianie decyzji alokacyjnych powołując się na potrzebę stałego kontaktu ze współmałżonkiem i dziećmi lub też na konieczność opieki nad osobami w podeszłym wieku. W przypadku uzyskania potwierdzenia przedstawionego stanu Rzecznik interweniował u Szefa Służby Celnej.

4. Problemy rodzinne z udziałem cudzoziemców

Sprawy dotyczyły głównie przeciągania się postępowań w sprawie nadania statusu uchodźcy. Szczegółowa analiza skarg dotyczących przewlekłości postępowań uchodźczych wykazała, że w większości przypadków przyczyną były braki formalne wniosków złożonych przez cudzoziemców i czasochłonne ich uzupełnianie. Skarżono się też na odmowy udzielenia zezwolenia na pobyt w Polsce cudzoziemcom zamieszkującym w naszym kraju od wielu lat, pozostającym w związku małżeńskim z obywatelem polskim i posiadającym dzieci z tego związku. Jednak w odniesieniu do postępowań o zezwolenia na pobyt decyzje negatywne wynikały z niespełniania przez zainteresowanych przesłanek ustawowych.

Należy stwierdzić, że orzecznictwo organów administracji dotyczące cudzoziemców pozostających w związkach małżeńskich z obywatelami polskimi często nie uwzględnia dobra dzieci pochodzących z takich związków. Konsekwencją odmowy przedłużenia zezwolenia na pobyt czasowy lub odmowy wydania zezwolenia na osiedlenie się jest

deportacja cudzoziemca i rozdzielenie rodziny. Interwencje Rzecznika zaowocowały w kilku takich sprawach odstąpieniem od wykonania decyzji o deportacji.

Skargi cudzoziemców wyraźnie świadczyły o ich niskiej świadomości prawnej. Rzecznik informował o przysługujących środkach prawnych, w tym o możliwości zaskarżenia ostatecznych decyzji organów administracji publicznej do sądów administracyjnych.

Obywatelka Ukrainy zwróciła się do Rzecznika⁴¹ z prośbą o poparcie wniosku do Wojewody Mazowieckiego o zgodę na pobyt tolerowany w Polsce na podstawie art. 97 ust. 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzieleniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP⁴². Z dokumentacji wynikało, że wnioskodawczyni przebywa w Polsce nieprzerwanie od 1998 r., wychowuje samotnie córkę, która posiada obywatelstwo polskie i nie zna języka ukraińskiego. Wojewoda Mazowiecki wydał decyzję o wydaleniu wnioskodawczyni, gdyż przebywała ona w Polsce bez ważnej wizy pobytowej. Po zbadaniu sprawy Rzecznik mając na uwadze art. 8 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka⁴³, a przede wszystkim dobro małoletniej, wystąpił do Wojewody z prośbą rozważenie możliwości uwzględnienia wniosku zainteresowanej. Wojewoda poinformował Rzecznika, iż cudzoziemce udzielono zgody na pobyt tolerowany w Polsce.

Pracownicy Biura Rzecznika Praw Dziecka przeprowadzili wizytację w placówkach, w których przebywają małoletni cudzoziemcy z rodzinami lub bez opieki (zob. rozdz. „Wizytacje”).

Do Rzecznika zwracano się także w sprawach uprowadzeń dzieci za granicę przez jednego z rodziców oraz bezprawnego ograniczania kontaktów rodzica z dzieckiem przez rodzica zamieszkującego za granicą. Działania Rzecznika ograniczały się zazwyczaj do informowania o możliwości podjęcia działań zmierzających do odzyskania dziecka lub przywrócenia kontaktów z dzieckiem w trybie Konwencji haskiej z dnia 25 października 1980 r. dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę⁴⁴. Jeśli działania określone w Konwencji były już w toku, Rzecznik sprawdzał, czy właściwe organy dokonywały czynności w sposób skuteczny, zgodnie z prawem i najlepszym interesem dziecka.

⁴¹ Sprawa ZII-422-5/05/AJ.

⁴² Dz. U. z 2003 r. Nr 128, poz. 1176 z późn. zm.

⁴³ Dz. U. Z 1993 r., Nr 61, poz. 284 z późn. zm.

⁴⁴ Dz. U. z 1995 r. Nr 108, poz. 528.

Do Rzecznika skarżono się także na przewlekłość postępowań sądowych w sprawie przysposobienia cudzoziemskich dzieci przebywających w polskich placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Z uzyskanych wyjaśnień wynikało, że powodem przewlekłości są problemy z pozbawieniem rodziców władzy rodzicielskiej – w przypadkach podlegających jurysdykcji sądów obcych.

Do Rzecznika wpłynęły także wnioski od osób zamieszkałych za granicą z prośbą o pomoc w przysposobieniu dzieci polskich. Rzecznik informował zainteresowanych, iż uruchomienie procedury adopcyjnej odbywa się z inicjatywy działającej na terytorium państwa obcego organizacji będącej odpowiednikiem polskiego ośrodka adopcyjnego.

5. Naruszenia praw wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych

W związku z obowiązywaniem zasady, iż wydatki na utrzymanie dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej na terenie innego powiatu ponosi powiat właściwy ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed skierowaniem do placówki⁴⁵, pojawiła się praktyka przenoszenia dzieci między poszczególnymi placówkami ze względów finansowych. Nie brano przy tym pod uwagę ewentualnych negatywnych skutków emocjonalnych przenosin. Rzecznik występował do właściwych organów o zbadanie zasadności przeniesienia w świetle indywidualnej sytuacji danego dziecka. W wielu przypadkach interwencje okazały się skuteczne.

6. Rodziny zastępcze

W tym zakresie najliczniejszą grupę spraw stanowił problem przewlekłości postępowania w sprawie ustanowienia rodziny zastępczej. Rzecznik występował do sądu z prośbą o wyjaśnienie jej przyczyn. Zazwyczaj wskazywano na niedostarczenie wymaganych prawem opinii w przedmiocie zasadności ustanowienia rodziny zastępczej oraz spełniania kryteriów gwarantujących należyte wykonywanie funkcji rodziców zastępczych.

⁴⁵ Zgodnie z art. 86 ust. 2 i 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2004 r. Nr 64, poz. 593 z późn. zm.).

W zakresie finansowania rodzin zastępczych główne problemy dotyczyły opóźnień w wypłacie obowiązkowych świadczeń dla rodzin zastępczych oraz wypłaty ich w niepełnej wysokości. Rzecznik badał przyczyny nieprawidłowości i zwracał się do właściwych organów o terminową wypłatę świadczeń w należnej wysokości.

PRAWO DO GODZIWYCH WARUNKÓW SOCJALNYCH

Konwencja o Prawach Dziecka szczególną uwagę poświęca dzieciom, które żyją w trudnych warunkach⁴⁶. Sytuacja socjalna dzieci jest przedmiotem wielu międzynarodowych aktów prawnych⁴⁷. Pomoc socjalna na rzecz dzieci stanowi istotny element sprawozdań składanych przez każdy kraj Komitetowi Praw Dziecka Organizacji Narodów Zjednoczonych⁴⁸ zgodnie z wymogami art. 44 Konwencji.

Rodzice mają prawo do wychowania dziecka i na nich spoczywa główna odpowiedzialność za dzieci. Art. 5 Konwencji stanowi, że państwo winno respektować odpowiedzialność rodziców za dziecko. Zasada ta jest rozwinięta w art. 18 podkreślającym, że dziecko jest przedmiotem największej troski ze strony obojga rodziców, którzy ponoszą odpowiedzialność za jego wychowanie. Obowiązkiem rodziców jest zapewnienie dzieciom odpowiedniego standardu życia. Konwencja określa także zadania i obowiązki państwa wobec dzieci w dziedzinie pomocy dziecku i rodzinie, edukacji, opieki zdrowotnej, prawa do uczestnictwa i ochrony, jak również w sferze socjalnej⁴⁹.

Prawa socjalne zawarte w Konstytucji RP są wskazaniem ogólnym i nakładają na państwo obowiązek podejmowania stosownych działań prawnych, politycznych, gospodarczych, ekonomicznych i kulturalnych. Konstytucyjna zasada pomocniczości oznacza, że państwo wspiera, lecz nie wyręcza rodziny, w staraniach o godziwy poziom życia.

Mówiąc o standardach polityki społecznej sprzyjających rozwojowi fizycznemu, psychicznemu i społecznemu dziecka, należy zwrócić uwagę na zobowiązania państwa do ochrony życia rodzinnego w ekonomicznym, prawnym i społecznym wymiarze, m.in.

⁴⁶ Ust. 11 preambuły Konwencji: „Uznając, że we wszystkich krajach świata są dzieci żyjące w wyjątkowo trudnych warunkach i że wymagają one szczególnej troski...”

⁴⁷ Europejska Karta Socjalna z 1961 r., Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z 1966 r. oraz konwencje Międzynarodowej Organizacji Pracy.

⁴⁸ Rząd polski przedstawił w Komitecie Praw Dziecka ONZ w Genewie sprawozdanie za ostatnią dekadę w październiku 2002 r.

⁴⁹ Stosowne zasady odnoszące się do prawa dziecka do odpowiedniego poziomu życia zawarte są w kilku przepisach Konwencji, m.in. w art. 6 ust 2 oraz art. 26 ust. 1 i 2. Najpełniej prawa socjalne dziecka ujmuje art. 27 Konwencji.

poprzez: system zasiłków rodzinnych, wsparcie dla młodych małżeństw, rodzin wielodzietnych, osób samotnie wychowujących dzieci. Na status socjalny rodziny, wyznaczający odpowiedni poziom życia dziecka, mają także wpływ: prawo do godziwego wynagrodzenia, ochrona macierzyństwa, świadczenia alimentacyjne⁵⁰.

Inicjatywy Rzecznika Praw Dziecka – wystąpienia generalne

- **W związku ze wzrostem cen posiłków w szkołach, Rzecznik wystąpił do Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie przywrócenia podstaw prawnych pozwalających na finansowanie stołówek szkolnych przez jednostki samorządu terytorialnego⁵¹.**

W następstwie utraty mocy prawnej przez rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie warunków, form trybu przyznawania i wypłacania pomocy materialnej dla uczniów⁵² przestały istnieć podstawy prawne pozwalających na finansowanie stołówek szkolnych przez jednostki samorządu terytorialnego, co pociągnęło za sobą wzrost cen posiłków w szkołach. Monitorowanie sytuacji w gminach potwierdziło obawy Rzecznika. Wliczenie w cenę posiłków kosztów utrzymania kuchni i stołówek szkolnych spowodowało znaczny wzrost cen posiłków, zmniejszenie liczby uczniów korzystających z bezpłatnych obiadów oraz zmniejszenie liczby wykupywanych posiłków⁵³.

W odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika oraz liczne interwencje przedstawicieli samorządów terytorialnych Minister Edukacji Narodowej i Sportu wydał rozporządzenie z dnia 11 stycznia 2005 r zmieniające rozporządzenie w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół.⁵⁴ Zdaniem Ministra wprowadzenie do rozporządzenia zapisu: „w celu realizacji zadań opiekuńczych i wspomagania właściwego

⁵⁰Standardy regionalne pomocy dziecku i rodzinie wyznaczają akty prawne uchwalone przez organy Rady Europy, zwłaszcza Europejska Karta Społeczna z 1961 r. (cz. I art. 16; cz. II art. 4 i art. 8).

⁵¹ Pismo z dn. 30 grudnia 2004 r., ZBA-500-47/04/KB/TR

⁵² Dz. U. z 1993 r. Nr 74, poz. 350 z późn. zmianami.

⁵³Według oceny Rzecznika po wprowadzeniu nowych zasad posiłki szkolne znacznie podrożały (np. w Katowicach o 60 %).

⁵⁴Rozporządzenie⁵⁴ Dz. U. Nr 10, poz. 75.

rozwoju uczniów gimnazjum może zorganizować stołówkę” stanowi wystarczającą podstawę do funkcjonowania stołówek szkolnych⁵⁵.

Rzecznik podtrzymuje stanowisko, iż zaproponowane rozwiązanie może mieć jedynie charakter tymczasowy. Kwestie związane z funkcjonowaniem stołówek szkolnych oraz odnoszące się do form pomocy materialnej świadczonej uczniom ze środków budżetu państwa lub gminy, w tym dotyczące korzystania z posiłków w szkole, winny być w sposób kompleksowy uregulowane w ustawie o systemie oświaty⁵⁶.

- **W związku z uchwaleniem rządowego projektu ustawy o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej⁵⁷ Rzecznik w piśmie do Marszałka Sejmu wyraził zaniepokojenie wstrzymaniem prac nad obywatelskim projektem ustawy – Fundusz Alimentacyjny⁵⁸.**

Obywatelski projekt ustawy powstał w konsekwencji społecznego sprzeciwu wobec likwidacji funduszu alimentacyjnego i w oparciu o projekt ustawy skierowany do Sejmu przez Rzecznika. Rzecznik poparł stanowisko Komitetu Inicjatywy Ustawodawczej na rzecz Ustawy Fundusz Alimentacyjny, występując do Prezydenta RP o nie podpisywanie ustawy o świadczeniach rodzinnych. Projekt obywatelski wpłynął pod obrady Sejmu RP w dniu 2 listopada 2004 r.⁵⁹. Niestety Sejm pracując nad projektem rządowym, zaprzestał prac nad inicjatywą obywatelską. Przedstawiciele Komitetu Inicjatywy Ustawodawczej nie zostali zaproszeni do prac nad rządowym projektem, pomimo tego, że Sejm skorzystał z rozwiązań projektu obywatelskiego.

- **Rzecznik wystąpił do Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego o podjęcie pilnej interwencji w związku z praktyką potrącania przez KRUS kwot ze świadczeń rodzinnych na pokrycie zaległości składkowych rolników⁶⁰.**

Przepisy ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników⁶¹ stanowią, że egzekucję z tytułu nieopłaconych składek prowadzi się w trybie przepisów o postępowaniu

⁵⁵ Pismo z dnia 28 stycznia 2005 r., DKOS-EM/CZ-0220262/05

⁵⁶ Pismo z dnia 1 marca 2005 r., ZBA-071-2/05/KB.

⁵⁷ Dz. U z 2005, Nr 95, poz. 732.

⁵⁸ Pismo z dnia 11 kwietnia 2005 r., ZBA –500-6/05/KC.

⁵⁹ Druk sejmowy nr 3392.

⁶⁰ Pismo z dnia 30 czerwca 2005 r., ZBA-500-13/05/KC.

egzekucyjnym w administracji. Egzekucja tych kwot ze świadczeń rodzinnych jest zabroniona⁶². KRUS jest jedynie uprawniony do potrąceń zaległych składek ze świadczeń wypłacanych z ubezpieczenia.

W odpowiedzi⁶³ Prezes KRUS powołał się na brak podstaw prawnych, aby odmówić rolnikowi uprawnionemu do zasiłku rodzinnego, który wnioskuje o pomniejszenie tego zasiłku o wskazaną przez rolnika kwotę na pokrycie zaległości składowych. Jednostki KRUS zaprzestaną takiej formy wypłat w związku ze zmianą przepisów ustawy o świadczeniach rodzinnych, z których wynika że od 1 września 2005 r. będzie je przyznawał i wypłacał organ właściwy, tj. wójt, burmistrz, prezydent miasta.

Rzecznik podtrzymuje stanowisko, iż zasiłek rodzinny jest świadczeniem celowym dotowanym z budżetu państwa i nie podlega on w żadnym wypadku egzekucji ani potrąceniom, nawet za zgodą i na wniosek strony. Ustawodawcy przyświecała intencja bezwarunkowej ochrony najmłodszych, którym to świadczenie ma służyć.

- **Rzecznik wystąpił do Rzecznika Praw Obywatelskich o zaskarżenie do Trybunału Konstytucyjnego przepisów ustawy z dnia 22 kwietnia 2005 r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej⁶⁴ (w brzmieniu obowiązującym od 1 września 2005) jako niezgodnego z art. 18, art. 32, art. 48 Konstytucji RP oraz art. 27 Konstytucją RP oraz Konwencją o Prawach Dziecka⁶⁵.**

Kryteria uprawniające do uzyskania zaliczki alimentacyjnej dyskryminują dzieci, które wychowywane są w rodzinach pełnych, a także te, których rodzice ponownie wstąpili w związek małżeński pomimo, że spełniają one kryterium dochodowe i posiadają potwierdzenie o bezskuteczności egzekucji świadczeń alimentacyjnych. Ograniczają także prawo samotnych matek do budowania nowej rodziny, gdyż w przypadku zawarcia związku małżeńskiego zostają one pozbawione zaliczki alimentacyjnej. Ponadto ustawa regulująca

⁶¹ Dz. U z 1998., Nr 7, poz. 25.

⁶² Nie podlegają egzekucji świadczenia alimentacyjne, świadczenia rodzinne, dodatki rodzinne, pielęgnacyjne, porodowe i dla sierot zupełnych – art. 10§4 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, Dz. U z 2002 r., Nr 110, poz. 968 z późn. zm.

⁶³ Pismo z dnia 14 lipca 2005 r., UB 41-42/2005.

⁶⁴ Dz. U. Nr 86, poz. 732.

⁶⁵ Pismo z dnia 14 września 2005 r., ZBA-500-21/05/KC.

zasady przyznawania zaliczki alimentacyjnej posługuje się definicją osoby samotnie wychowującej dziecko, która została uznana przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodną z Konstytucją RP⁶⁶.

Rzecznik Praw Obywatelskich podzielił argumenty Rzecznika Praw Dziecka, jednak z uwagi na zbliżający się termin utraty mocy obowiązującej ustawy o świadczeniach rodzinnych (31 grudnia 2005 r.) oraz trwające prace legislacyjne nad nowelizacją tej ustawy wstrzymał się z zaskarżeniem ustawy do Trybunału Konstytucyjnego z uwagi na długą procedurę oraz możliwość wprowadzenia zmian w drodze nowelizacji.

- **Rzecznik wystąpił do Premiera RP oraz Marszałka Sejmu RP o podjęcie pilnych działań w celu poprawy dramatycznej sytuacji socjalnej dzieci w naszym kraju⁶⁷.**

Przepisy regulujące zasady finansowego wsparcia dla rodzin – ustawa o świadczeniach rodzinnych oraz ustawa o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej – są rażąco niesprawiedliwe i nie zabezpieczają we właściwy sposób wszystkich potrzebujących. Ustawy te posługują się definicją osoby samotnie wychowującej dziecko, która zgodnie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 18 maja 2005 r. uznana została za sprzeczną z Konstytucją RP⁶⁸. Wywiera ona niepożądane skutki społeczne, nie sprzyja bowiem umocnieniu autorytetu instytucji małżeństwa. Wprowadzenie dodatku dla osób samotnie wychowujących dziecko doprowadziło do fali rozwodów i separacji⁶⁹ jako odpowiedzi na nową „ofertę” socjalną ze strony państwa. Zaliczki alimentacyjnej nadal pozbawione są dzieci w rodzinach pełnych oraz dzieci, których rodzice ponownie zawarli związek małżeński tworząc nową komórkę społeczną, jaką jest rodzina.

W odpowiedzi Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej poinformowało, że przygotowany jest projekt ponownej nowelizacji ustawy o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej i że znajduje się on obecnie na etapie uzgodnień międzyresortowych. Jednym z proponowanych rozwiązań jest rozszerzenie uprawnień

⁶⁶ Wyrok z 18 maja 2005 r.

⁶⁷ Pismo z dnia 18 listopada 2005 r., ZBA-500-22/05/KC.

⁶⁸ Syg. K 16/04.

⁶⁹ Wg Ministerstwa Sprawiedliwości liczba rozwodów w roku 2004 w porównaniu z rokiem 2003 wzrosła o 122,9%, a liczba separacji o 199,5% (pismo Podsekretarza Stanu T. Wołka do Marszałka Sejmu, ZBA-075-8/04/MW).

do zaliczki alimentacyjnej na dzieci wychowywanew rodzinach pełnych zrekonstruowanych. Planuje się, że nowe zasady zaczną obowiązywać z początkiem nowego okresu zasiłkowego tj. z dniem 1 września 2006 r.⁷⁰

Proponowane rozwiązania są zgodne z postulatem Rzecznika Praw Dziecka.

Sprawy indywidualne zgłaszane do Rzecznika Praw Dziecka

W zakresie prawa dziecka do godziwych warunków socjalnych zgłaszane sprawy dotyczyły:

1. świadczeń z zakresu ustawy o pomocy społecznej
2. świadczeń rodzinnych
3. świadczeń alimentacyjnych i zaliczki alimentacyjnej
4. rent rodzinnych
5. mieszkalnictwa

1. Świadczenia pomocy społecznej

Problemy z uzyskaniem świadczeń wynikających z ustawy o pomocy społecznej zgłaszane były głównie przez rodziny o bardzo niskich dochodach, dotknięte bezrobociem lub od lat korzystające ze środków pomocy społecznej. W imieniu takich rodzin niejednokrotnie występowały osoby postronne (sąsiedzi, nauczyciele itp.). Wnioskodawcami bywały również same dzieci. W szczególnie trudnej sytuacji pozostawały matki-ofiary przemocy domowej bądź kobiety rozwiedzione, zmuszone do opuszczenia dotychczasowego miejsca zamieszkania. Zdarzało się, że wnioskodawcy rozważali oddanie dzieci do placówki opiekuńczej ze względu na bardzo trudną sytuację materialną. W większości przypadków problem nie polegał na odmowie przyznania pomocy finansowej lecz na jej wysokości. Problemem okazywała się często postawa osób objętych pomocą socjalną. Wiele rodzin traktuje zasiłki otrzymywane z ośrodków pomocy społecznej jako jedyne źródło dochodu i nie podejmuje starań, aby zmienić sytuację. W wyniku działań Rzecznika wszystkie rodziny zostały objęte pomocą właściwych miejscowo ośrodków pomocy społecznej.

⁷⁰ Pismo z dnia 19 grudnia 2005 r., DSS-II-0712-18/05/UŻ.

W wystąpieniach kierowanych do ośrodków pomocy społecznych i powiatowych centrów pomocy rodzinie Rzecznik zwracał uwagę na konieczność objęcia potrzebujących rodzin zarówno pomocą finansową, jak i pracą socjalną polegającą na przywracaniu im zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie. Np. samotne, młode matki często potrzebują pomocy w uczeniu się prowadzenia domu, opieki nad dzieckiem, gospodarowania posiadanymi pieniędzmi.

Rodzice dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych sygnalizowali problemy z należyтым zabezpieczeniem finansowym dzieci podczas urlopu z placówki. Działania wyjaśniające prowadzone przez Rzecznika w większości nie potwierdzały tych zarzutów. Ustalono, że problem zabezpieczenia utrzymania dzieci rozwiązuje się najczęściej poprzez przekazywanie rodzicom zakupionego wcześniej prowiantu i zwiększoną pomoc ośrodków pomocy społecznej. Ustalono, że o każdorazowym urlopowaniu dziecka z placówki powiadamiany jest ośrodek pomocy społecznej a pracownik domu dziecka winien kontrolować sytuację dzieci przebywających czasowo u rodziców. Rezultatem podjętych przez Rzecznika zgłoszeń było stymulowanie współpracy placówek i ośrodków pomocy społecznej w omawianym zakresie.

Matka jedenaściorga dzieci⁷¹ zgłosiła niemożność ich utrzymania w okresie urlopu z domu dziecka (ze względu na trudną sytuację materialną dziewięcioro dzieci przebywało w placówce). Matka twierdziła, że nie przekazano jej żadnych środków (poza sumą 530 zł stanowiącą wysokość renty socjalnej), które mogłaby przeznaczyć na utrzymanie i wyżywienie dzieci. Rzecznika zaniepokoiło, iż rodzice byli zmuszani przez pracowników domu dziecka do przyjmowania dzieci w okresie wakacji pod groźbą utraty władzy rodzicielskiej. W opinii Rzecznika kontakty z rodzicami są bardzo pożądane, jednak niedopuszczalne jest oddawanie dzieci pod opiekę rodziny nie dysponującej dostatecznym zapleczem finansowym. Rzecznik zwrócił się do ośrodka pomocy społecznej z prośbą o wyjaśnienie sytuacji dzieci i poinformowanie o podjętych działaniach. Ustalono, że podczas pobytu dzieci w domu rodzina otrzymuje pomoc w formie zasiłków okresowych i celowych oraz że o jej złej sytuacji finansowej ośrodek informował dyrekcję domu dziecka. Na spotkaniu matki z pracownikiem socjalnym, pracownikiem domu dziecka i kuratorem zawodowym wyjaśniono wszystkie

⁷¹ Sprawa ZII- 420 - 71/05/AW.

kwestie poruszone w piśmie skierowanym do Rzecznika i udzielono rodzicom wszechstronnej informacji o możliwościach uzyskania wsparcia i pomocy w związku z pobytem dzieci w domu.

Osoby postronne (sąsiedzi, znajomi) kierowali do Rzecznika listy sygnalizujące nieprzygotowanie wielu domów rodzinnych na przyjęcie dzieci z uwagi na niewłaściwą postawę rodziców (np. alkoholizm, niemożność zapewnienia opieki). W sprawach tych natychmiast podejmowano działania służące weryfikacji tych doniesień i zaangażowaniu miejscowego ośrodka pomocy społecznej.

2. Świadczenia rodzinne

Problemy z uzyskaniem świadczeń i wysokością świadczeń rodzinnych zgłaszali głównie rodzice samotnie wychowujący dzieci. W tej grupie przeważały matki: kobiety rozwiedzione, wdowy, żony osób odbywających karę pozbawienia wolności, ofiary przemocy domowej i kobiety niezamężne. Najczęściej poruszonym problemem było kwestionowanie wysokości dochodu uprawniającego do pomocy oraz zmienionych zasad przyznawania dodatku z tytułu samotnego wychowywania dziecka. Od września 2005 r. obowiązują nowe przepisy ustawy o świadczeniach rodzinnych, które stanowią, że zasiłek rodzinny nie jest wypłacany, jeśli osobie samotnie wychowującej dziecko nie zostało zasądzone świadczenie alimentacyjne na rzecz dziecka od drugiego rodzica (z przewidzianymi prawem wyjątkami).

Liczną kategorię spraw z zakresu świadczeń rodzinnych stanowiły problemy z uzyskaniem prawa do dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka. Istotna była tu definicja „samotnego wychowywania dziecka”, jaką zawierała ustawa o świadczeniach rodzinnych. Dodatku odmawiano kobietom wychowującym dziecko z konkubentem nie będącym ojcem biologicznym dziecka. Wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18 maja 2005 r. przepisy regulujące kwestię dodatków do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania i samotnego wychowywania dziecka⁷² zostały uznane za niezgodne z art. 18, art. 32 ust. 1, art. 71 ust. 1

⁷² Art. 8 pkt 3 i art. 8 pkt 4 ustawy o świadczeniach rodzinnych.

Konstytucji RP oraz z art. 27 Konwencji o prawach dziecka.⁷³ Zgodnie z ust. 2 tego wyroku wymieniony wyżej przepis utracił moc z dniem 31 grudnia 2005 r.

3. Świadczenia alimentacyjne i zaliczka alimentacyjna

Zgłaszane sprawy dotyczyły uchylania się od obowiązku alimentacyjnego przez zobowiązanych do świadczeń alimentacyjnych bądź przekazywania przez nich kwot nie odpowiadających wysokością orzeczoną przez sąd. Wierzyciele, przeważnie kobiety, prosiły o wskazanie przesłanek upoważniających do starania się o podwyższenie alimentów. Z prośbami takimi zgłaszały się również starsze dzieci planujące podjęcie pracy i studiów.

Część spraw dotyczyła starań dłużników o obniżenie alimentów. Podejmowali je na ogół ojcowie zobowiązani do świadczeń alimentacyjnych na dzieci z pierwszego małżeństwa, a utrzymujący również dzieci z następnych związków. Wszystkim zainteresowanym Rzecznik udzielał wyjaśnień dotyczących obowiązujących przepisów.

Szereg spraw dotyczyło zastrzeżeń wierzycieli w stosunku do działalności sądów i pracy komorników. Rzecznik pouczał zainteresowanych o trybie zaskarżania rozstrzygnięć sądu, a w sytuacjach wskazujących na przewlekłość postępowania sądowego i opieszałość komornika, występował do prezesów sądów o objęcie postępowania nadzorem administracyjnym.

⁷³ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18 maja 2005 r. sygn. akt K 16/04 (Dz. U. z dnia 31 maja 2005 r.) Z wnioskiem o stwierdzenie niezgodności wskazanych przepisów wystąpił w dniu 6 kwietnia 2004 r. Rzecznik Praw Obywatelskich. Skarga ta została złożona w związku z wniesionym do Rzecznika Praw Obywatelskich przez Rzecznika Praw Dziecka wnioskiem o zaskarżenie wskazanych przepisów ustawy o świadczeniach rodzinnych do Trybunału Konstytucyjnego ze względu na prawne i faktyczne defaworyzowanie i dyskryminowanie w tych przepisach dzieci rodziców, którzy pozostają w związkach formalnych. Zdaniem Rzecznika Praw Dziecka takie nierówne traktowanie narusza nie tylko konstytucyjną zasadę równości, ale także zasadę pomocniczości oraz zasadę prymatu rodzicielskiej odpowiedzialności za dziecko. Rzecznik Praw Obywatelskich podzielił stanowisko Rzecznika Praw Dziecka rozszerzając je o dodatkowe argumenty.

Do Rzecznika napływały też prośby o wyjaśnienie przepisów dotyczących zasad i procedury przyznawania alimentów.

Znaczna liczba spraw wiązała się z przepisami ustawy o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej⁷⁴. Pytania dotyczyły kręgu osób uprawnionych do zaliczki alimentacyjnej, wymaganej wysokości dochodu, problemu z uzyskaniem zaświadczenia o bezskuteczności egzekucji w przypadku, kiedy dłużnik przebywa za granicą, jak też wysokości nowego świadczenia. Wśród osób zwracających do Rzecznika byli opiekunowie wychowujący dzieci w rodzinach zastępczych, rodzice dzieci przebywających w instytucji zapewniającej całodobowe utrzymanie i rodzice, którzy zawarli ponowny związek małżeński. Są to grupy osób, którym mimo spełnienia kryterium dochodowego, a także warunku bezskutecznej egzekucji zaliczka alimentacyjna nie przysługuje. Najliczniejszą kategorię osób poruszających problem uprawnień do zaliczki alimentacyjnej stanowili rodzice, którzy zdecydowali się ponownie zawrzeć związek małżeński i utracili wymagany status osoby samotnie wychowującej dziecko.

Mając na uwadze zgłaszane zastrzeżenia w dniu 14 września 2005 r. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Rzecznika Praw Obywatelskich o zaskarżenie do Trybunału Konstytucyjnego art. 2 pkt 5 ustawy o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej z dnia 22 kwietnia 2005 r.⁷⁵ w brzmieniu obowiązującym od 1 września 2005 r. jako niezgodnego z: art. 18, art. 32, art. 48 ust. 2 Konstytucji RP oraz art. 27 Konwencji o Prawach Dziecka (zob. wyżej).

W pismach do Rzecznika często powracał problem prawa do zaliczki alimentacyjnej osoby - legitymującej się wyrokiem alimentacyjnym i korzystającej z funduszu alimentacyjnego do momentu jego likwidacji - której dłużnik alimentacyjny przebywa na stałe poza granicami Polski. W odpowiedzi Rzecznik informował m. in., że osoba mająca zasądzone alimenty na dziecko winna złożyć wniosek o ustalenie prawa do zaliczki alimentacyjnej do organu właściwego wierzyciela (tj. wójta, burmistrza lub prezydenta miasta właściwego ze względu na swoje miejsce zamieszkania). Do wniosku powinna dołączyć informację sądu okręgowego (wydziału administracyjnego) o stanie egzekucji lub zaświadczenie zagranicznej instytucji

⁷⁴ Ustawa z dnia 22 kwietnia 2005 r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej (Dz. U. z dnia 17 maja 2005 r.)

⁷⁵ Dz. U. z 2005, Nr 86, poz. 732.

egzekucyjnej o stanie egzekucji świadczeń alimentacyjnych za okres trzech ostatnich miesięcy.

Mając na uwadze problemy z uzyskaniem zaliczki alimentacyjnej w sytuacji, kiedy dłużnik przebywa za granicą, Rzecznik zwrócił się do Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej⁷⁶ o przedstawienie możliwości skutecznej realizacji prawa do zaliczki alimentacyjnej w sytuacji, gdy dłużnik przebywa zagranicą. Rzecznik został poinformowany, że Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej planuje nowelizację ustawy prowadzącą do tego, że zaliczka będzie przysługiwać w sytuacji, gdy nie będzie można wszcząć za granicą procedury wykonania wyroku sądu polskiego.

4. Renty rodzinne

Rodzice bądź inni krewni dzieci zwracali się do Rzecznika o informacje na temat warunków uzyskania renty oraz drogi odwoławczej od decyzji Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w przypadku odmowy przyznania renty. Wnioskodawcy prosili również o wsparcie starań o przyznanie renty w drodze wyjątku. Większość z nich nie spełniała jednak warunków koniecznych do uzyskania powyższego świadczenia na zasadach ogólnych, jak i w trybie wyjątkowym przewidzianym w ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych⁷⁷. Rzecznik udzielał wówczas informacji na temat możliwości uzyskania pomocy w formie zasiłków rodzinnych i dodatków do zasiłków. Zwracał się też do ośrodków pomocy społecznej z prośbą o objęcie pomocą zainteresowanych.

5. Mieszkalnictwo

Do Rzecznika napływały skargi dotyczące długiego oczekiwania na lokale z zasobu mieszkaniowego gminy. Problem dotyczył lokali socjalnych, zastępczych i komunalnych. Prośby o pomoc w uzyskaniu lub przyspieszeniu przydziału lokalu kierowały rodziny wielodzietne, niepełne, wychowujące dzieci niepełnosprawne oraz rodziny o bardzo niskim

⁷⁶ Pismo ZII-412-146/05/AW.

⁷⁷ Dz.U. Z 2004 r., Nr 39, poz. 353 z późn. zm.

dochodzie. Wiele spraw dotyczyło bardzo niskiego standardu lokali socjalnych przydzielanych rodzicom wychowującym dzieci niepełnosprawne i przewlekle chore. W zależności od stanu sprawy Rzecznik zwracał się do właściwych gmin oraz ośrodków pomocy społecznej z prośbą o szczegółowe informacje, przydzielenie lokalu socjalnego, ponowne przeanalizowanie spraw czy też zaproponowanie lokalu o wyższym standardzie. W szczególnie uzasadnionych przypadkach wnosił o rozważenie możliwości przyspieszenia przydziału lokalu komunalnego.

Do Rzecznika zwrócił się samotny ojciec wychowujący czworo dzieci, w tym jedno przewlekle chore⁷⁸, w stosunku do którego ze względu na nieopłacanie czynszu orzeczono eksmisję z prawem do lokalu socjalnego. Ojciec prosił o poparcie starań zmierzających do zamiany lokalu socjalnego bez kanalizacji i bieżącej wody na lokal o wyższym standardzie. Rzecznik interweniował u burmistrza i uzyskał zapewnienie, że ze względu na sytuację rodziny sprawa zostanie ponownie rozważona.

Do Rzecznika wpływały skargi na niewłaściwe bądź niezgodne z orzeczeniem sądu korzystanie ze wspólnego bądź podzielonego przez sąd lokalu mieszkalnego rozwiedzionych małżonków. Z prośbą o interwencję zwracały się np. matki, którym były małżonek uniemożliwiał korzystanie z wody, ogrzewania i prądu. Rzecznik występował do zakładów energetycznych z prośbą o znalezienie rozwiązania sytuacji lub informował wnioskujących o konieczności zwrócenia się do sądu rodzinnego z wnioskiem o wydanie zarządzeń mających na celu zabezpieczenie podstawowych warunków bytowych małoletnich dzieci.

Do Rzecznika zwracały się rodziny zagrożone eksmisją oraz takie, wobec których toczy się postępowanie eksmisyjne z powodu braku tytułu prawnego do użytkowania lokalu, bądź z tytułu niepłacenia czynszu. Nie znając obowiązujących regulacji prawnych wynikających z ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianach kodeksu cywilnego z dnia 21 czerwca 2001 r.⁷⁹ zainteresowani pytali, w jaki sposób mogą uniknąć eksmisji. Kobiety będące ofiarami przemocy, wychowujące dzieci i mieszkające nadal ze sprawcą przemocy prosiły o wskazanie przepisów, na podstawie których mogłyby

⁷⁸ ZII-422-57/05/NL.

⁷⁹ Dz.U. z 2005 r. Nr 31, poz. 266.

doprowadzić do jego eksmisji. Rzecznik informował zainteresowanych o przepisach prawnych i wynikających z nich możliwościach działania.

Do Rzecznika zwracały się o pomoc matki-ofiary przemocy domowej, które straciły bądź musiały opuścić swe dotychczasowe miejsce zamieszkania. Kobietom tym Rzecznik udzielał pomocy prawnej oraz wskazywał miejsca ewentualnego schronienia - domy samotnej matki, ośrodki dla ofiar przemocy w rodzinie, ośrodki interwencji kryzysowej.

PRAWO DO NAUKI

Prawo dzieci i młodzieży do nauki wynika z Konstytucji RP, konwencji i umów międzynarodowych (Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, Konwencja o Prawach Dziecka, Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, Konwencja w sprawie zwalczania dyskryminacji w dziedzinie oświaty) oraz szeregu ustaw, w tym szczególnie ustawy o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r.

Konstytucja RP (art. 70) stanowi, „Każdy ma prawo do nauki. Nauka do 18 roku życia jest obowiązkowa i bezpłatna (w szkołach publicznych)”.

Prawo do nauki oznacza, że Państwo:

- ma obowiązek zapewnić dostęp do instytucji edukacyjnych (m.in. zorganizować sieć szkół, kształcić nauczycieli, zapewnić podręczniki, opracowywać programy szkolne),
- powinno stworzyć możliwość zakładania szkół prywatnych (poza szkołami publicznymi),
- ma obowiązek zapewnić dostęp do różnorodnych źródeł wiedzy z poszanowaniem różnych przekonań, w tym religijnych i filozoficznych,
- ma obowiązek zapewnić skuteczny sposób kontroli wypełniania obowiązku nauki przez dzieci.

Dla rodziców prawo to oznacza możliwość wyboru dla dzieci szkół innych niż publiczne, możliwość zakładania szkół podstawowych i ponadpodstawowych, ale także obowiązek zadbania o uczęszczanie dziecka do szkoły i zapewnienia mu odpowiednich warunków do nauki.

Konwencja o Prawach Dziecka w art. 28 i 29 stanowi, że Państwa-Strony zobowiązały się, podejmować wszelkie środki, aby dyscyplina szkolna była stosowana w sposób zgodny z godnością dziecka, oraz aby nauka dziecka była ukierunkowana na:

- rozwijanie w jak najpełniejszym zakresie osobowości, talentów oraz zdolności umysłowych i fizycznych dziecka;

- rozwijanie szacunku dla praw człowieka i podstawowych swobód oraz dla zasad zawartych w Karcie Narodów Zjednoczonych;
- rozwijanie szacunku dla rodziców dziecka, jego tożsamości kulturowej, języka i wartości, dla wartości narodowych kraju, w którym mieszka dziecko, kraju, z którego dziecko pochodzi, jak i dla innych kultur;
- przygotowanie dziecka do odpowiedzialnego życia w wolnym społeczeństwie, w duchu zrozumienia, pokoju, tolerancji, równości płci oraz przyjaźni pomiędzy wszystkimi narodami, grupami etnicznymi, narodowymi i religijnymi oraz osobami rdzennego pochodzenia.

W świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka niedostateczna edukacja na podstawowym poziomie lub niska jej jakość są rozumiane nie tylko jako pozbawienie prawa do nauki, ale również jako zagrożenie dla realizacji celów całej Konwencji o Prawach Dziecka.

Inicjatywy Rzecznika Praw Dziecka - wystąpienia generalne

- **Rzecznik wystąpił do Ministra Edukacji Narodowej i Sportu o zbadanie systemu punktacji osiągnięć uczniów gimnazjum podczas rekrutacji do szkół ponadgimnazjalnych.**⁸⁰

Kryteria otrzymania świadectwa z wyróżnieniem zostały ujednoczone w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych⁸¹. Niestety, nie został ujednoczony sposób przeliczania na punkty tzw. innych osiągnięć kandydatów do szkół ponadgimnazjalnych, w tym świadectw „z paskiem”. Pozostawienie decyzji, co do sposobu ustalenia punktacji, kuratorom oświaty we współpracy z dyrektorami szkół, prowadzi do różnic między województwami w ocenie tego wyróżnienia. Ponadto nie we wszystkich

⁸⁰ Pismo z dn. 28 czerwca 2005 r., ZBA-500-12/05/KB.

⁸¹ Dz. U. Nr 199, poz. 2046 z późn. zm.

systemach punktacji, opracowanych przez poszczególnych kuratorów, na świadectwie odnotowuje się osiągnięcia w aktywności na rzecz innych ludzi, zwłaszcza w formie wolontariatu lub środowiska szkolnego.

W odpowiedzi⁸² **Minister stwierdził**, że rozważy przekazane uwagi podczas najbliższej nowelizacji rozporządzenia w sprawie warunków i trybu przyjmowania uczniów do szkół publicznych oraz przechodzenia z jednych typów szkół do innych.⁸³

Do dnia przekazania do druku niniejszej publikacji rozporządzenie nie zostało znowelizowane.

- **Rzecznik wystąpił do Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z wnioskiem o dofinansowanie wydawanych przez Polski Związek Niewidomych czasopism „Promyczek” i „Świąteczko”, jedynych w Polsce pism dla dzieci niewidomych i słabowidzących.**⁸⁴

Każde z wymienionych czasopism ma dwie wersje - z powiększonym drukiem dla niedowidzących, z której korzystają także dyslektycy i niepełnosprawni umysłowo oraz wersję brajlowską dla niewidomych. Na rynku brak jest jakichkolwiek innych tego typu wydawnictw.

Minister odpowiedział, że z powodu ograniczenia budżetu Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu środki finansowe przeznaczone na druk podręczników szkolnych dla uczniów niepełnosprawnych, w tym niewidomych i słabowidzących uległy zmniejszeniu o 50%. Ministerstwo zaangażowało się w poszukiwanie sponsora dla Zarządu Głównego Polskiego Związku Niewidomych, który zechciałby sfinansować w 2005 r. druk wymienionych czasopism.⁸⁵

Czasopisma w dalszym ciągu ukazują się.

⁸² Pismo z dn. 20 lipca 2005 r., DKOS-1/KW-5020-11/05.

⁸³ Dz. U. z 2004 r. Nr 26, poz. 232.

⁸⁴ Pismo z dn. 24 maja 2005 r., ZBA -500-9/05/KB.

⁸⁵ Pismo z dn. 16 czerwca 2005 r., DKOS-WSM-024-71/05.

- **Rzecznik wystąpił do Ministra Edukacji Narodowej i Sportu o podjęcie prac legislacyjnych w celu wprowadzenia maksymalnych progów liczebności uczniów w oddziałach szkół publicznych.**⁸⁶

W stosunku do większości przedmiotów nauczania brakuje powszechnie obowiązujących przepisów określających normy liczebności uczniów w oddziałach. Sprzyja to podejmowaniu przez samorzady decyzji o zwiększaniu liczby uczniów w oddziałach. Niepokój budzi fakt tworzenia w wielu miejscowościach klas ponad 30-osobowych a nawet 40-osobowych

Minister wyjaśnił, że określenie maksymalnego progu liczebności uczniów w oddziałach poszczególnych typów szkół publicznych wymagałoby również określenia dolnego progu liczby uczniów. Na ograniczanie tendencji do tworzenia oddziałów ze zbyt dużą liczbą uczniów mogą wpływać kuratorzy oświaty przy opiniowaniu arkuszy organizacji szkół w poszczególnych latach szkolnych. Ponadto dane statystyczne dotyczące liczebności uczniów w poszczególnych typach szkół nie budzą zaniepokojenia.⁸⁷

- **Rzecznik, nie podzielając powyższego stanowiska, ponownie zwrócił się do Ministra Edukacji Narodowej i Sportu o podjęcie prac legislacyjnych w celu określenia górnych progów liczebności uczniów w oddziałach szkół publicznych.**⁸⁸

Rzecznik nie zgodził się z opinią Ministra, że określenie górnych progów liczebności uczniów w oddziałach szkół publicznych jest uwarunkowane określeniem również dolnych progów liczebności. Decyzja taka nie spowodowałaby więc likwidacji małych szkół, zwłaszcza wiejskich, nie oznaczałaby utraty pracy dla nauczycieli, nie wywołałaby komplikacji w dowożeniu uczniów i utrudnieniu im warunków nauki. Przeciwnie - zmniejszenie liczby uczniów w licznych klasach oznaczałoby poprawę warunków nauki, zadowolenie rodziców i nauczycieli. Pociągnęłoby za sobą również skutki finansowe zarówno dla budżetu państwa jak i dla budżetów jednostek samorządu terytorialnego. Niestety bez podjęcia tego wysiłku, niemożliwe jest efektywne podnoszenie jakości nauczania i skuteczne eliminowanie wielu zagrożeń i patologii występujących obecnie w przepełnionych klasach. Rzecznik nie zgodził

⁸⁶ Pismo z dn. 11 maja 2005 r., ZBA/500-8/05/KB.

⁸⁷ Pismo z dn. 20 maja 2005 r., DKOS-ZF/DB-024-66/05.

⁸⁸ Pismo z dn. 30 września 2005 r., ZBA/500-8/05/KB

się także z twierdzeniem, że liczebność oddziałów w poszczególnych typach szkół nie budzi zaniepokojenia. Do Rzecznika napływają liczne informacje o likwidacji w szkołach podstawowych i gimnazjach, już w trakcie trwania roku szkolnego i bez konsultacji z rodzicami, zespołów liczących 19-23 uczniów i tworzeniu klas 35-36 osobowych.

Minister stwierdził, że wprowadzenie postulowanych unormowań wymaga zmian w ustawie o systemie oświaty, ponieważ w obowiązującej ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty⁸⁹ nie ma delegacji ustawowej dla ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, obligującej do określenia pułapów liczebności uczniów w oddziale. Ewentualne wprowadzenie postulowanej zmiany wymagać będzie dodatkowych nakładów zarówno z budżetu państwa jak i z budżetów jednostek samorządu terytorialnego. To zaś wymagałoby zmian w ustawie budżetowej, co obecnie nie wydaje się możliwe.⁹⁰

- **Rzecznik wystąpił do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji o ustalenie skutecznego sposobu egzekwowania od gmin prawa rodziców do 5-godzinnego, bezpłatnego pobytu ich dzieci w przedszkolach publicznych.**⁹¹

Wystąpienie Rzecznika podyktowane było informacjami o problemach z zapewnieniem bezpłatnego pobytu dzieci w przedszkolach publicznych. Zgodnie z przepisami prawa oświatowego⁹² przedszkolem publicznym jest przedszkole, które prowadzi bezpłatne nauczanie i wychowanie w zakresie co najmniej podstawy programowej oraz przeprowadza rekrutację dzieci w oparciu o zasadę powszechnej dostępności. Statut placówki określa m.in. dzienny czas pracy przedszkola, w tym czas przeznaczony na realizację podstawy programowej wychowania przedszkolnego, nie krótszy niż 5 godzin dziennie, a także zasady odpłatności za pobyt dzieci w przedszkolu⁹³. Przedszkola nie mają prawa odmówić przyjęcia dziecka tylko dlatego, że będzie tam przebywało do 5 godzin dziennie. Przyjęcia do przedszkola nie można także uzależniać od obowiązkowego wykupu posiłków lub dodatkowych zajęć dla dziecka. Zapewnienie właściwych warunków kształcenia, wychowania i opieki w przedszkolach oraz szkołach jest zadaniem oświatowym gmin.

⁸⁹ Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.

⁹⁰ Pismo z dn. 17 października 2005 r., DKOS – ZF/DB – 024 – 66/05.

⁹¹ Pismo z dn. 7 września 2005 r., ZBA-500-18-05/KC.

⁹² Dz. U. z 2004 r., Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.

⁹³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół, Dz. U. Nr 61, poz. 624 z późn. zm.

W odpowiedzi Minister Edukacji Narodowej i Sportu poinformował, że zwróci się do kuratorów oświaty, aby w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego, zarówno w stosunku do przedszkoli jak i organów prowadzących przedszkola, naruszających przepisy ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, polecali w drodze decyzji usunięcie uchybień w wyznaczonym terminie. Ponadto dodał, że o przypadkach podejmowania przez jednostki samorządu terytorialnego uchwał niezgodnych z prawem, kuratorzy powinni niezwłocznie powiadamiać o tym wojewodę.⁹⁴

Z informacji posiadanych przez Rzecznika wynika, że w skali kraju, rodzice nadal mają trudności z wyegzekwowaniem tego prawa.

➤ **Rzecznik wystąpił do Ministra Edukacji Narodowej i Sportu o podjęcie działań zmierzających do uregulowania kwestii rzecznictwa praw ucznia.**⁹⁵

Uczniowi, jak każdemu człowiekowi, przysługują prawa i wolności. Jednak w kontakcie z przedstawicielami systemu oświaty uczeń stoi często na przegranej pozycji. Aby dochodzenie własnych praw przez uczniów stało się łatwiejsze potrzebna jest instytucja rzecznika praw ucznia. Rzecznik praw ucznia powinien pełnić rolę adwokata zarówno w sytuacji, gdy uczeń jest osobą poszkodowaną i dochodzi swych praw, jak i wtedy, gdy jest on sprawcą i przysługuje mu prawo do wysłuchania i obrony. Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu nie powołało niezależnych rzeczników praw ucznia, powierzając koordynowanie nadzoru nad przestrzeganiem praw ucznia i praw dziecka w szkołach i placówkach pracownikom funkcjonującym w hierarchicznej strukturze kuratoriów oświaty. Pracownicy ci mają w zakresie obowiązków wiele innych zadań a rzecznictwem na rzecz ucznia zajmują się zwykle „przy okazji”. Wizytatorzy dodatkowo są często obarczeni funkcją przewodniczącego komisji dyscyplinarnej, co rodzi oczywisty konflikt interesów.

Minister wyjaśnił, że Ministerstwo Edukacji Narodowej realizuje badania na temat ochrony, upowszechniania i przestrzegania praw dziecka w szkołach. Według Ministra wyniki badań

⁹⁴ Pismo z dn. 5 października 2005 r., DKOS I/EB-5015-14/05.

⁹⁵ Pismo z dn. 12 września 2005 r., ZBA-18-500/05/KB.

pozwołą na stworzenie, adekwatnej do zasygnalizowanych problemów, strategii działań edukacyjnych i wychowawczych.⁹⁶

- **Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Ministra Edukacji i Nauki o konsekwentne egzekwowanie obowiązujących regulacji prawnych dotyczących ochrony prawa niepalących do życia w środowisku wolnym od dymu tytoniowego, propagowania stylu życia wolnego od nałogu palenia tytoniu, zakazu palenia tytoniu w szkołach i placówkach oświatowo-wychowawczych, zakazów i ograniczeń w sprzedaży, reklamowaniu i promocji wyrobów tytoniowych.**

Do wystąpienia skłoniły Rzecznika informacje o tym, że dyrektorzy niektórych szkół wydają zgody na palenie papierosów przez uczniów. Zgoda taka jest równoznaczna z niewywiązywaniem się przez szkołę z obowiązku realizacji szkolnego programu wychowawczego i szkolnego programu profilaktyki. Palenia papierosów przez uczniów na terenie szkół nie może sankcjonować nawet zgoda rodziców. Uczniowie powinni bowiem respektować ogólne normy zachowania obowiązujące w danej placówce, a te zabraniają palenia tytoniu w szkołach. Rzecznik zwrócił uwagę, że szkolny program wychowania i szkolny program profilaktyki powinny stanowić jeden z priorytetów nadzoru pedagogicznego we wszystkich kuratoriach. Ponadto zaproponował rozważenie wprowadzenia przepisu w sposób jednoznaczny zabraniającego palenia tytoniu w szkołach.⁹⁷

Minister podzielił pogląd, że problem palenia papierosów w szkołach wymaga wzmocnienia działań profilaktycznych. Jednocześnie zapowiedział, że stałym, ważnym zadaniem nadzoru pedagogicznego będzie identyfikacja niepokojących zjawisk będących następstwem aprobaty dyrektora szkoły oraz nauczycieli dla zachowań zagrażających zdrowemu rozwojowi młodych ludzi oraz eliminowanie takich sytuacji. Minister uznał za zasadne rozważenie wprowadzenia regulacji prawnych w sposób jednoznaczny zabraniających palenia tytoniu na terenie szkoły i zapowiedział, że okazją do zaproponowania tych zmian będzie nowelizacja ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych.⁹⁸

⁹⁶ Pismo z dn. 29 września.2005 r., DWPS-1-AP-621-42/05.

⁹⁷ Pismo z dn. 21 grudnia 2005 r., ZBA-500-23/05/KB.

⁹⁸ Pismo z dn. 11 stycznia 2006 r., E-DWPS-6-600-02-MG/06.

Sprawy indywidualne zgłaszane do Rzecznika Praw Dziecka

W zakresie prawa do nauki zgłaszane sprawy dotyczyły najczęściej:

1. Organizacji i finansowania placówek oświatowych;
2. Drogi uczniów do szkół;
3. Funkcjonowania systemu nauczania i wychowania;
4. Uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi.

1. Organizacja i finansowanie placówek oświatowych

W roku 2005 zwiększyła się liczba spraw dotyczących likwidacji szkół. Jako zasadniczą przyczynę likwidacji szkół i placówek oświatowych władze samorządowe podawały spadek liczebności dzieci, a tym samym wzrost kosztów utrzymania placówek. Problem ten dotyczył zarówno miast, jak i gmin wiejskich. Na wsi jednak był bardziej złożony. W szkołach wiejskich rodzice są najczęściej bardziej zaangażowani w życie szkoły. Tam też szkoła bywa ośrodkiem integrującym społeczność. Rzecznik występował do władz samorządowych o uwzględnienie racji lokalnej społeczności. W wielu przypadkach władze samorządowe odstąpiły od likwidacji placówki, podkreślając jednak, że jest to tymczasowe rozwiązanie, bowiem prognozy demograficzne wskazują na dalszy spadek liczby dzieci w placówkach oświatowych. Poszukiwanie oszczędności prowadziło także do likwidacji oddziałów szkolnych, a w konsekwencji do zwiększenia liczebności klas. Również takich spraw w roku 2005 było więcej. Do Rzecznika wpływały prośby o przeciwstawienie się tworzeniu klas liczących więcej niż 30 uczniów. Rodzice pytali o przepisy określające maksymalną liczbę uczniów w klasie. W tej sprawie Rzecznik występował do Ministra Edukacji Narodowej.

Rada rodziców i nauczyciele szkoły podstawowej zwrócili się do Rzecznika o pomoc w związku z reorganizacją obwodów szkolnych, co spowodowane było zwiększeniem liczebności uczniów klas pierwszych. Wójt poinformował jednak Rzecznika, że taki kierunek zmian ustaliła rada gminy w związku z niżem demograficznymi i coraz mniejszą subwencją oświatową. Planowano nie przekroczyć liczby 30 uczniów w klasie, ale z powodu przyjęcia dzieci spoza obwodu liczebność klas wzrosła do 34 uczniów. Wójt zwrócił też uwagę, że

algorytm służący do obliczania subwencji oświatowej, zmusza do optymalizacji liczby dzieci w oddziałach. W formule podziału subwencji oświatowej nie uwzględnia się bowiem specyfiki szkolnictwa wiejskiego, związanej z mniejszą liczebnością uczniów w oddziałach szkolnych oraz dużym rozproszeniem sieci szkolnej, co dodatkowo nakłada na gminę obowiązek dowozu dzieci do szkół.⁹⁹

Podobnie jak w roku poprzednim napływały skargi w sprawie oszczędnościowego łączenia przedszkoli i szkół podstawowych oraz łączenie szkół podstawowych z gimnazjami. Wpływały również pisma, w których rodzice, rady rodziców, mieszkańcy gmin wyrażali niepokój w związku z planowaną likwidacją przedszkoli, stołówek i grup integracyjnych oraz oddziałów zerowych. Rzecznik podejmował działania o charakterze kontrolnym, informacyjnym oraz prowadził postępowania wyjaśniające ukierunkowane na ustalenie przyczyn likwidacji lub dokonywanych zmian organizacyjnych. W uzasadnionych przypadkach interweniował. Władze samorządowe uzasadniały swoje zamiary względami finansowymi, malejącą liczbą dzieci oraz dążeniem do racjonalnego wykorzystania infrastruktury oświatowej. W większości przypadków do planowanych likwidacji nie doszło.

Rzecznik otrzymywał pisma dotyczące zapewnienia 5-godzinnego, bezpłatnego pobytu dzieci w przedszkolach publicznych. Rodzice donosili, że pobiera się od nich opłaty lub też zobowiązuje do wykupu posiłków czy zajęć dodatkowych dla dziecka. Rzecznik szczegółowo informował rodziców o możliwości posyłania dzieci do przedszkoli publicznych na 5 godzin w ramach podstawy programowej wychowania przedszkolnego. Doradzał też rodzicom zapoznanie się ze statutami przedszkoli regulującymi m. in. organizację przedszkola, dzienny czas pracy przedszkola, zasady odpłatności za pobyt dzieci w przedszkolu. W związku z licznymi zapytaniami dotyczącymi 5-godzinnego pobytu dzieci w przedszkolu Rzecznik zwrócił się do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z prośbą o ustalenie skutecznego sposobu egzekwowania od gmin praw rodziców do 5-godzinnego, bezpłatnego pobytu ich dzieci w przedszkolach publicznych.¹⁰⁰

⁹⁹ ZII-430-186/05/BK.

¹⁰⁰ Pismo z dnia 7 września 2005 r., ZBA-500-18-05/KC.

Na podstawie zgłaszanych spraw nasuwa się wniosek, że regulacje prawne dotyczące prawa do 5-godzinnego, bezpłatnego pobytu dziecka w przedszkolu publicznym są słabo znane.¹⁰¹ Nieznajomość prawa przyczynia się do nierespektowania praw rodziców przez władze samorządowe i dyrektorów przedszkoli. Rzecznik zwracał uwagę na potrzebę szerzenia wiedzy dotyczącej przepisów gwarantujących bezpłatny pobyt dzieci w przedszkolu.

Znaczna część zagadnień związana była z opłatami stałymi i dodatkowymi za przedszkole. Zainteresowani kwestionowali ich wysokość, zróżnicowanie oraz potrzebę uiszczania. Rzecznik wyjaśniał zasadność pobierania opłat za świadczenia wykraczające poza realizację podstawy programowej (zajęcia dodatkowe, wyżywienie) oraz wskazywał na uchwały rady gmin szczegółowo regulujące to zagadnienie.

Do Rzecznika zgłaszali się rodzice nie posiadający stałego dochodu, bezrobotni, korzystający ze wsparcia ośrodków pomocy społecznej, których nie stać na pokrycie kosztów pobytu dziecka w przedszkolu. Wysokie opłaty za przedszkola władze samorządowe tłumaczyły poziomem kosztów. Rodziny w trudnej sytuacji materialnej informowano o możliwości zwrócenia się do ośrodków pomocy społecznej z prośbą o dofinansowanie pobytu dziecka w przedszkolu.

Z napływającej do Rzecznika korespondencji wynika, że gminy podnoszą opłaty za pobyt w placówkach dzieci zamieszkałych poza ich terenem, zaś gminy rodzime nie chcą ich dotować. Problemem jest brak współpracy władz samorządowych w zakresie dotowania opłat za pobyt dzieci w przedszkolach. Zdaniem rodziców ogranicza to możliwość wyboru przedszkola dla dziecka. Rzecznik dzieląc niepokój dotyczący wyższych opłat za pobyt dziecka w przedszkolu poza gminą pochodzenia, informował zainteresowanych o regulacjach prawnych zawartych w ustawie o systemie oświaty¹⁰², wskazywał na potrzebę zawierania porozumień międzygminnych, interweniował u właściwych władz samorządowych.

¹⁰¹ ZII-77/05/BK, ZII-430-107/05/NL, ZII-430-127/05/AŻ, ZII-430-145/05/AŻ, ZII-430-165/05/AŻ, ZII-430-182/05/AŻ, ZII-430-183/05/AŻ.

¹⁰² Dz. U. z 1996 r., Nr 67, poz. 329 z późn. zm.

Do Rzecznika napływały listy z prośbą o pomoc w przyjęciu dziecka do przedszkola. Bywało, że dziecko nie zostało przyjęte tylko dlatego, że rodzice chcieli, aby przebywało tam 5 godzin, a gminy prowadziły wyłącznie zajęcia w pełnym wymiarze. Rzecznik wskazywał zainteresowanym możliwość interwencji u przedstawicieli władz samorządowych. W indywidualnych przypadkach Rzecznik sam interweniował u władz samorządowych. W oparciu o obowiązujące przepisy wyjaśniał zasady, tryb i kolejność przyjęć dzieci do przedszkoli.

2. Droga uczniów do szkoły

Istotnym problemem był dowóz dzieci do szkół. Większość spraw dotyczyła środowisk wiejskich i z reguły zgłaszana była przez rodziców. Obowiązkiem gminy jest zapewnienie dziecku bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu do szkoły lub zwrot kosztów przejazdu środkami komunikacji publicznej, jeśli droga z domu do szkoły przekracza 3 km – w przypadku uczniów kl. I-IV oraz 4 km – w przypadku uczniów kl. V-VI szkół podstawowych i uczniów gimnazjów mieszkających w obwodzie szkoły. Sformułowanie „droga dziecka z domu do szkoły” oznacza drogę dostępną i faktycznie odbywaną pieszo. Cytowany przepis nie posługuje się pojęciem miejsca zamieszkania dziecka, czy też pojęciem przystanku autobusowego. Gmina może organizować punkty zbiorcze do odbioru dzieci dojeżdżających do szkoły. Punkty zbiorcze powinny być organizowane tak, aby dzieci nie musiały przebywać pieszo zbyt dużych odległości. W dużej mierze zależy to od bardziej lub mniej rozwiniętej sieci dróg.

Problemem pozostawało również zapewnienie dojazdu do szkół dzieci niepełnosprawnych (zob. rozdział „Prawa dzieci niepełnosprawnych”).

Trudności w zakresie dowozu dzieci do szkół wynikają przede wszystkim z sytuacji finansowej samorządów. Liczba dowożonych dzieci zwiększa się z roku na rok m. in. na skutek likwidacji małych szkół. Brakuje funduszy na zakup środków transportu. Duża część taboru jest w złym stanie technicznym i często ulega awariom, co dezorganizuje naukę oraz stwarza zagrożenie dla dzieci.

Skargi na brak odpowiedniej opieki podczas dowozu dzieci do szkół zgłaszali głównie, tak jak w poprzednich latach, rodzice dzieci niepełnosprawnych. Często byli oni z tego powodu zmuszeni sami dowozić dzieci do placówek oświatowych ponosząc wydatki znacznie wyższe od kwot refundowanych przez władze samorządowe.

Wpływały sygnały na temat braków infrastruktury komunikacyjnej rzutujących na bezpieczeństwo dzieci w drodze do szkoły. Rodzice skarżyli się na niebezpieczne skrzyżowania, konieczność przekraczania tras o dużym natężeniu ruchu, brak odpowiednich oznakowań, nieegzekwowanie ich przestrzegania, brak sygnalizacji świetlnej i przejść dla pieszych, usytuowanie przystanków autobusowych w miejscach niebezpiecznych. Wpływały prośby o pomoc w przyspieszeniu wykonania inwestycji drogowych lub pomoc w wyegzekwowaniu odśnieżenia. Rzecznik występował do władz samorządowych o podjęcie stosownych działań mając przede wszystkim na względzie zapewnienie bezpieczeństwa dzieciom.

3. Funkcjonowanie systemu nauczania i wychowania

Napływały skargi na segregację uczniów ze względu na status społeczny rodziców. Dochodziło do łamania zasady równych szans edukacyjnych dla wszystkich dzieci, m.in. przez tworzenie klas dla dzieci lepiej uczących się. Rodzice skarżyli się również na sposób wytyczania obwodów szkolnych, który również uwzględniał podział na „lepsze” i „gorsze” osiedla.

Dzieci prosiły o interwencję w sprawie „zielonych szkół”, na których sfinansowanie nie stać ich rodziców.¹⁰³ Pojawiały się skargi dotyczące opłat za zajęcia nieobowiązkowe i egzekwowania ich na forum klasy. Z analizy badanych spraw wynika, że to często rodzice są inicjatorami segregacyjnych posunięć i że stosują w tym względzie różnego rodzaju naciski na dyrektorów szkół.

We wszystkich sprawach Rzecznik występował do organów prowadzących szkoły o przeprowadzenie postępowania wyjaśniającego oraz podjęcie stosownych działań. Rzecznik

¹⁰³ ZII-430-53/05/BK.

zawsze podkreślał prawo wszystkich dzieci do wysokiego poziomu kształcenia i równych szans w dostępie do nauki. Wskazywał także na poważne psychiczne i społeczne konsekwencje zjawiska segregacji.

Wskazywano na nieprawidłowości w funkcjonowaniu systemu dyscyplinarnego. Rodzice i uczniowie zgłaszali kary skreślenia z listy uczniów, przeniesienia do równoległej klasy albo do innej szkoły, co do których twierdzono, że były niewspółmierne w stosunku do nagannego zachowania ucznia. Nadal pojawiały się uchybienia polegające na kilkakrotnym karaniu ucznia za jeden czyn.

Uczeń szczególnie uzdolniony został oskarżony o spożywanie alkoholu podczas obozu naukowego i ukarany przez dyrektora szkoły przeniesieniem do klasy równorzędnej, skreśleniem z listy uczniów z zawieszeniem na rok i zwróceniem części kosztów obozu. Zdaniem Rzecznika szkoła nie podjęła koniecznych działań w celu wyjaśnienia okoliczności zdarzenia. Po interwencji Rzecznika kuratorium poinformowało, że dyrektorowi wydano doraźne zalecenia i powiadomiono organ prowadzący szkołę o stwierdzonych uchybieniach w działalności szkoły.

Zgłaszano wydarzenia pociągające za sobą odpowiedzialność dyscyplinarną nauczycieli. Były to m. in. sytuacje nadużywania alkoholu przez nauczycieli (przychodzenie do szkoły pod wpływem alkoholu, picie alkoholu podczas wyjazdu z uczniami), wykorzystywanie pomieszczeń szkolnych do organizowania spotkań towarzyskich, zatrudnianie w szkole członków rodziny. Pojawiały się sprawy, w których konflikt między nauczycielem a rodzicami ucznia rzutował na stosunek nauczyciela do dziecka. We wszystkich tych sprawach Rzecznik występował o przeprowadzenie postępowania wyjaśniającego do właściwego kuratora oświaty lub organu prowadzącego szkołę. W większości przypadków postępowanie kończyło się zaleceniem zwiększenia dyscypliny pracy nauczycieli.

Skarżono się na braki w organizacji pracy placówek oświatowych. Wpływały np. skargi uczniów na plan zajęć przewidujący dziesięć lekcji jednego dnia. Uczniowie skarżyli się też,

że przebywają w szkole ponad osiem godzin zegarowych dziennie lub że ich plan zajęć przewiduje bardzo rozbieżną liczbę zajęć w poszczególne dni.

Rodzice zgłaszali skargi dotyczące m.in: braku uroczystości rozpoczęcia roku szkolnego dla klasy pierwszych, przeprowadzania remontów w trakcie roku szkolnego, wadliwej organizacji nauki dla dzieci nie posługujących się językiem polskim, niedopełnienia obowiązku w zakresie zawiadomienia o wypadku na terenie szkoły i nieprawidłowości w zakresie wyjaśniania spraw związanych z pobiciem ucznia, przeniesienie ucznia do równoległej klasy bez zapytania o jego zgodę.

W roku 2005 zmniejszyła się liczba spraw dotyczących zapewnienia bezpieczeństwa uczniom na terenie placówek oświatowych. Nadal jednak wpływały skargi rodziców na brak właściwej opieki nad dzieckiem w szkole oraz na niepoinformowanie ich przez szkołę o wypadku (najczęściej pobiciu przez innego ucznia). Do pokrewnych spraw należy zaliczyć interwencje rodziców w sprawie nadmiernego obciążenia plecaków i tornistrów. Problem ten powraca od wielu lat. Rzecznik kierował w tej sprawie kolejne wystąpienia generalne.

W dalszym ciągu zgłaszano zastrzeżenia pod adresem wewnątrzszkolnych systemów oceniania i egzaminowania. Sygnalizowane problemy dotyczyły przede wszystkim: sposobu informowania o wymaganiach, metod sprawdzania osiągnięć edukacyjnych uczniów, procedur stosowanych przy ocenianiu zachowania ucznia oraz możliwości odwołania się od wystawionej oceny. Wiele spraw dotyczyło ocen z zachowania. Rodzice zarzucali wychowawcom brak obiektywizmu przy ich wystawianiu.

Rada pedagogiczna w dniu 17 czerwca podjęła uchwałę o ukończeniu przez uczennicę szkoły podstawowej z wyróżnieniem i wzorową oceną z zachowania, a następnie w dniu 23 czerwca podjęła kolejną uchwałę zmieniając ocenę z zachowania na bardzo dobrą. Interwencja Rzecznika w tej sprawie została skierowana najpierw do kuratorium, a następnie do Ministerstwa Edukacji i Nauki, które zwróciło się do kuratorium o ponowne przeprowadzenie postępowania wyjaśniającego. Postępowanie to potwierdziło zasadność zarzutów zawartych w skardze rodziców. Rada Pedagogiczna naruszyła przepisy §16 ust. 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 roku w sprawie warunków i

sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy¹⁰⁴. Uczennicy przywrócono poprzednią ocenę z zachowania.

Wiele zgłoszonych spraw dotyczyło sposobu oceniania zachowania w trakcie roku szkolnego. Uczniowie skarżyli się, że nauczyciele dostrzegają ich uchybienia, ale nie zauważają pozytywnego zaangażowania i pracy na rzecz klasy. Zdarzały się skargi rodziców na to, że ich konflikt z nauczycielem lub dyrekcją przekłada się na uprzedzenia w stosunku do ucznia. Z drugiej strony wychowawcy podawali jako główną przyczynę niewłaściwych zachowań uczniów brak właściwej współpracy ze strony rodziców.

Wpłynęło wiele skarg dotyczących zajęć z wychowania fizycznego. Uczniowie skarżyli się, że są zmuszani do wykonywania niebezpiecznych i trudnych ćwiczeń bez uwzględnienia poziomu ich sprawności, a także na stosowanie wobec wszystkich jednolitego systemu oceniania. Uczniowie skarżyli się też na wyśmiewanie i poniżanie w sytuacji, gdy nie byli zdolni wykonać ćwiczenia.

W sprawach dotyczących oceniania, klasyfikowania i promowania Rzecznik występował o wyjaśnienia do dyrektorów szkół lub o przeprowadzenie postępowania wyjaśniającego do właściwych kuratorów oświaty lub Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu.

W roku 2005 nie wpłynęła żadna sprawa dotycząca nieprawidłowości w przeprowadzeniu sprawdzianu i egzaminu gimnazjalnego. Natomiast uczniowie kierowali konkretne zapytania w kwestii ingerencji nauczycieli w pracę sprawdzającą czy też posądzenia o niesamodzielne jej napisanie.

Maturzyści i ich rodzice zgłaszali zapytania dotyczące przebiegu i procedury unieważnienia egzaminów maturalnych przez szkolne i okręgowe komisje egzaminacyjne. Oznacza to, że podobnie jak w poprzednim roku uczniowie nie zostali w sposób dostateczny zapoznani z przepisami dotyczącymi przebiegu egzaminu dojrzałości oraz trybu odwołania od decyzji przewodniczącego komisji o jego unieważnieniu. Rzecznik udzielał w tych kwestiach stosownych informacji.

¹⁰⁴

Dz. U. z 2004 r., Nr 199, poz. 2046 z późn. zm.

4. Uczniowie ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi

W roku 2005 odnotowano liczbowy spadek spraw dotyczących organizacji nauczania indywidualnego. Zgłaszano głównie problemy nieuwzględniania interesu dziecka w sytuacji braku środków finansowych na organizację nauczania indywidualnego. Dochodziło do ograniczania liczby godzin nauczania indywidualnego lub odraczania momentu rozpoczęcia nauczania. Rzecznik szczegółowo badał podstawy prawne i merytoryczne podejmowanych w tym zakresie decyzji.

Wzrosła natomiast liczba skarg na sposób realizacji zaleceń zawartych w orzeczeniach i opiniach poradni psychologiczno-pedagogicznej dotyczących dostosowania wymagań i metod pracy do specyficznych potrzeb danego ucznia. Rodzice skarżyli się na: nieopracowywanie przez nauczycieli programów dla uczniów o obniżonych możliwościach edukacyjnych, nierealizowanie przez nauczycieli zaleceń zawartych w opiniach poradni psychologiczno-pedagogicznych, niedostosowanie kryteriów oceniania do specyficznych potrzeb uczniów, nieudzielanie pomocy uczniom ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi.

We wszystkich sprawach dotyczących nieprawidłowości w realizacji obowiązku szkolnego i nauki, Rzecznik nawiązywał korespondencję z odpowiedzialnymi placówkami oświatowymi, władzami samorządowymi, kuratoriami oświaty. Podejmowane interwencje w większości przypadków przynosiły pozytywne efekty.

Ciągle rosła liczba spraw dotyczących problemów dzieci nadpobudliwych. Ich rodzice skarżyli się na brak przygotowania pedagogów do pracy z takimi dziećmi. Szkoły nadal miały trudności z dostosowaniem metod nauczania do tego typu zaburzeń. Zdarzało się, że dążyły do pozbycia się dziecka (zgoda na nauczanie indywidualne, wnioski do sądu rodzinnego o umieszczenie dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej lub resocjalizacyjnej, przeniesienie do innej szkoły). Rodzice dzieci nadpobudliwych skarżyli się, że zarzuca im się brak umiejętności wychowawczych. Bardzo często brak współpracy między szkołą a rodzicami dziecka nadpobudliwego prowadził do konfliktu, w którym uczestniczyli rodzice innych uczniów. Ci ostatni często podejmowali kroki mające na celu pozbycie się danego ucznia z klasy lub szkoły.

Rodzice chłopca z ADHD uczęszczającego do II klasy szkoły podstawowej zwrócili się do Rzecznika o pomoc w sprawie syna, którego rodzice innych uczniów uznali za zagrożenie dla

własnych dzieci. Dyrektor pogotowia opiekuńczego wniósł do sądu sprawę o wszczęcie postępowania opiekuńczego względem tego chłopca stwierdzając, że „zachodzi obawa, że dobro dziecko jest zagrożone”, a „jego rodzice być może nieświadomie działają na jego niekorzyść stosując niewłaściwe metody terapeutyczne i wychowawcze, które doprowadzić mogą w przyszłości do zaburzeń osobowości u chłopca”. Rodzice dziecka przestali Rzecznikowi dokumentację dowodzącą, że chłopiec jest w związku z ADHD pod stałą opieką neurologa dziecięcego i psychologa. Nadto dyrektor szkoły, do której uczęszczał chłopiec potwierdził, że chłopiec był objęty nauczaniem indywidualnym, a do klasy przychodził (pod opieką pedagoga) na zajęcia z dwóch przedmiotów. Mimo, że zachowanie chłopca nie budziło większych zastrzeżeń, pozostali rodzice nadal wnioskowali o usunięcie go z zespołu klasowego i w rezultacie rodzice chłopca byli zmuszeni przenieść go do klasy integracyjnej w innej szkole. Ostatecznie sąd stwierdził, że nie ma podstaw do ingerencji w wykonywanie władzy rodzicielskiej przez rodziców chłopca.¹⁰⁵

Rzecznik występował do kuratoriów oświaty, szkół i sądów o przeprowadzenie postępowania wyjaśniającego. Następnie monitorował sprawy aż do ustabilizowania się sytuacji ucznia. W uzasadnionych przypadkach Rzecznik zwracał się do kuratorów oświaty o zobowiązanie dyrektora szkoły do podjęcia współpracy z rodzicem oraz o przeprowadzenie w placówce szkoleń na temat pracy z uczniem nadpobudliwym.

W odniesieniu do dzieci szczególnie uzdolnionych skargi dotyczyły przede wszystkim procedur przyznawania stypendiów (stypendium szkolnego oraz stypendium na wyrównanie szans edukacyjnych młodzieży wiejskiej). Rodzice sygnalizowali też problem nieuwzględnienia w ustawie stypendiów dla dzieci 6-letnich realizujących obowiązkowe roczne przygotowanie przedszkolne. Pojawiały się skargi rodziców i uczniów dotyczące nieprawidłowości w przeprowadzaniu konkursów tematycznych, jak też klasyfikacji dzieci na wyjazdy zagraniczne w ramach nauki języka obcego. Wpływały pisma źle sytuowanych rodziców z prośbą o pomoc dla szczególnie uzdolnionego dziecka na kontynuowanie nauki, udział w rozwijających zajęciach czy zakup niezbędnego sprzętu (fletu, komputera itp.). Należy stwierdzić, że szkołom ciągle brak odpowiednich środków na prowadzenie efektywnej pracy z dziećmi szczególnie uzdolnionymi.

¹⁰⁵

ZII-431-48/05/BK.

PRAWO DO OCHRONY PRZED PRZEMOCĄ, OKRUCIEŃSTWEM, WYZYSKIEM, DEMORALIZACJĄ, ZANIEDBANIEM ORAZ INNYM ZŁYM TRAKTOWANIEM

Zgodnie z art. 72 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 2 kwietnia 1997 r.: „Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka. Każdy ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją”.

Stosownie do art. 3 ust. 3 ustawy z dn. 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka – „Rzecznik podejmuje działania zmierzające do ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją, zaniedbaniem oraz innym złym traktowaniem”.

Stojąc na straży praw dziecka określonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Konwencji o Prawach Dziecka i innych przepisach prawa oraz mając na względzie jego dobro i bezpieczeństwo w roku 2005 Rzecznik Praw Dziecka występował wielokrotnie do właściwych organów z wnioskami o podjęcie inicjatywy ustawodawczej bądź o wydanie lub zmianę innych aktów prawnych, co w wielu przypadkach przyniosło efekt w postaci zmian w polskim ustawodawstwie.

Inicjatywy Rzecznika Praw Dziecka – wystąpienia generalne

- **W wystąpieniu do Ministra Infrastruktury Rzecznik zwrócił uwagę na problem nieodpowiedniego traktowania małoletnich przez osoby uprawnione do kontroli biletów w środkach komunikacji miejskiej.¹⁰⁶**

Rzecznik zwrócił się o wydanie przepisów nakazujących przeprowadzanie kontroli w sposób szanujący godność i podmiotowość małoletnich oraz jasno określających uprawnienia kontrolera względem dziecka – bądź to w formie uzupełnienia ustawy z dn. 15 listopada 1984

¹⁰⁶ Pismo z dn. 26 stycznia 2005 r., Nr ZBA 500-1/05/KC/MP. Co do poruszonej w tym wystąpieniu problematyki dzieci niepełnosprawnych zob. rozdział „Prawa dzieci niepełnosprawnych”.

r. – Prawo przewozowe¹⁰⁷, bądź w formie innych aktów prawnych. Potrzebne jest jednolite uregulowanie ustawowe dla całego kraju.

W odpowiedzi¹⁰⁸ Minister Infrastruktury poinformował, iż w konsekwencji podporządkowania lokalnego transportu zbiorowego jednostkom samorządu terytorialnego¹⁰⁹, do nich też należy zapewnić właściwy sposób postępowania organów kontrolnych przewoźnika. Szczegółowy tryb wykonywania czynności kontrolnych wobec osób małoletnich odbywających przejazd bez biletu nie stanowi materii ustawowej, może być natomiast przedmiotem uregulowań w regulaminach przewoźników wykonujących lokalny transport zbiorowy oraz przepisach porządkowych wydawanych na podstawie art. 4 i art. 15 ust. 5 i 6 ustawy – Prawo Przewozowe. Znaczącą rolę w eliminowaniu wskazanych przez Rzecznika Praw Dziecka praktyk mogłaby spełniać Izba Gospodarcza Transportu Miejskiego skupiająca przewoźników komunikacji miejskiej.

- **W odpowiedzi na pismo¹¹⁰ Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji – Przewodniczącego Zespołu ds. Zwalczenia i Zapobiegania Handlowi Ludźmi – Rzecznik przedstawił swoją opinie do otrzymanego projektu „Krajowego Programu Zwalczenia i Zapobiegania Handlowi Ludźmi na lata 2005–2006”.¹¹¹**

Rzecznik przedstawił swoje uwagi do zadań przewidzianych w Programie, które mogą mieć istotne znaczenie dla przestrzegania praw dzieci (zadania z rozdziałów: "Zmiany w prawodawstwie mające na celu skuteczne zwalczanie handlu ludźmi" oraz "Wzmocnienie ochrony ofiary i świadka"). Zadeklarował też gotowość uczestnictwa swojego przedstawiciela w charakterze obserwatora i eksperta w dalszych pracach Zespołu.

- **Rzecznik zwrócił się do Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów o podjęcie działań w celu zabezpieczenia interesów małoletnich konsumentów przed wprowadzającymi w błąd co do zawartości i prezentowanych treści programami komputerowymi.¹¹²**

¹⁰⁷ Dz. U. z 2000 r. Nr 50, poz. 601 z późn. zm.

¹⁰⁸ Pismo z dn. 14 marca 2005 r., Nr SP2-m-022-8/05.

¹⁰⁹ Stosownie do art. 7 ustawy z dn. 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 159 z późn. zm.).

¹¹⁰ Pismo z dn. 31 stycznia 2005 r., Nr EUO/910/05/PM.

¹¹¹ Pismo z dn. 14 lutego 2005 r., Nr ZBA 071-9/05/TR/MP.

¹¹² Pismo z dn. 23 lutego 2005 r., Nr ZBA-052-19/05/MP.

Zaniepokojony doniesieniem o pojawieniu się na rynku programu komputerowego "Dysleksja i Dysortografia 2005", przeznaczonego dla "uczniów starszych klas szkoły podstawowej, gimnazjum i średniej" wraz z dołączoną do opakowania ulotką reklamową z adresem internetowym strony oferującej do pobrania tzw. „seks–tapety”, Rzecznik zwrócił się do Prezesa UOKiK o podjęcie działań zmierzających do wycofania wspomnianej ulotki reklamowej z obrotu oraz ukarania podmiotów odpowiedzialnych za jej dystrybucję.¹¹³

W odpowiedzi¹¹⁴ Prezes UOKiK stwierdził, że nie istnieją podstawy do podjęcia przez niego działań w ramach przypisanych mu kompetencji, gdyż ulotka nie zawiera treści oszukańczych, które naruszałyby obowiązujące w obrocie zasady uczciwości kupieckiej ani też treści, które mogłyby wprowadzić odbiorców w błąd.

Rzecznik z zaniepokojeniem odebrał powyższą odpowiedź. W wystąpieniu do Prezesa UOKiK z dn. 4 sierpnia 2005 r.¹¹⁵ (zob. niżej) ponownie zwrócił się o podjęcie działań zmierzających do ochrony dzieci i młodzieży przed szkodliwymi treściami zamieszczanymi w Internecie.

- **Rzecznik wystąpił do Prezesa Rady Ministrów o podjęcie działań legislacyjnych zmierzających do unormowania problematyki pracy dzieci w rodzinnych gospodarstwach rolnych.**¹¹⁶

Rzecznik zwrócił uwagę, iż w polskim systemie prawnym brak jest aktu normatywnego wprost regulującego kwestie pracy dzieci w rodzinnych gospodarstwach rolnych. Obowiązek wydania takiego aktu wynika z Konstytucji RP (art. 65 ust.3) oraz ratyfikowanych umów międzynarodowych: Konwencji o Prawach Dziecka (art. 32); Konwencji Nr 182 MOP dotyczącej zakazu i natychmiastowych działań na rzecz eliminowania najgorszych form pracy dzieci (art.1, art. 3 lit. d). Tymczasem statystyki prowadzone przez KRUS wskazują, iż każdego roku blisko półtora tysiąca dzieci w wieku do lat 15 ulega różnego rodzaju wypadkom podczas wykonywania prac w rodzinnych gospodarstwach rolnych. Prace tego typu są niejednokrotnie przyczyną zaburzeń rozwoju fizycznego oraz procesu edukacyjnego.

¹¹³ Zgodnie z art. 23a ust. 2 ustawy z dn. 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. z 2003 r. Nr 86, poz. 804 z późn. zm.).

¹¹⁴ Pismo z dn. 22 marca 2005 r., Nr DDK1-402-9/05/HW.

¹¹⁵ Nr ZBA-500-14/MP.

¹¹⁶ Pismo z dn. 11 marca 2005 r., Nr ZBA-500-4/05/MD/TR.

W odpowiedzi¹¹⁷ Prezes Rady Ministrów stwierdził, iż nie ma potrzeby dodatkowo normować sferę życia regulowaną już przez władzę rodzicielską (art. 96 kro, art. 91 § 2 kro, art. 95 § 3 kro). Sytuacje, w których w rodzinach rolniczych dochodzi do przesadnego angażowania dziecka do prac rolniczych spowodowane są najczęściej patologią życia rodzinnego lub dramatyczną sytuacją materialną. Takie sprawy leżą w kompetencji ośrodka pomocy społecznej lub sądu opiekuńczego. Popierać też należy działania prewencyjne realizowane przez KRUS.

- **Rzecznik zwrócił się do Komendanta Głównego Policji oraz Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów o uniemożliwienie małoletnim korzystania z automatów do wypożyczania filmów oferujących m.in. produkcje o charakterze pornograficznym.¹¹⁸**

Zaniepokojony pojawieniem się w Warszawie i okolicach automatów do sprzedaży i wypożyczania filmów na kasetach VHS i płytach DVD, zawierających znaczący odsetek filmów o charakterze pornograficznym rzecznik zwrócił się do Komendanta Głównego Policji o zbadanie, czy funkcjonowanie ww. automatów nie stanowi naruszenia art. 202 § 2 k.k., w związku z dostępem do zamieszczonych w nich filmów dla osób poniżej lat 15 oraz o podjęcie działań mających na celu przywrócenie porządku prawnego. Jednocześnie Rzecznik wystąpił w tej sprawie do Prezesa UOKiK o podjęcie czynności, które uniemożliwią korzystanie z ww. automatów osobom małoletnim. W opinii Rzecznika funkcjonowanie ww. automatów stanowi naruszenie zbiorowego interesu konsumentów, o którym mowa w art. 23a ust. 2 ustawy z dn. 15 grudn. 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów. Takim interesem jest ochrona osób małoletnich przed szkodliwym wpływem treści pornograficznych.

W odpowiedzi¹¹⁹ Zastępca Komendanta Głównego Policji poinformował, że jednostki Policji, na terenie których funkcjonują automaty podjęły czynności sprawdzające pod kątem naruszenia art. 202 § 2 k.k. Ponadto Komendant Główny zobowiązał Komendanta Stołecznego do nawiązania kontaktu z firmą zajmującą się dystrybucją filmów w celu spowodowania zmiany usytuowania automatów, aby skutecznie ograniczyć do nich dostęp osób do lat 15.

¹¹⁷ Pismo z dn. 15 czerwca 2005 r., Nr RCL 1602-99/05.

¹¹⁸ Pismo z dn. 16 marca 2005 r., Nr ZBA-500-5/05/Acz.

¹¹⁹ Pismo z dn. 20 kwietnia 2005 r., Nr T-III-1163/885/05.

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w odpowiedzi¹²⁰ stwierdził, że nie ma podstaw do stwierdzenia, że opisany stan faktyczny narusza zbiorowe interesy konsumentów w rozumieniu art. 23a ustawy z dn. 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów, w związku z czym nie istnieją podstawy do podjęcia przez niego stosownych działań.

- **Rzecznik zwrócił się do Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego o podjęcie działań zapewniających prawidłowe zabezpieczenia przejazdów kolejowych.¹²¹**

Po zapoznaniu się z raportem NIK¹²² oraz innymi doniesieniami, z których wynika, że przejazdy kolejowe należą do najbardziej niebezpiecznych miejsc infrastruktury kolejowej, w których dochodzi do licznych wypadków z udziałem dzieci, Rzecznik zwrócił się o wzmoczenie kontroli wypełniania przez właściwe podmioty obowiązków w zakresie bezpieczeństwa transportu kolejowego i podjęcie działań zmierzających do podniesienia bezpieczeństwa ruchu na przejazdach.

W odpowiedzi¹²³ Prezes Urzędu Transportu Kolejowego przedstawił wyniki kontroli dotyczącej stanu technicznego wyposażenia skrzyżowań linii kolejowych z drogami w jednym poziomie u zarządców infrastruktury kolejowej w Polsce. Poinformował także o przedstawionych Ministrowi Infrastruktury wnioskach i propozycjach mających na celu zwiększenie bezpieczeństwa na skrzyżowaniach dróg z liniami kolejowymi.

- **Rzecznik zwrócił się do rodziców i opiekunów z apelem o zwrócenie szczególnej uwagi na bezpieczeństwo dzieci wypoczywających podczas wakacji.¹²⁴**

Rzecznik zaapelował też do dzieci o przestrzeganie wszelkich znaków ostrzegawczych i regulaminów dotyczących korzystania z kąpielisk oraz innych miejsc zabaw i rozrywki.

¹²⁰ Pismo z dn. 31 marca 2005 r., Nr DDK1-076-108/05/HW.

¹²¹ Pismo z dn. 17 marca 2005 r., Nr GR-500-2/05/MH.

¹²² Jak wynika z raportu NIK z lutego 2005 roku stan przejazdów kolejowych w Warszawie i okolicach poważnie zagraża życiu podróżnych.

¹²³ Pismo z dn. 18 kwietnia 2005 r., Nr TNB4-541-1/2005.

¹²⁴ Apel z dn. 25 lipca 2005 r., Nr ZBA-435-2/05/MP.

- **Rzecznik zwrócił się do Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów¹²⁵ oraz Kierownika NIFC Hotline Polska¹²⁶ o podjęcie działań zmierzających do ochrony dzieci i młodzieży przed szkodliwymi treściami zamieszczanymi w Internecie.**

Wystąpienie spowodowane zostało wzrastającą liczbą informacji o portalach internetowych mających w założeniu charakter edukacyjny, na których funkcjonują serwisy i fora, gdzie osoby małoletnie mogą mieć styczność z obscenicznymi wypowiedziami odnoszącymi się do sfery życia seksualnego. Przykładem jest forum internetowe „Seks” na jednym z portali edukacyjnych. W opinii Rzecznika funkcjonowanie tego forum na portalu o deklarowanym przez prowadzącego edukacyjnym charakterze stanowi naruszenie zbiorowych interesów konsumentów zgodnie z art. 23a ust. 2 ustawy z dn. 15 grudnia. 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów. Przedsiębiorca nie udzielił bowiem konsumentom rzetelnej, prawdziwej i pełnej informacji o treściach zamieszczonych na administrowanym przez niego portalu internetowym. Ponadto Rzecznik zwrócił się do Kierownika NIFC Hotline Polska o podjęcie przez Naukową i Akademicką Sieć Komputerową działań zmierzających do likwidacji tego forum.

W odpowiedzi¹²⁷ Prezes UOKiK poinformował, że zgodnie z jego ustawowymi kompetencjami konieczną przesłanką do wszczęcia postępowania w sprawach praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów jest stwierdzenie bezprawności działania przedsiębiorcy. W opisywanym przypadku zdaniem Prezesa UOKiK działanie spółki, do której podany jest kontakt w portalu, nie nosi znamion bezprawności i naruszenia powszechnie obowiązujących przepisów prawa.

Dyrektor Naukowej i Akademickiej Sieci Komputerowej poinformował¹²⁸ o usunięciu kontrowersyjnych wątków z forum dyskusyjnego „Seks” na wskazanej stronie internetowej. Jednocześnie stwierdził, iż Hotline reaguje jedynie na treści o znamionach pedofilii, twardej pornografii, ksenofobii i rasizmu i nie ma możliwości formalnych ani technicznych, by przedsięwziąć działania zmierzające do likwidacji całego forum „Seks”, ponieważ jego funkcjonowanie nie stanowi naruszenia obowiązujących przepisów k.k.

¹²⁵ Pismo z dn. 4 sierpnia 2005 r., Nr ZBA-500-14/MP.

¹²⁶ Pismo z dn. 4 sierpnia 2005 r., ZBA-075-46/MP.

¹²⁷ Pismo z dn. 25 sierpnia 2005 r., Nr DDK-076-281/05/ŁW.

¹²⁸ Pismo z dn. 22 sierpnia 2005 r., Nr L.Dz./NASK/22961/05/.

- **Rzecznik wystąpił do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji o podjęcie działań prewencyjnych, które ograniczą przypadki pogryzienia dzieci przez psy.**¹²⁹

Rzecznik zwrócił się m.in. o przeprowadzanie przez wojewodów nadzoru nad odpowiednim prawodawstwem na poziomie gmin¹³⁰. Podkreślił, że obowiązujący art. 10 ustawy z dn. 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt¹³¹ oraz wydane na jego podstawie rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dn. 28 kwietnia 2003 r. w sprawie wykazu ras psów uznawanych za agresywne¹³² nie stanowią skutecznej ochrony ludzi przed zagrożeniem. Powyższe mankamenty prawne miała wyeliminować ustawa z dn. 22 kwietnia 2005 r. o zmianie ustawy o ochronie zwierząt, której podpisania odmówił Prezydent RP w czerwcu 2005 roku. Zdaniem Rzecznika rozwiązania zaproponowane w tej ustawie miały słuszny kierunek. Wobec wstrzymania biegu legislacyjnego ustawy Rzecznik zwrócił się do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji o podjęcie wszelkich działań zapewniających dzieciom ochronę przed pogryzieniem przez psy.

W odpowiedzi¹³³ **Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji poinformował**, że wystąpił do Wojewodów z prośbą o wnikliwe zajęcie się omawianym problemem w ramach bieżącego nadzoru nad działalnością jednostek samorządu terytorialnego. Ponadto przekazał wystąpienie Rzecznika do Komendy Głównej Policji.

W późniejszym terminie Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji poinformował¹³⁴, że w ramach działań profilaktyczno-edukacyjnych policja wdraża od 2000 r. na terenie wszystkich województw program prewencyjny mający na celu przekazanie dzieciom wiedzy na temat właściwego zachowania w sytuacji zagrożenia ze strony psów. Ponadto Komenda Główna Policji wystąpiła do wszystkich komend wojewódzkich z zaleceniem zintensyfikowania działań prewencyjnych i zwróciła uwagę na potrzebę nawiązania ścisłej współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego.

¹²⁹ Pismo z dn. 13 września 2005 r., Nr ZBA-500-20/05/MP

¹³⁰ Stosownie do art. 4 pkt 4 ustawy z dn. 13 września 1996 r. o utrzymywaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. Nr 132, poz. 622 z późn. zm.)

¹³¹ Dz. U. z 2003 r. Nr 106, poz. 1002 z późn. zm.

¹³² Dz. U. Nr 77, poz. 687

¹³³ Pismo z dn. 28 października 2005 r., Nr AP/0749-125/05/IKo

¹³⁴ Pismo z dn. 5 grudnia 2005r., Nr AP/0749-125(4)/05/IKo

- **Rzecznik wystosował oświadczenie za pośrednictwem Polskiej Agencji Prasowej w związku z powtarzającymi się przypadkami śmiertelnego pobicia dzieci przez opiekunów.**¹³⁵

Rzecznik stwierdził, że organy władzy publicznej ciągle jeszcze nie stworzyły skutecznego systemu zwalczania przemocy wobec dzieci w naszym kraju. O system taki Rzecznik zabiega od początku swojej działalności. W 2001 r. złożył on Prezydentowi oraz Sejmowi RP propozycję stosownych zmian legislacyjnych i organizacyjnych dotyczących utworzenia skutecznego i jednolitego systemu przeciwdziałania przemocy – „Plan przeciwdziałania przemocy wobec dzieci”. Konieczne jest też zaostrenie prawa karnego za przestępstwa wobec dzieci, z wyodrębnieniem przestępstwa znęcania się nad małoletnim. Propozycję taką Rzecznik zgłosił podczas minionej kadencji Sejmu do Komisji ds. zmian w kodyfikacjach. Niestety prace nad wdrożeniem „Planu przeciwdziałania przemocy wobec dzieci” nie zostały podjęte przez Parlament IV kadencji. Jedynie część postulatów Rzecznika wykorzystano w ustawie o pomocy społecznej z dn. 12 marca 2004 r.¹³⁶; ustawie z dn. 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie¹³⁷ oraz ustawie z dn. 27 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego i ustawy – Kodeks karny wykonawczy¹³⁸. Rzecznik zobowiązał się, iż w najbliższym czasie ponownie przedłoży Parlamentowi propozycje stosownych rozwiązań.

- **Rzecznik zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości o zbadanie problemu podnoszenia zarzutów o popełnienie przestępstwa z art. 200 k.k. oraz innych przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, gdzie ofiarami były dzieci – w postępowaniach w sprawach rodzinnych.**¹³⁹

Jak często zdarzają się przypadki pozbawienia lub ograniczenia władzy rodzicielskiej jednego z małżonków na skutek udowodnienia mu popełnienia przestępstwa z art. 200 k.k. lub innego przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności względem własnego dziecka. Czy zarzuty o wykorzystywanie seksualne własnego dziecka zgłaszane względem jednego z rodziców zostają potwierdzone w późniejszym postępowaniu? Wnioskował również o przekazanie ogólnej informacji, dotyczącej

¹³⁵ Komunikat prasowy z dn. 3 listopada 2005 r., Nr ZBA-063-3/05/MP.

¹³⁶ Dz. U. Nr 64, poz. 593 z późn. zm.

¹³⁷ Dz. U. Nr 180, poz. 1493.

¹³⁸ Dz. U. Nr 163, poz. 1363.

¹³⁹ Pismo z dn. 22 grudn. 2005 r., Nr ZBA-500-34/05/MP.

liczby wszystkich spraw na przestrzeni ostatnich 3 lat, w których sąd wydał wyrok skazujący w związku z popełnieniem przez oskarżonego czynu przeciwko wolności seksualnej i obyczajności małoletniego. W ilu takich sprawach wyrok zapada względem osoby najbliższej dla pokrzywdzonego dziecka? Jak długo trwają takie procesy? Czy często zapadają w nich wyroki uniewinniające z powodu wątpliwych dowodów? Ze statystyk, które podaje Komenda Główna Policji wynika, iż liczba przestępstw z art. 200 k.k. wzrasta w ostatnich latach o około 150–200 każdego roku. Rzecznik chciał ustalić, ile z tych przestępstw popełniają rodzice na szkodę własnych dzieci oraz czy zarzuty znajdują potwierdzenie w przeprowadzonym postępowaniu dowodowym.

W odpowiedzi¹⁴⁰ Minister Sprawiedliwości przedstawił dane statystyczne z lat 2002–2004 dotyczące liczby osób osądzonych przez sądy pierwszej instancji za przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, w których pokrzywdzonymi byli małoletni. W odniesieniu do spraw o przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności brak jest w statystyce sądowej odrębnej informacji dotyczącej czasu trwania postępowań, jak również informacji, w ilu sprawach oskarżonymi były osoby najbliższe dla pokrzywdzonego. Ministerstwo Sprawiedliwości nie dysponuje również danymi statystycznymi co do liczby spraw z zakresu prawa rodzinnego, w których w odniesieniu do stron postępowania zgłoszone zostały zarzuty dotyczące popełnienia na szkodę małoletniego przestępstwa z art. 200 k.k. albo innego przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności. Ministerstwo Sprawiedliwości nie prowadzi też statystyk, jak często zdarzają się przypadki pozbawienia lub ograniczenia władzy rodzicielskiej jednego z małżonków na skutek udowodnienia mu popełnienia przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności względem własnego dziecka.

- **Rzecznik wystąpił do Marszałka Sejmu oraz Prezesa Rady Ministrów o podjęcie działań na rzecz kompleksowego rozwiązania zjawiska przemocy wobec dzieci.¹⁴¹**

Uchwalone w ostatnich miesiącach ustawy – ustawa z dn. 27 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego i ustawy – Kodeks

¹⁴⁰ Pismo z dn. 13 stycznia 2006 r., Nr DSP-I-5006-556/05.

¹⁴¹ Pismo z dn. 30 grudnia 2005 r., ZBA-500-25/05/MP.

karny wykonawczy¹⁴²; ustawa z dn. 3 czerwca 2005 r. o zmianie ustawy kodeks postępowania karnego¹⁴³ oraz ustawa z dn. 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie¹⁴⁴ – stwarzają możliwość skuteczniejszej ochrony dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym, powtórna wiktymizacją podczas przesłuchania w procesie karnym oraz przemocą w rodzinie. Istnieje jednak również konieczność pilnego wprowadzenia rozwiązań o charakterze systemowym i organizacyjnym opartych na powiatowych centrach pomocy rodzinie. Niezbędne jest podejmowanie opieki nad ofiarami przemocy, jak również pracy z jej sprawcami. Należy również przewidzieć w programach szkolnych zajęcia przygotowujące dzieci i młodzież do odpowiedzialnego życia.

Minister Pracy i Polityki Społecznej poinformował¹⁴⁵ o pracach nad Krajowym Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, do którego przyjęcia Rada Ministrów jest zobowiązana zgodnie z art. 10 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie¹⁴⁶. Ponadto Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej poinformowała¹⁴⁷ o powstaniu w Departamencie do spraw Kobiet, Rodziny i Przeciwdziałania Dyskryminacji MPiPS zespołu odpowiedzialnego za koordynację działań instytucji publicznych oraz organizacji pozarządowych na rzecz przeciwdziałania zjawisku przemocy wobec dzieci. Minister Sprawiedliwości przedstawił¹⁴⁸ działania podległego mu resortu. Wymienił m.in. szereg programów resocjalizacyjnych adresowanych do sprawców przemocy oraz szkoleń dla personelu penitencjarnego w zakresie umiejętności pracy ze sprawcami przemocy. Zdaniem Ministra wskazane przez niego formy indywidualnego oddziaływania na sprawców przemocy w połączeniu z działaniami na rzecz osób dotkniętych przemocą przewidzianymi w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie stanowią spójny system ochrony ofiar przemocy.

¹⁴² Dz. U. Nr 163, poz. 1363.

¹⁴³ Dz. U. Nr 141, poz. 1181.

¹⁴⁴ Dz. U. Nr 180, poz. 1493.

¹⁴⁵ Pismo z dnia 24 stycznia 2006 r., SM-1-0712-1-EN/06, DPS-II-0712-131-3-MJ/06

¹⁴⁶ Dz. U. Nr 180, poz. 1493

¹⁴⁷ Pismo z dnia 24 stycznia 2006 r., Nr DKR-073-1/RL/06

¹⁴⁸ Pismo z dnia 9 lutego 2006 r. Nr DL-P-I-076-1/06

Sprawy indywidualne zgłaszane do Rzecznika Praw Dziecka

Zgłaszane do Rzecznika sprawy indywidualne dotyczyły:

1. przemocy wobec dzieci w środowisku domowym;
2. przemocy w szkole;
3. naruszeń praw wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych
4. szkodliwej treści przekazów medialnych;
5. naruszeń praw nieletnich w postępowaniu;
6. naruszeń praw majątkowych małoletnich dzieci.

1. Przemoc wobec dzieci w środowisku domowym

Przemoc fizyczna, np. pobicie czy uprowadzenie dziecka, zgłaszana była do Rzecznika przez dzieci (ofiary i ich rówieśników), rodziców, krewnych, sąsiadów, wychowawców, a także świadków przemocy.¹⁴⁹ Przemoc fizyczną nacechowaną szczególnym okrucieństwem zgłaszały m.in. zakłady służby zdrowia i organizacje pozarządowe.¹⁵⁰

Najczęściej dzieci zwracały się o informacje dotyczące zakresu prawa do nietykalności cielesnej w kontekście stosowania przemocy fizycznej przez rodziców.¹⁵¹ Rzecznik wyjaśniał treść tego prawa zwracając szczególną uwagę na sytuacje, w których jego naruszenie wiązało się u rodziców z brakiem opanowania własnych emocji. Przywołując art. 72 Konstytucji RP Rzecznik informował, że każdy obywatel ma prawo żądać od organów władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą. Dziecko pozbawione opieki rodzicielskiej ma prawo do opieki i pomocy władz publicznych, a organy władzy oraz osoby odpowiedzialne za dziecko są obowiązane do jego wysłuchania i w miarę możliwości uwzględnienia jego zdania. Polskie prawo dopuszcza egzekwowanie władzy rodzicielskiej za pomocą karcenia, a w pewnych sytuacjach nawet użycia siły, np. w celu ochrony dziecka przed utratą zdrowia i życia. W innych sytuacjach naruszenie nietykalności cielesnej jest nadużyciem władzy rodzicielskiej. Rzecznik informował o instytucjach i organizacjach świadczących pomoc ofiarom przemocy w pobliżu miejsca zamieszkania rodziny. Po uzyskaniu tej informacji dzieci najczęściej korzystały z pomocy w środowisku lokalnym.

¹⁴⁹ ZII-440-29/05/JS.

¹⁵⁰ Centrum Służby Rodzinie ZII-440-103/MH.

¹⁵¹ ZII-440-186/05/BR.

Jako przypadki przemocy fizycznej traktowano przypadki pogryzień dzieci przez psy ras agresywnych.¹⁵² Choć bezpośrednią przyczyną były zaniedbania właścicieli zwierząt, pogryzienia wynikały też z braku precyzyjnych uregulowań prawnych. Psy były wyprowadzane bez kagańca lub luzem w miejscach, gdzie przebywały dzieci. Zdarzyły się przypadki wypuszczenia psa bez nadzoru lub niedostatecznego zabezpieczenia posesji.

Przemoc fizyczna wiązała się często z problemem uzależnienia w rodzinie.¹⁵³ Przemoc ze szczególnym okrucieństwem występowała w połączeniu z przemocą seksualną, psychiczną lub zaniedbaniem. Niekiedy jej wynikiem była śmierć lub ciężki uszczerbek na zdrowiu dziecka.¹⁵⁴ Rzecznik reagował w takich sytuacjach natychmiast po uzyskaniu informacji, np. za pośrednictwem mediów. We wszystkich przypadkach prowadzono przeciwko sprawcom postępowanie przygotowawcze. Dzieci przebywały pod opieką lekarzy i pogotowia opiekuńczego, a następnie sąd rodzinny wydawał w ich sprawie odpowiednie postanowienia.

Rzecznik udzielał też porad psychologicznych w odniesieniu do konkretnych sytuacji, w których występowała przemoc.

Zgłaszane Rzecznikowi przypadki przemocy psychicznej wynikały m.in. ze: zdrady małżeńskiej, uzależnienia rodzica lub dziecka, choroby psychicznej, zaburzeń osobowości, złych warunków życiowych, kryzysu finansowego i innych sytuacji konfliktowych. Szczególnie trudne okazywało się też doświadczenie śmierci jednego z rodziców. O sytuacjach przemocy psychicznej informowali sami zainteresowani, ale nierzadko również ich rówieśnicy, co świadczy o potrzebie wsparcia ze strony innych dzieci, gdy w rodzinie lub szkole brak właściwej opieki ze strony dorosłych.¹⁵⁵ Młodzież uzależniona podnosiła problem braku komunikacji z rodzicami.¹⁵⁶ Rodzice dzieci uzależnionych pisali o trudnościach w motywowaniu dzieci do leczenia, sygnalizując potrzebę profesjonalnej pomocy. Rzecznik każdorazowo udzielał wsparcia rodzicom i dzieciom, przekazywał fachowe porady i informacje z zakresu prawa i psychologii.

¹⁵² ZII-. 440-152/05/BK.

¹⁵³ ZII-440-168/05/EB.

¹⁵⁴ ZII-440-6/05/EB.

¹⁵⁵ ZII-440-91/05/BR.

¹⁵⁶ ZII-440-130/05/BR.

Przemoc psychiczna ze strony sąsiadów (szczególnie osób starszych, którym przeszkadzał hałas) polegała na kierowaniu skarg do instytucji oraz na groźbach i wyzwiskach.¹⁵⁷ W dalszym ciągu sytuacje generujące przemoc psychiczną powstają w kontekście nierozwiązanego problemu oddzielenia sprawcy od ofiary w czasie postępowania przygotowawczego i sądowego.

Skutkiem przemocy psychicznej wobec dzieci były ucieczki z domu, depresja, nerwice. Okrucieństwo w przypadku przemocy psychicznej skutkowało rozstrojem psychicznym ofiar, np. padaczką nerwicową¹⁵⁸, anoreksją¹⁵⁹, zespołem zaburzeń stresu pourazowego.¹⁶⁰

Rzecznik udzielał porad prawnych, np. informował o możliwości eksmitowania sprawcy przemocy. W uzasadnionych przypadkach pouczał też o możliwości wystąpienia o zwolnienie z kosztów sądowych oraz o przydzielenie adwokata z urzędu. Rzecznik informował, w jaki sposób zwrócić się o pomoc do policji, prokuratury, sądu. Udzielał informacji na podstawie obowiązującego prawa karnego i rodzinnego, Konwencji o Prawach Dziecka oraz wypracowanych w Biurze Rzecznika Praw Dziecka procedur przeciwdziałania przemocy.

Zaniedbanie fizyczne dzieci związane z nieporadnością życiową rodziców, biedą, niskim statusem społecznym, słabym wykształceniem, demoralizacją środowiska, alkoholizmem zgłaszali sąsiedzi i krewni.¹⁶¹ W ciężkich przypadkach zaniedbanie występowało w połączeniu z przemocą fizyczną oraz uzależnieniem rodziców.¹⁶²

Mieszkańcy wsi zgłosili zaniedbanie małoletniej zamieszkującej z matką i jej rodziną.¹⁶³ W rodzinie tej nadużywano alkoholu. Rzecznik zwrócił się do PCPR, OPS oraz sądu okręgowego o przeprowadzenie stosownego postępowania i mediację. Sąd okręgowy zastosował te środki, w wyniku czego rodzice pogodzili się a małoletnia zamieszkała razem z nimi. Doiprowadziło to do zmiany środowiska i wyeliminowania przyczyny zaniedbania dziecka.

¹⁵⁷ ZII-440-40/JS.

¹⁵⁸ ZII-440-73/05/NL.

¹⁵⁹ ZII-440-7605/BT.

¹⁶⁰ ZII-440-3/BR.

¹⁶¹ ZII-440-207/EB.

¹⁶² ZII-441-14/05/EB.

¹⁶³ ZII-441-9/05/AB.

W wyniku ingerencji sądu dzieci zaniedbywane trafiały do placówki opiekuńczo-wychowawczej. Jednak nawet dzieci skrajnie zaniedbane uciekały z placówek do domu rodzinnego lub w jego okolice. Wysiłki wychowawcze placówek okazywały się bezskuteczne.¹⁶⁴ Kuratorzy zawodowi i społeczni często umniejszają problemy rodziny lub stosują przesadne środki. Rzecznik jest zdania, że zagrożone rodziny otrzymują niewystarczającą pomoc. W powiatowych centrach pomocy rodzinie brakuje środków na szkolenie kadry oraz wprowadzanie nowych programów.

W przypadku zgłoszenia zaniedbania dziecka Rzecznik zwracał się do ośrodka pomocy społecznej przekazując informacje i wnosząc o przeprowadzenie wywiadu środowiskowego. Nie wszystkie zgłoszenia znajdowały potwierdzenie w rzeczywistości.¹⁶⁵ Liczbowy wzrost wypadków wynikających z zaniedbania dzieci sygnalizowali pracownicy służby zdrowia (np. wzrostowe statystyki oparzeń dziecięcych¹⁶⁶).

Zaniedbanie emocjonalne występowało we wszystkich przypadkach przemocy wobec dzieci. Pojawiało się także u dzieci, którym zapewniano odpowiednie warunki bytowe np. w sytuacji rozwodu, konfliktów rodzinnych, utrudnionych kontaktów z rodzicem. Z zaniedbaniami emocjonalnymi wiążą się problemy uzależnienia młodych ludzi.

Na podkreślenie zasługują skargi w obronie dzieci kierowane do Rzecznika przez osoby postronne (np. sąsiadów). Rzecznik informował te osoby o możliwościach pomocy dziecku i rodzinie. Udzielał porad prawnych i psychologicznych. Zwracał się o zajęcie sprawą do ośrodków pomocy społecznej, organizacji pomagających ofiarom przemocy, sądów, policji. Jeśli czyn nosił znamiona przestępstwa lub stanowił zagrożenie dla rozwoju dziecka, Rzecznik zwracał się do odpowiednich instytucji o podjęcie ścigania. Rzecznik informował również o możliwości rozwiązywania problemów na drodze postępowania prywatnoskargowego bądź cywilnego.

¹⁶⁴ ZII-440-60/05/NL.

¹⁶⁵ ZII-440-146/05/MH.

¹⁶⁶ ZII- 441-2/05/MH.

2. Przemoc w szkole

Problemy przemocy w szkole, zwłaszcza przemocy rówieśniczej, zgłaszali głównie rodzice uczniów i sami uczniowie. Z obserwacji Rzecznika wynika, że zjawisko agresji i przemocy narasta, a szkoły w wielu wypadkach nie radzą sobie z tym problemem. Jednym z zarzutów stawianym przez rodziców był brak właściwej reakcji ze strony dyrekcji i nauczycieli, brak konsekwencji w działaniu, brak programów profilaktycznych i faktycznej pomocy poszkodowanemu uczniowi. Problem przemocy w szkołach występował najczęściej w środowiskach dotkniętych biedą, bezrobociem, alkoholizmem wyłącznie. Ofiary bywały dotkliwie bite, dręczone, dyskryminowane, co niejednokrotnie prowadziło do tzw. fobii szkolnych.

Przemoc ze strony nauczycieli przejawiała się w takich zachowaniach jak: poniżanie, ubliżanie, wyśmiewanie, złośliwe komentarze, przesadne wymagania, bicie i poszturchiwanie. Jako sprawców najczęściej wymieniano nauczycieli wychowania fizycznego. Skarżono się na stosowanie kar poniżających dziecko i pociągających za sobą negatywne skutki wychowawcze.¹⁶⁷ Skargi dotyczyły także bagatelizowania przez dyrekcję doniesień o biciu dziecka przez nauczyciela. Stosowanie przez nauczyciela przemocy wobec ucznia coraz częściej znajdowało jednak swój finał w komisji dyscyplinarnej lub w sądzie.

Napływało wiele pism od nauczycieli z zapytaniem o granice interwencji wychowawcy i pedagoga w wypadku agresji ze strony ucznia. Nauczyciele nie chcieli ryzykować stosowania siły, obawiając się, że nawet słuszna obrona może być przez rodziców potraktowana jako przemoc.

Specyficzny charakter miały sprawy wymuszania przez nauczycieli płatnych korepetycji pod groźbą wystawienia negatywnej oceny. Uczniowie skarżyli się również na zaniechanie przez nauczycieli działań, do których byli zobowiązani, lub których podjęcie leżało w interesie ucznia. Ponadto uczniowie zgłaszali sprawy związane z konfliktem wokół ich wyglądu. Pytali, w jakim zakresie nauczyciel ma prawo „wychowywać” ucznia.

¹⁶⁷

ZII-440-215/05/BK

We wszystkich tych sprawach Rzecznik występował o informacje i wyjaśnienia do dyrektorów szkół, kuratoriów oświaty, prokuratur rejonowych oraz do sądów prowadzących postępowanie. Jeśli sprawa została podjęta przez organy wymiaru sprawiedliwości, Rzecznik monitorował ją do momentu wydania orzeczenia. W sytuacjach stwarzających podstawy do uzasadnionego podejrzenia, że zachowanie nauczycieli naruszało godność uczniów, Rzecznik wnioskował o przeprowadzenie postępowania wyjaśniającego przez rzecznika dyscyplinarnego dla nauczycieli.

Sygnalizowano problemy przekraczania uprawnień i niedopełniania obowiązków przez dyrekcję i wychowawców w przedszkolach. Rodzice skarżyli się na niewłaściwe traktowanie dzieci, używanie w stosunku do nich obraźliwych słów, dyskryminację z powodu niepełnosprawności, zespołu nadpobudliwości psychoruchowej, znęcanie się, nieuzasadnione przyporządkowanie dzieci do grup wiekowych itp. Rzecznik informował rodziców o ich prawach i możliwościach rozwiązania problemu. Wyjaśniał funkcję wspierającą i doradczą przedszkoli w działaniach wychowawczych rodziców. Występował do właściwych organów nadzoru pedagogicznego o przeprowadzenie postępowania wyjaśniającego i ustosunkowanie się do przedstawionych zarzutów. W jednym przypadku zawieszono dyrektora w pełnieniu obowiązków oraz podjęto działania związane z odwołaniem go ze stanowiska. Podejmowane przez Rzecznika interwencje przynosiły rozwiązania zgodne z interesem dzieci.

3. Naruszenia praw wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych

Do Rzecznika zwracali się wychowankowie placówek opiekuńczo-wychowawczych sygnalizując stosowanie wobec nich przemocy fizycznej i psychicznej. Na wniosek Rzecznika organy sprawujące nadzór nad tymi placówkami przeprowadzały kontrole. W wielu przypadkach nakazano usunięcie stwierdzonych nieprawidłowości. Wizytacji w domach dziecka dokonywał także Rzecznik (zob. rozdz. „Wizytacje”).

W placówkach opiekuńczo-wychowawczych dochodziło do przypadków przemocy seksualnej. Dzieci pozostające w placówkach z reguły nie przyznawały się do doświadczenia

przemocy seksualnej.¹⁶⁸ Będąc w bezpiecznym miejscu, odizolowane od sprawcy zwierzały się, że przez lata były ofiarami takiej przemocy.

Sygnalizowano także naruszanie prawa do ochrony więzi rodzinnych poprzez utrudnianie widzeń i rozmów telefonicznych, uniemożliwianie korzystania z prawa do przepustki i urlopu, niezagwarantowanie dostępu do świadczeń zdrowotnych, wykorzystywanie do prac remontowych. Kwestionowano zasadność pobytu dziecka w konkretnej placówce. Sporadycznie nieletni zwracali się do Rzecznika o pomoc w umieszczeniu w innej placówce lub umożliwienie powrotu do rodziny. Rzecznik występował do dyrektorów placówek o informacje oraz do starostów, kuratorów oświaty i sądów o zbadanie sprawy i zajęcie stanowiska w kwestii wskazanych nieprawidłowości. W jednej z placówek dyrektora zobowiązano do natychmiastowego wdrożenia programu naprawczego.

Analiza sytuacji w placówkach resocjalizacyjnych wskazuje na wiele problemów. Ich źródłem jest m. in. nieprawidłowa klasyfikacja i rozmieszczenie wychowanków, brak gwarancji właściwej opieki nad wychowankami z problemami psychiatrycznymi, niski niekiedy poziom pracy wychowawczej.

Nieletni często mają rozbudowane poczucie krzywdy połączone z postawą roszczeniową. Nierzadkim zjawiskiem jest brak samokontroli nad własnymi zachowaniami. Zdarza się, że winą za te postawy rodzice obarczają wychowawców bądź innych wychowanków. Rzecznik wyjaśniał zainteresowanym zasadność zastosowanego środka wychowawczego lub poprawczego oraz zachęcał ich do podejmowania dalszych działań wychowawczych i resocjalizacyjnych.

4. Szkodliwe treści w przekazach medialnych

Do Rzecznika nadal wpływały sprawy związane z demoralizującymi treściami w czasopiśmie przeznaczonych dla czytelników niepełnoletnich. Dotyczyły one m. in. czasopism: „Filipinka”, „Bravo”, „Popcorn”, „Kumpel”¹⁶⁹. Większość zwracała uwagę na sposób przedstawiania sfery seksualnej oraz propagowane wzorce życia. Wydawcy

¹⁶⁸ ZII-414-41/05/BR.

¹⁶⁹ ZII-445-8/05/MH, ZII-445-15/05/MH, ZII-445-19/05/MH, ZII-445-22/05/MH, ZII-445-32/05/MH, ZII-445-14/05/MH, ZII-445-4/05/MH.

magazynów przeznaczonych dla dzieci i młodzieży publikowali nieobyczajne zdjęcia i ilustracje. Rzecznik, podzielając stanowisko rodziców dotyczące szkodliwości prezentowania tego typu treści, występował do redakcji czasopism o respektowanie praw młodych czytelników oraz ich rodziców.

Nowa grupa zgłoszeń dotyczyła brutalnych treści pojawiających się w literaturze dziecięcej. Zgłaszane sprawy dotyczyły nowych przekładów popularnych bajek dla najmłodszych¹⁷⁰. Rzecznik występował do Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów o rozważenie zasadności przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego dla ustalenia, czy tego typu publikacje naruszają zbiorowe interesy konsumentów w rozumieniu przepisu art. 23a ust. 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów¹⁷¹ lub stanowią któryś z przypadków nieuczciwej konkurencji stypizowanych w przepisach ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji¹⁷².

Interwencje Rzecznika dotyczyły też szkodliwych dla dzieci reklam i akcji promocyjnych prowadzonych przy użyciu plakatów wielkoformatowych (m. in. pisma „Playboy”, kampania reklamowa sieci telefonii komórkowej „Heyah”).

Prawa dziecka są w sposób poważny naruszane przez niektóre witryny internetowe, zwłaszcza promujące postawy pedofilskie. Ilekroć informacje o zawartości witryn internetowych wskazywały na możliwość popełnienia czynu zabronionego, Rzecznik występował do organów ścigania o wszczęcie postępowania.

Rzecznik podejmował działania mające na celu ochronę dzieci przed szkodliwymi programami telewizyjnymi. Kierowane do niego zgłoszenia dotyczyły głównie godzin nadawania programów eksponujących przemoc, wulgarność, brutalność lub treści pornograficzne. Programy i filmy zawierające takie treści i sceny nadawano w godzinach rannych i popołudniowych. Rodzice sprzeciwiali się także nadawaniu reklam telewizyjnych przed „dobranocką”.

¹⁷⁰ ZII-445-34/05/MH, ZII-445-27/05/MH.

¹⁷¹ Dz. U. z 2003 r., Nr 86, poz. 804 z późn. zm.

¹⁷² Dz. U. z 2003 r., Nr 153, poz. 1503 z późn. zm.

W odniesieniu do kinematografii interwencje Rzecznika dotyczyły emisji zwiastunów filmów dla dorosłych przed projekcją filmów dla dzieci. Rzecznik zwracał się do dyrektorów kin o wyjaśnienia i odpowiedni dobór emitowanych materiałów¹⁷³.

Wpływały też skargi na imprezy mające demoralizujący wpływ na młodzież (np. „Miss mokrego podkoszulka”¹⁷⁴), strony internetowe zawierające treści pornograficzne z udziałem dzieci,¹⁷⁵ pocztówki z treściami pornograficznymi z udziałem dzieci.¹⁷⁶ W zależności od konkretnej sytuacji Rzecznik interweniował u organizatora imprezy lub zawiadamiał o popełnieniu przestępstwa.

5. Naruszenia praw nieletnich w postępowaniu

Sygnalizowane sprawy dotyczyły np. przewlekłości postępowania, nieuwzględniania wniosków procesowych, traumatycznych przeżyć związanych z przesłuchaniem na sali sądowej. Kwestionowano popełnienie czynu karalnego przez nieletniego, zasadność toczącego się postępowania oraz orzekanych środków. Rodzice często zwracali się o pomoc i interwencję w postępowaniu sądowym. Rzecznik występował o informacje o toku postępowania do właściwych sądów, niejednokrotnie przekazując zastrzeżenia rodziców w zgłaszanej sprawie. Informował także zainteresowanych o regulacjach prawnych zawartych w ustawie z dnia 26 października 1982 roku o postępowaniu w sprawach nieletnich¹⁷⁷ oraz wyjaśniał cel prowadzonego postępowania.

Napływały uwagi dotyczące sposobu prowadzenia postępowania w sprawach dotyczących przestępstwa z art. 200 k.k.¹⁷⁸ Przyczyną były trudności z oceną materiału dowodowego, np. w przypadku sprzecznych lub niepełnych opinii i zeznań. Skarżono się na wielokrotne przesłuchania dziecka, choć z drugiej strony biegli uważali je często za niezbędne do nawiązania prawidłowego kontaktu z dzieckiem. Dzieci nie czuły się bezpiecznie i nie ujawniały urazowych przeżyć podczas pierwszego przesłuchania. Konfrontacja ofiary ze sprawcą często okazywała się bolesna i pogłębiała urazy u ofiar.

¹⁷³ ZII-445-38/05/MH.

¹⁷⁴ ZII-440-148/05/MH.

¹⁷⁵ ZII-440-79/05/DK.

¹⁷⁶ ZII-440-150/05//MH.

¹⁷⁷ Tj. Dz. U. z 2002 r, Nr 11, poz. 109 z późn. zm.

¹⁷⁸ ZII-440-137/05/MH.

Zwracano się do Rzecznika o informacje w sprawie warunków i trybu przesłuchiwania nieletnich. Rzecznik przedstawiał regulacje zawarte w kodeksie postępowania karnego z uwzględnieniem przepisów dotyczących przesłuchań dziecka pokrzywdzonego. W jednym przypadku Rzecznik wystąpił do prezesa sądu o podjęcie działań zapewniających pełną ochronę dziecka i poszanowania jego godności podczas rozprawy.

Kierowano także zapytania dotyczące udziału dzieci w postępowaniu karnym. Rzecznik wskazywał na treść przepisów rozdziału XXI k.p.k. Podkreślał, że przepisy prawa karnego generalnie nie dzielą świadków na osoby pełnoletnie i małoletnie, a tym samym do decyzji sądu pozostaje kwestia określenia warunków i trybu przesłuchiwania małoletnich. Wskazywał, że dziecko winno być przesłuchiwane w warunkach zbliżonych do jego zwykłego otoczenia, zapewniających mu poczucie bezpieczeństwa. Podkreślał rolę rodziców, polegającą na wyjaśnianiu dziecku sensu przesłuchania.

Matka poskarżyła się w sprawie o molestowanie seksualne 5-letniej córki na błędnie oceniony materiał dowodowy, wielokrotne przesłuchania dziecka, błędną ocenę zachowań sprawcy i ofiary podczas konfrontacji oraz niedopuszczenie niektórych dowodów, co w efekcie przyniosło umorzenie sprawy przez prokuraturę. Rzecznik poradził matce złożenie zażalenia na postanowienie prokuratora, po czym zwrócił się do niego o wyjaśnienia. W odpowiedzi prokurator rejonowy poinformował, że decyzja o umorzeniu śledztwa została uchylona decyzją prokuratury okręgowej po rozpoznaniu zażalenia przedstawiciela małoletniej pokrzywdzonej.

Kontakt ofiary ze sprawcą w trakcie lub po przeprowadzonym śledztwie lub dochodzeniu, zwolnienie sprawcy z aresztu tymczasowego bywały powodem wtórnych urazów u ofiar.¹⁷⁹ Rzecznik z własnej inicjatywy interweniował w takich sprawach, zwracając się do prokuratury o informacje o toku postępowania i dokonanych ustaleniach oraz o podjęcie stosownych działań. Prokurator przedstawiał w odpowiedzi szczegółowe ustalenia oraz informował o zastosowanych wobec sprawcy środkach.

¹⁷⁹ ZII-440-136/05//MH.

Umorzenie sprawy o molestowanie seksualne z braku wystarczających dowodów często prowadziło do kontynuacji przemocy.¹⁸⁰ Zaprzestanie ścigania sprawcy powodowało u pokrzywdzonych lęk przed ponowieniem aktów przemocy. Zwracali się oni wówczas do Rzecznika o monitorowanie sprawy.¹⁸¹

Rzecznik informował zainteresowanych o możliwościach udzielenia wsparcia ofiarom. Współpracując z organami wymiaru sprawiedliwości zwracał szczególną uwagę na uwzględnienie dobra dziecka w trakcie postępowania, szybkość postępowania, przestrzeganie procedur oraz oddzielenie ofiary od sprawcy.

Rzecznik monitorował także postępowania dotyczące młodocianych sprawców przestępstw odpowiadających na zasadach określonych w kodeksie karnym.¹⁸²

Do Rzecznika w dalszym ciągu wpływały skargi na działania funkcjonariuszy policji przy podejmowaniu czynności wyjaśniających.¹⁸³ Zgłaszano m. in. niedopełnienie obowiązków służbowych, stworzenie zagrożenia dla życia nieletniego, zastraszanie, arogancję, używanie obraźliwych słów, stosowanie przemocy fizycznej i psychicznej, wymuszanie zeznań. W większości przypadków w celu wyjaśnienia powyższych okoliczności Rzecznik zwracał się bezpośrednio do właściwych organów z prośbą o przekazanie szczegółowych informacji o sprawie. Na ogół uzyskane wyjaśnienia nie potwierdzały zgłaszanych zarzutów. Sporadycznie prokuratura prowadziła postępowanie wyjaśniające dotyczące przekroczenia uprawnień przez funkcjonariuszy (art. 231 k.k.).

6. Naruszenia praw majątkowych małoletnich dzieci

Najczęściej zgłaszaną formą zagrożenia dóbr majątkowych małoletnich były nadużycia w postępowaniach spadkowych, o podział majątku, odszkodowawczych z tytułu polis ubezpieczeniowych oraz z tytułu błędów lekarskich. Często przyczyną zagrożenia dóbr majątkowych małoletnich był również znikomy poziom wiedzy prawniczej u opiekunów oraz brak możliwości skorzystania z profesjonalnego doradztwa prawnego.

¹⁸⁰ ZII-440-35/05/DK, ZII-460-55/05/BT.

¹⁸¹ ZII-440-23/05/DK.

¹⁸² M. in. ZII-460-18/05/DK, ZII-460-57/05/AŻ.

¹⁸³ M. in. ZII-460-460-1/05/MH, ZII-460-27/05/JS, ZII-460-32/05/AŻ.

Opiekun prawny zdecydował się na proste przejęcie spadku, nie wiedząc że masa spadkowa jest kilkakrotnie niższa od wierzytelności. Nie zastosował trybu przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza i naraził majątek dziecka na znaczny uszczerbek. Rzecznik skierował opiekuna prawnego do adwokata specjalisty w zakresie spraw spadkowych.

Do innych, najczęściej zgłaszanych nadużyć prawa w zakresie praw majątkowych dzieci należy zaliczyć fałszowanie dokumentów (testamenty, akty notarialne) oraz celowe przedłużanie postępowań sądowych (przez niestawiennictwo na rozprawach, składanie nieuzasadnionej ilości wniosków dowodowych itp.). Celowe przewlekanie postępowań uniemożliwia uregulowanie sytuacji majątkowej małoletniego i naraża jego opiekuna na ponoszenie dodatkowych kosztów utrzymania.

PRAWA DZIECI NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Prawa dzieci niepełnosprawnych są zagwarantowane przez akty prawa międzynarodowego, w szczególności przez: Deklarację Genewską z 1923 roku, Deklarację Praw Dziecka z 1959 roku, Konwencję o Prawach Dziecka z 1989 roku. Konwencja o Prawach Dziecka uznaje pełnię praw dziecka niepełnosprawnego do normalnego życia w warunkach gwarantujących jego godność, umożliwiających osiągnięcie niezależności oraz ułatwiających aktywne uczestnictwo w życiu społeczeństwa. Zobowiązuje także państwa-strony do zapewnienia pomocy, realizowanej w sposób prowadzący do osiągnięcia przez dziecko jak najwyższego stopnia zintegrowania ze społeczeństwem oraz osobistego rozwoju. Obowiązki państwa wobec osób niepełnosprawnych zostały wskazane w *Podstawowych zasadach dotyczących wyrównania możliwości rozwojowych dla osób niepełnosprawnych*, przyjętych przez ONZ w dniu 20 grudnia 1993 roku.

Prawa dzieci niepełnosprawnych znajdują odzwierciedlenie w Konstytucji oraz Karcie Praw Osób Niepełnosprawnych, uchwalonej w 1997 r. Niepełnosprawni mają prawo do niezależnego, samodzielnego, aktywnego i wolnego od dyskryminacji życia; do pełnego dostępu do dóbr i usług oraz wszechstronnej rehabilitacji; do nauki, pomocy psychologiczno-pedagogicznej i innych zabezpieczeń społecznych.

Inicjatywy Rzecznika Praw Dziecka – wystąpienia generalne

- ▶ **Rzecznik zwrócił się do Prezesa Rady Ministrów z prośbą o podjęcie działań w celu zmiany wadliwych przepisów projektu ustawy o wspieraniu zatrudnienia oraz rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.**¹⁸⁴

Projekt ustawy o wspieraniu zatrudnienia oraz rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych miał wprowadzić dwa stopnie niepełnosprawności, także w przypadku orzekania u dzieci - znaczny i lekki. Rozwiązanie takie jest szczególnie niekorzystne dla małych dzieci, we wczesnym okresie rozwojowym (poniżej siódmego roku życia), u których

¹⁸⁴ Pismo z dnia 13 stycznia 2005 r., ZBA -500-45/04/KB.

daje się zauważyć niepełnosprawność i określa się jej stadium jako wczesne. Trudno wówczas ustalić w jakim stopniu ta niepełnosprawność się rozwinie. Orzeczenie lekkiego stopnia niepełnosprawności nie uprawnia do otrzymania przez dziecko zasiłku pielęgnacyjnego oraz ogranicza lub uniemożliwia mu dostęp do właściwego leczenia. W konsekwencji może to oznaczać brak wdrożenia intensywnej terapii we wczesnym okresie rozwojowym dziecka, potrzebnej do przeciwdziałania procesom degradacji.

Ustawa nie została uchwalona.

- **Rzecznik Zwrócił się do Ministra Infrastruktury o szczegółowe uregulowanie ustawowe kryteriów korzystania przez osoby małoletnie z przejazdów komunikacji miejskiej.¹⁸⁵**

Obecnie brak jest jednolitych kryteriów dotyczących uprawnień do korzystania z przejazdów bezpłatnych i ulgowych dla dzieci legitymujących się znacznym, lekkim i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności. Sprawy lokalnego transportu regulują przepisy gminne, co powoduje nierówności w traktowaniu dzieci niepełnosprawnych w różnych częściach kraju.. Ponadto istniejące przepisy w sposób niewystarczający zabezpieczają ochronę małoletnich podczas kontroli biletów w komunikacji miejskiej, a także nie wskazują podstawowych zasad uprawniających do ulgowych lub bezpłatnych przejazdów komunikacją miejską.

Odpowiedź Ministra została streszczona w rozdziale „Prawo do ochrony przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją, zaniedbaniem oraz innym złym traktowaniem”.

- **Rzecznik powtórnie zgłosił pilną potrzebę nowelizacji rozporządzenia¹⁸⁶ w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów w szkołach publicznych¹⁸⁷.**

¹⁸⁵ Pismo z dnia 26 stycznia 2005 r., ZBA-500-1/KC/MP.

¹⁸⁶ Dz. U. Nr 199, poz. 2046.

¹⁸⁷ Pismo z dn. 27 kwietnia 2005 r., ZBA-071-14 /TW/05.

Odpowiadając na przesłany projekt nowelizacji Rzecznik zgłosił (w ślad za swoim pierwszym wystąpieniem w tej sprawie¹⁸⁸) pilną potrzebę zmiany § 55.3 tegoż rozporządzenia, gdzie mowa jest o terminie ważności opinii wydawanych uczniom w szkołach ponadgimnazjalnych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne. Wymieniony przepis stanowi, że opinie poradni psychologiczno-pedagogicznych (publicznych lub niepublicznych) stwierdzające występowanie dysleksji rozwojowej u uczniów zdających egzaminy maturalne mają dwuletni okres ważności. W praktyce czas, w którym trzeba uzyskać taką opinię, jest znacznie krótszy, ponieważ opinia musi być wydana nie wcześniej niż 2 lata przed terminem matury i nie później niż 7 miesięcy do końca roku szkolnego, w którym odbywają się egzaminy maturalne. Takie rozwiązanie nie ma uzasadnienia ponieważ stwierdzone wcześniej dysfunkcje rozwojowe u uczniów nie mogą nagle ulec zmianie – zwykle towarzyszą osobie ze stwierdzoną dysleksją przez całe życie. Istniejące przepisy powodują ograniczenie zajęć terapeutycznych w poradniach, które są zmuszone powtarzać cyklicznie badania diagnostyczne kosztem zajęć terapeutycznych. Nie wszyscy uczniowie z dysleksją rozwojową są w stanie w ciągu roku uzyskać opinię. W korzystniejszej sytuacji są uczniowie z rodzin lepiej sytuowanych, których stać na szybkie uzyskanie płatnych opinii z poradni niepublicznych. Rzecznik podkreślił, że celem działań dotyczących uczniów ze specyficznymi trudnościami szkolnymi jest wyrównywanie szans podczas egzaminów zewnętrznych, a nie tworzenie dodatkowych barier.

Postulowana przez Rzecznika zmiana została wprowadzona przez rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 października 2005 r.¹⁸⁹ zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych z dnia 7 września 2004.

- **Rzecznik wystąpił do Ministra Polityki Społecznej w sprawie zapewnienia stałej opieki dzieciom niepełnosprawnym pozbawionym środowiska rodzinnego.**¹⁹⁰

¹⁸⁸ Pismo z dn. 27 października 2004 roku, ZBA/071-21/04/KB/TW.

¹⁸⁹ Dz.U. Nr 218, poz.1840.

¹⁹⁰ Pismo z 26 sierpnia 2005 r., ZBA – 500-17/KC/05

Rozporządzenie w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach, wprowadziło charakter feryjny specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych.¹⁹¹ Z powodu zamykania specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych na okres ferii i przerw świątecznych służby powiatowe „przekazują” dzieci do placówek opiekuńczo-wychowawczych lub wobec ich braku wykupują miejsca m.in. w domach pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku. Domy dziecka i inne placówki opiekuńcze podległe resortowi polityki społecznej nie są przygotowane do zapewnienia właściwych warunków dla dzieci niepełnosprawnych (brak dostosowanych pomieszczeń, brak specjalistycznych gabinetów i sal rehabilitacyjnych). Także wychowawcy nie są przygotowani do podjęcia specjalistycznej opieki nad tymi dziećmi (brak tyfłopedagogów, surdopedagogów, rehabilitantów ruchowych i innych specjalistów).

W wyniku interwencji Rzecznika oraz resortu polityki społecznej, charakter feryjny specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych został zniesiony z dniem 12 listopada 2005 r.¹⁹² Znowelizowane przepisy umożliwiły specjalnym ośrodkom szkolno-wychowawczym prowadzenie placówek także w okresie zimowej i wiosennej przerwy świątecznej oraz w okresie ferii szkolnych.¹⁹³

Sprawy indywidualne zgłaszane do Rzecznika Praw Dziecka

Zgłaszane do Rzecznika sprawy indywidualne dotyczyły:

1. orzekania o stopniu niepełnosprawności
2. ochrony zdrowia dzieci niepełnosprawnych,
3. szkolnictwa specjalnego i integracyjnego
4. pomocy rodzinom wychowującym dzieci niepełnosprawne.

¹⁹¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 r. , Dz. U. Nr 52, poz. 467.

¹⁹² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 25 października 2005 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach, Dz. U. Nr 212, poz. 1767.

¹⁹³ Art. 33 ust. 2: „Za zgodą organu prowadzącego, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy może również prowadzić działalność w okresie zimowej i wiosennej przerwy świątecznej oraz w okresie ferii szkolnych”.

1. Orzekanie o stopniu niepełnosprawności

Rodzice i opiekunowie dzieci niepełnosprawnych kwestionowali decyzje powiatowych i wojewódzkich komisji orzekających o stopniu niepełnosprawności. Odmawiali słuszności orzeczeniom nie uznającym konieczności sprawowania stałej opieki czy udzielania stałej pomocy dziecku. Rzecznik wyjaśniał im zakres przysługujących środków odwoławczych informując jednocześnie o treści rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 lutego 2002 roku w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16 lat¹⁹⁴.

Nadal napływały skargi na przewlekłość postępowań odwoławczych prowadzonych przez wojewódzkie zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności. Rzecznik występował do wskazanych organów o wyjaśnienie przyczyn przewlekłości postępowania oraz zapewnienie jego właściwego toku. W uzasadnionych przypadkach zwracał się też do pełnomocnika rządu ds. osób niepełnosprawnych o nadzór nad postępowaniem.

2. Ochrona zdrowia dzieci niepełnosprawnych

Rodzice dzieci niepełnosprawnych zwracali się do Rzecznika o pomoc finansową oraz o wsparcie działań mających na celu zdobycie środków na leczenie i rehabilitację dzieci. Część spraw dotyczyła leczenia stomatologicznego. Utrudnienia spowodowane są tutaj ograniczeniami w korzystaniu ze znieczulenia ogólnego. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 24 listopada 2004 r. w sprawie wykazu gwarantowanych świadczeń lekarza dentysty i materiałów stomatologicznych¹⁹⁵, ten rodzaj znieczulenia przysługuje jedynie osobom upośledzonym w stopniu znacznym lub głębokim.

Rzecznik informował rodziców i opiekunów o zasadach refundacji kosztów zakupu niezbędnych leków i środków ortopedycznych, a także o możliwości ubiegania się o wsparcie z Państwowego Funduszu Osób Niepełnosprawnych. Ponadto Rzecznik informował o stowarzyszeniach i fundacjach świadczących pomoc dzieciom niepełnosprawnym.

¹⁹⁴ Dz. U. z 2002 r., Nr 17, poz. 162.

¹⁹⁵ Dz. U. Nr 261, poz. 2601.

3. Szkolnictwo specjalne i integracyjne

Duża część spraw dotyczyła trudności z dowozem dzieci niepełnosprawnych do placówek edukacyjnych. Sygnalizowano sytuacje „przymusowego wyboru” danej placówki oświatowej ze względu na problem z dojazdem. W stosunku do poprzedniego roku zaobserwowano wzrost liczby tego typu spraw. Niektóre gminy stosowały praktykę refundacji rodzicom kosztów dojazdu dzieci. Nie refundowano jednak pełnych kosztów dojazdu, a tylko „równowartość kosztów dojazdu środkiem komunikacji publicznej”. Tymczasem niepełnosprawność często uniemożliwia przejazd środkami transportu komunikacji publicznej, zwłaszcza jeśli w grę wchodzi duże odległości.

Rzecznik zwracał się do Ministerstwa Edukacji i Nauki o stanowisko w tej sprawie. Zwracał się również do poszczególnych gmin o organizację dowozu dzieci niepełnosprawnych do wskazanej przez poradnię szkoły oraz o opiekę nad dzieckiem w trakcie dowozu (co stanowi ustawowy obowiązek gminy). Po interwencji Rzecznika władze gminne w większości wypadków podejmowały się bezpłatnego dowozu dziecka niepełnosprawnego do szkoły.

Podobnie jak w latach ubiegłych do Rzecznika napływały skargi na niedostosowanie szkół do potrzeb dzieci niepełnosprawnych oraz zbyt dużą odległość od szkoły z oddziałami integracyjnymi.

4. Pomoc dla rodzin wychowujących dzieci niepełnosprawne

Rodzice wyrażali w korespondencji zainteresowanie prawami dzieci niepełnosprawnych, a zwłaszcza przysługującymi im świadczeniami i ulgami. Pytano też o rabaty w opłatach telekomunikacyjnych udzielane osobom niepełnosprawnym przez Telekomunikację Polską S.A. oraz zwolnienia od podatku świadczeń pomocy materialnej dla niepełnosprawnych dzieci, w tym zwrotu kosztów przejazdami środków komunikacji publicznej, stosownie do postanowień ustawy o systemie oświaty. Rzecznik informował pytających o przysługujących im uprawnieniach.

Zgłaszano trudności w uzyskaniu pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych. Kwestionowano wysokość opłat za pobyt dzieci w ośrodkach rehabilitacyjnych. Zabiegano o pomoc Rzecznika w likwidacji barier architektonicznych oraz w staraniach o poprawę warunków mieszkaniowych – o lokal z zasobów gminy lub zamianę mieszkania. W szczególnie uzasadnionych przypadkach Rzecznik występował do właściwych ośrodków pomocy społecznej o objęcie rodziny wszechstronna pomocą.

Do Rzecznika wpływały też skargi na warunki przebywania dzieci niepełnosprawnych w specjalistycznych placówkach opiekuńczych i sanatoriach. Tego typu nieprawidłowości wyjaśniano bezpośrednio u dyrektorów placówek, a w niektórych przypadkach za pośrednictwem organów prowadzących i założycielskich.

WIZYTACJE W INSTYTUCJACH SPRAWUJĄCYCH PIECZĘ NAD DZIEĆMI I MŁODZIEŻĄ

Rzecznik Praw Dziecka przeprowadził w 2005 roku wizytację w wybranych instytucjach, organizacjach oraz placówkach wychowawczych. Celem tych wizytacji było:

- zbadanie zgodności działań wizytowanych podmiotów z obowiązującymi przepisami w zakresie praw dzieci,
- ujawnianie nieprawidłowości w wykonywaniu zadań oraz wskazywanie osiągnięć,
- ustalenie przyczyn i skutków stwierdzonych nieprawidłowości oraz osób za nie odpowiedzialnych,
- wskazanie sposobów i środków prowadzących do usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości i uchybień.

Przeprowadzane wizytacje miały różny charakter. Były to:

- wizytacje problemowe – dotyczące określonej sfery zagadnień,
- wizytacje doraźne – dotyczące konkretnych spraw,
- wizytacje następcze – sprawdzenie funkcjonowania instytucji po wcześniejszej wizytacji.

Na przełomie roku 2004/2005 oraz w 2005 r. przeprowadzono wizytacje w wybranych pogotowiach opiekuńczych, ośrodkach pobytowych dla cudzoziemców, młodzieżowych ośrodkach wychowawczych oraz w domu dziecka. W okresie letnim wizytowano także miejsca zorganizowanego wypoczynku wychowanków młodzieżowych ośrodków wychowawczych¹⁹⁶.

Pogotowia opiekuńcze

Na przełomie roku 2004 i 2005 przeprowadzono wizytacje w wybranych pogotowiach opiekuńczych¹⁹⁷.

¹⁹⁶ Zob. tabela „Wykaz placówek wizytowanych w 2005 r.” w rozdziale „Dane i zestawienia statystyczne”

¹⁹⁷ Przeprowadzono dziewięć wizyt w 2004 r. Ankiety i wyjaśnienia spływały do Rzecznika do końca stycznia 2005 r.

Tematyka wizytacji obejmowała:

- stan przestrzegania podstawowych praw wychowanków,
- czas pobytu dzieci w pogotowiu oraz przyczyny przekroczeń przepisów prawa w tym zakresie,¹⁹⁸
- problemy wynikające ze wspólnego przebywania w pogotowiacz dzieci skierowanych tam na podstawie różnych przepisów:

Wizytacje polegały na przeprowadzeniu rozmów i ankiet wśród kierownictwa placówek, wychowawców i części dzieci. Dokonywano także wizji lokalnej pomieszczeń. Wśród istotnych problemów dostrzeżonych w trakcie wizytacji wymienić należy:

- trudności w realizacji prawa do nauki,
- przejawy poniżającego traktowania i niewłaściwego sposobu karania wychowanków,
- brak odpowiednich warunków do rekreacji fizycznej i wypoczynku,
- problemy z żywieniem,
- problemy zdrowotne dzieci,
- zbyt długi czas przebywania dzieci w pogotowiu opiekuńczym,
- kierowanie do pogotowia opiekuńczego dzieci w oparciu o przepisy ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich.

Trudności w realizacji prawa do nauki

Rzecznik zwrócił uwagę na niewystarczający dostęp do podręczników. Bardzo często udostępniany był jeden lub dwa komplety podręczników na kilkunastoosobową grupę wychowanków. Problemu tego nie rozwiązywała możliwość wypożyczania książek z biblioteki szkolnej.

Część wychowanków zwracała uwagę na nieodpowiednią jakość kształcenia. Polegało to na niewywiązywaniu się nauczyciela z obowiązków przez niedostateczną komunikację z dziećmi, niedotrzymywanie słowa, brak odpowiedniego podejścia pedagogicznego.

¹⁹⁸ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 14 lutego 2005 r. w sprawie placówek opiekuńczo-wychowawczych Dz. U. z 2005 r., Nr 37, poz. 331 (wcześniej Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej Dz. U. z 2004 r., Nr 80, poz. 9004 – ten akt prawny stracił moc z dniem 18 marca 2005 r.).

Wychowankowie skarżyli się także na nudne lekcje i bardzo skromne wyposażenie klas szkolnych.

Dla placówek istotnym utrudnieniem było uzyskiwanie dokumentacji edukacyjnej przyjmowanych do pogotowia dzieci. Brak możliwości zapoznania się z takimi danymi powodował obniżenie skuteczności prowadzonej edukacji. Pogotowia były zmuszone do samodzielnego tworzenia i zdobywania dokumentów.

Przejawy poniżającego traktowania i niewłaściwego sposobu karania

Opisy w ankietach wychowanków, szczególnie dotyczące gróźb ze strony kolegów lub koleżanek oraz przykłady stosowanych kar, wskazywały, że w pogotowiach opiekuńczych może dochodzić do przemocy rówieśniczej oraz niewłaściwego stosowania kar w stosunku do wychowanków. Nie zawsze jednak wypowiedzi dzieci były wiarygodne. Część skarg wychowanków wynika z konieczności stawiania im wymagań.

Rzecznik zwrócił uwagę, że nasilanie się trudności wychowawczych prowadziło do zwiększenia liczby kar i częstotliwości ich wymierzania w stosunku do starszych wychowanków. Obecność wychowanków kwalifikujących się do pobytu w placówce resocjalizacyjnej utrudniała prowadzenie pracy wychowawczej.

Wychowankowie z reguły wiedzieli komu i w jaki sposób zgłaszać uchybienia w pracy placówki, co dowodziło istnienia mechanizmów zabezpieczających przed nadużyciami ze strony rówieśników lub kadry.

Brak warunków do rekreacji fizycznej i wypoczynku

W czasie wolnym w pogotowiach organizuje się najczęściej zajęcia sportowe (piłka nożna, siłownia, basen itp.). W niektórych placówkach były prowadzone zajęcia o charakterze rekreacyjnym (np. biwaki, kuligi, wycieczki). Funkcjonowały także koła zainteresowań oraz organizowane były zajęcia o charakterze kulturalno-oświatowym.

Niepokój Rzecznika wzbudziła jednak ilość czasu poświęcana przez dzieci na oglądanie telewizji. Potwierdziły to wyniki badania ankietowego, z których wynika, że wychowankowie spędzają codziennie przed telewizorem od 1 do 6 godzin.

Rzecznik dostrzegł braki w zakresie odpowiedniego wyposażenia sportowo-rekreacyjnego. Większość placówek nie dysponowała dostateczną powierzchnią sal gimnastycznych i nie posiadała dostatecznego wyposażenia sportowego (zwłaszcza w zakresie sportów zimowych).

Problemy z żywieniem

Pogotowia opiekuńcze przeważnie zapewniały regularne, zdrowe posiłki, jednak w niektórych placówkach niska stawka żywieniowa skutkuje niższą wartością odżywczą posiłków, a także mniejszą ich liczbą. W części placówek wychowankowie pozbawieni byli możliwości przygotowania sobie jedzenia pomiędzy stałymi posiłkami. Brakowało tam aneksów kuchennych, które sprzyjają samodzielności oraz zwiększają osobistą autonomię.

Problemy zdrowotne

Brak wczesnej kontroli i profilaktyki prowadzi u wielu wychowanków do pogłębiania się posiadanych schorzeń i powstawania nowych. Pogotowia podjęły starania o zapewnienie właściwej opieki zdrowotnej wychowankom w rejonowych przychodniach zdrowia, u lekarzy stomatologów, a także w innych placówkach specjalistycznych.

Rzecznik zwrócił jednak uwagę, że nie wszystkie pogotowia dysponują stałą opieką i pomocą medyczną świadczoną przez pielęgniarki. Część placówek organizowała dyżury w wybrane dni tygodnia. Zastrzeżenia w tej kwestii mieli także wychowankowie. Część dyrektorów podkreślała, że braki opieki medycznej wynikały z niewłaściwej pracy przychodni rejonowych sprawujących nadzór nad wychowankami.

Do nieprawidłowości należy zaliczyć trudności w uzyskaniu dokumentacji medycznej dzieci przyjmowanych do pogotowia. W dużej mierze konieczne było samodzielne „odtworzenie” takich dokumentów. Szczególnie dotkliwe były braki w historiach chorób wychowanków.

Dyrektorzy placówek interwencyjnych zwracali uwagę na brak placówek specjalistycznych (lecniczo-wychowawczych) dla dzieci z upośledzeniem rozwoju lub zaburzeniami zachowania oraz placówek dla dzieci uzależnionych od środków odurzających.

Zbyt długi czas przebywania dzieci w pogotowiu opiekuńczym

Okres oczekiwania dziecka w pogotowiu na przeniesienie do docelowej placówki wynosi zgodnie z przepisami trzy miesiące z możliwością przedłużenia do sześciu. Jednak bardzo duża liczba dzieci przebywała w pogotowiu znacznie dłużej niż pół roku. Podstawowym powodem był brak miejsc w placówkach socjalizacyjnych oraz resocjalizacyjnych (szczególnie w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych). Podsumowując stwierdzić należy, że pogotowie opiekuńcze mające w założeniu pełnić funkcje placówki interwencyjnej, staje się w wielu przypadkach placówką o charakterze socjalizacyjnym bądź resocjalizacyjnym.

Kierowanie do pogotowia dzieci w oparciu o przepisy ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich

Rzecznik zwrócił uwagę, że do pogotowia opiekuńczych kierowano zarówno dzieci z tytułu samego braku opieki, jak i dzieci, które popełniły czyny karalne. W konsekwencji coraz częstsze stawały się przypadki agresji i przemocy, spożywania alkoholu, palenia tytoniu, kradzieży, a także długotrwałych ucieczek.

Przepisy ustawy z dnia 27 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw¹⁹⁹ uniemożliwiły z dniem 1 stycznia 2004 r. umieszczanie w pogotowiu opiekuńczych dzieci na podstawie przepisów ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich. W placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu interwencyjnego sądy rodzinne mogły więc umieszczać wyłącznie dzieci pozbawione opieki rodzicielskiej, ze spraw opiekuńczych rozpoznawanych na podstawie przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Pomimo to pogotowia opiekuńcze wykonując postanowienia sądów przyjmowały nieletnich sprawców czynów karalnych.

¹⁹⁹ Dz. U. Nr 137, poz. 1304 z 2003 r.

Ośrodki pobytowe dla cudzoziemców

Celem wizytacji w ośrodkach dla cudzoziemców było uzyskanie informacji na temat stanu przestrzegania podstawowych praw dzieci oraz szczególnych problemów występujących w tych ośrodkach. W trakcie odwiedzin prowadzone były rozmowy z kierownictwem placówek, zatrudnionymi pracownikami, a także niektórymi mieszkańcami. Złożono wizyty w pomieszczeniach, w których przebywały rodziny uchodźców. Wśród istotnych problemów dostrzeżonych podczas wizytacji wymienić należy:

- brak odpowiednich warunków do rekreacji i wypoczynku,
- trudności w organizowaniu edukacji,
- problemy zdrowotne i żywieniowe,
- niezadowalające warunki mieszkaniowe,
- zagrożenie demoralizacją.

Brak odpowiednich warunków do rekreacji i wypoczynku

Podkreślić należy słabe wyposażenie sportowe ośrodków. W niektórych funkcjonowały boiska, jednak ich użytkowanie było możliwe tylko przy dobrej pogodzie. Ich jakość techniczna była zwykle niezadowalająca. W jednym z ośrodków nie było w ogóle możliwości uprawiania sportu, pomimo dość licznej grupy dzieci i młodzieży. Poważne zastrzeżenia budziło też usytuowanie tego ośrodka (centrum miasta, przy ruchliwej ulicy). Jako najczęstszą przyczynę braków w wyposażeniu sportowo-rekreacyjnym kierownictwo ośrodków podawało niedobór środków finansowych. W ocenie Rzecznika niedociągnięcia w realizacji prawa do wypoczynku i rekreacji wynikały także z niedostatecznej oferty programowej dla dzieci przebywających ośrodkach.

Trudności w organizowaniu edukacji

Charakterystyczny dla większości wizytowanych placówek był bardzo mały odsetek dzieci uczestniczących w zajęciach szkolnych oraz brak troski rodziców o zapewnienie dzieciom edukacji. Wśród przyczyn wymienić należy przede wszystkim przyzwyczajenia rodziców

wyniesione z własnej ojczyzny oraz niewiązanie przyszłości rodziny z zamieszkaniem w Polsce.

W ośrodkach prowadzono zajęcia mające na celu przygotowanie dzieci i młodzieży do funkcjonowania w polskim społeczeństwie (lekcje języka polskiego, program stwarzający szansę podjęcia nauki w zewnętrznych placówkach oświatowych). W odniesieniu do dzieci uczęszczających do szkoły poza placówką wśród istotnych problemów trzeba wymienić trudności z opłaceniem przez ośrodki dodatkowych świadczeń oferowanych przez szkoły (np. udział w wycieczce, pójście do kina). Zdaniem kierowników ośrodków niejasne były również przepisy dotyczące pokrywania kosztów biletów okresowych dla dzieci dojeżdżających do szkół oraz edukacji dzieci-uchodźców w szkołach średnich.

Za wyjątkowo trudny uznano problem edukacji w jednej z placówek z powodu zróżnicowania poziomu wykształcenia i wieku dzieci. Stwierdzono także, że w Ośrodku Strzeżonym dla Cudzoziemców w Lesznowoli nie prowadzono edukacji dzieci.

Problemy zdrowotne i żywieniowe

Problemy zdrowotne dzieci związane były z licznymi zaniedbaniami rodziców, niewłaściwą opieką zdrowotną, a także brakiem środków finansowych na diagnozę i leczenie chorób w krajach ojczystych. We wszystkich wizytowanych ośrodkach zapewniona była opieka lekarska i pielęgnarska w formie regularnych dyżurów. Gabinety medyczne wyposażone były w odpowiednie urządzenia medyczne i lekarstwa. W jednym z ośrodków (strzeżony) zwrócono uwagę na problemy z realizacją programu szczepień dla dzieci. Wskazywano na niejasność przepisów dotyczących pokrywania kosztów szczepień jak również nieuwzględnienie w przepisach wszystkich chorób, na które należy zaszczepić dzieci.

Pojawiał się problem jakości diety. Ośrodki zapewniały żywienie zbiorowe, jednak sposób żywienia w poszczególnych rodzinach nie sprzyjał zdrowiu dzieci. Często praktyką była też sprzedaż otrzymanych produktów żywnościowych (np. jogurtów przeznaczonych dla dzieci).

Niezadowalające warunki mieszkaniowe

Warunki mieszkaniowe dzieci były zróżnicowane. Niektóre placówki zapewniały dobre warunki (dom dziecka), w innych, gdzie przebywały całe rodziny, sytuacja była dużo gorsza. W opinii Rzecznika nie wynikało to z błędów organizacyjnych czy braku środków finansowych, lecz z naznaczonego „przejściowością” stylu życia cudzoziemców. Uwagę zwraca niefortunne usytuowanie jednego z ośrodków pobytowych w Warszawie (centrum miasta, bliskość ruchliwej ulicy).

Zagrożenie demoralizacją

W ośrodku strzeżonym dla cudzoziemców, w którym przebywa zazwyczaj niewielki odsetek dzieci w porównaniu z liczbą osób dorosłych, istniały niewłaściwe warunki psychicznego i fizycznego rozwoju dzieci. Placówka nie posiadała wyposażenia niezbędnego do zamieszkiwania rodziców z dziećmi. Ponadto zachodziło poważne zagrożenie demoralizacją, zwielokrotnione dużą rotacją mieszkańców. W ośrodku strzeżonym dla cudzoziemców wielokrotnie dochodziło do przypadków współżycia płciowego mieszkańców w miejscach publicznych, w tym także o charakterze homoseksualnym.

Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze

Przeprowadzono cykl wizyt w wybranych Młodzieżowych Ośrodkach Wychowawczych. Tematyka wizytacji dotyczyła stanu przestrzegania podstawowych praw wychowanków oraz specyficznych problemów występujących w placówkach. W trakcie wizyt przeprowadzono rozmowy z kadrami oraz dziećmi, wykonano badanie ankietowe wśród wychowanków oraz kierownictwa. Dokonano także wizji lokalnej pomieszczeń. Wśród dostrzeżonych problemów wymienić należy:

- zaburzenie psychiczne i uzależnienia wychowanków,
- problemy z edukacją wychowanków,
- trudności finansowe ośrodków,
- słabe warunki lokalowe,
- trudności we współpracy z instytucjami zewnętrznymi.

Zaburzenie psychiczne i uzależnienie wychowanków

Ze względu na ograniczone możliwości Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych w zakresie pomocy wychowankom uzależnionym oraz tym, u których występują zaburzenia psychiczne, wiele placówek borykało się z negatywnymi zachowaniami wynikającymi z powyższych przypadłości. Kierownictwo placówek zwracało uwagę na małą dostępność pomocy profesjonalnej dla uzależnionych. Powszechna w ośrodkach była agresja werbalna, przeradzająca się niejednokrotnie w fizyczną. Liczne były też wymuszenia i kradzieże mające na celu uzyskanie pieniędzy na zakup środków odurzających. Duże trudności przysparzały emocjonalne konflikty między wychowankami. Kierownictwo ośrodków wskazywało na potrzebę tworzenia placówek przymusowego leczenia osób uzależnionych oraz placówek o profilu leczniczym dla młodzieży z zaburzeniami psychicznymi.

Problemy z edukacją wychowanków

Kształcenie wychowanków przebiegało w sposób dostosowany do ich poziomu i możliwości edukacyjnych. Należy jednak wziąć pod uwagę, że wychowankowie mają bardzo duże opóźnienia w nauce, np. z powodu przyjęcia do klasy w ostatnich miesiącach roku szkolnego.

W badaniach ankietowych wychowankowie wskazywali na niezadowalającą pracę i nieodpowiedni stosunek nauczycieli, niekiedy brak pomocy z ich strony przy odrabianiu lekcji oraz małą liczbę podręczników. Istotnym problemem dla tej młodzieży była sama konieczność uczęszczania do szkoły. Część ośrodków borykała się z brakiem nauczycieli języków obcych. Dotkliwie odczuwano trudności z pozyskaniem wykwalifikowanych nauczycieli zawodu.

Trudności finansowe

Większości wizytowanych placówek miała zapewniony dostateczny poziom finansowania w zakresie opieki wychowawczej oraz administracji. Część ośrodków wymagała jednak inwestycji głównie w celu poprawy warunków lokalowych oraz, co szczególnie ważne w przypadku młodzieży, bazy sportowej. Zwracają uwagę poważne trudności finansowe

związane z przywożeniem wychowanków, którzy uciekli z placówki. Wskazuje to na słabą organizację dowozu uciekinierów do ośrodków.

W wypowiedziach kadry i młodzieży powracał problem wypłaty kieszonkowego. Wychowankowie zwracali uwagę na zróżnicowaną jego wysokość w różnych ośrodkach tego samego typu. Wychowawcy podnosili, że jego kwota związana jest z środkami wygospodarowanymi na ten cel przez placówkę z budżetu ogólnego, bądź przekazanymi przez lokalne władze. Brakuje powszechnie obowiązujących przepisów regulujących tę kwestię. Problematyka kieszonkowego nie została uwzględniona w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach.²⁰⁰

Wśród utrudnień w pracy ośrodków można także wymienić konieczność dokonywania wielu zakupów w drodze przetargu (np. zakup kolejnych partii żywności), co wydłuża czas dostaw i nakłada liczne obowiązki administracyjne na personel ośrodka. Do poważnych problemów należała także bliska zeru ściągalność opłat za pobyt w ośrodku od rodziców wychowanków.

Słabe warunki lokalowe

Przede wszystkim wskazywano na słabą bazę sportową, a także na brak pomieszczeń koniecznych do pracy z młodzieżą, np. do prowadzenia terapii. Rzecznik zauważył też, że ośrodki są przepełnione, a nadto wiele osób oczekuje na miejsce w tego typu placówkach.

Ośrodki zapewniały wychowankom wystarczające warunki do spania, spożywania posiłków, podstawowych zajęć o charakterze kulturalnym. W niektórych ośrodkach nie było zadowalających warunków do nauki ze względu na zbyt małą liczbę pomieszczeń w porównaniu z liczbą uczniów w klasach. Wychowankowie skarżyli się na braki w wyposażeniu pokoi (brak mebli, lampek, szafek zamykanych na klucz, krzesel).

²⁰⁰

Dz.U. z 2005 r. Nr 52 poz. 467.

Trudności we współpracy z instytucjami zewnętrznymi

Na ogół współpraca układała się poprawnie. Kierownictwo ośrodków wskazywało jednak na niezadowalającą współpracę ze starostwami powiatowymi i sądami. Starostwa są odpowiedzialne za kompletowanie dokumentacji wychowanka będącej podstawą do podejmowania decyzji w jego sprawie. Brakowało np. orzeczeń o kształceniu specjalnym dla młodzieży niedostosowanej społecznie czy zaświadczeń lekarskich o przeciwwskazaniu do nauki określonych zawodów. W konsekwencji powstawała konieczność wykonania dodatkowych czynności administracyjnych lub dodatkowych badań lekarskich.

Zwracano też uwagę na brak współpracy, a niekiedy stosownej interwencji ze strony sądów rodzinnych w odniesieniu do szczególnie zdemoralizowanych wychowanków. Poważnym utrudnieniem w resocjalizacji i edukacji wychowanków były opóźnienia w doprowadzeniu ich do placówki.

Wypoczynek letni wychowanków

W 2005 r. przeprowadzono cykl wizytacji mających na celu zbadanie warunków wypoczynku letniego wychowanków wybranych Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych. Tematyka wizytacji dotyczyła przestrzegania praw wychowanków podczas wypoczynku oraz organizacji i przebiegu wypoczynku. W trakcie wizytacji rozmawiano z kadrą oraz młodzieżą, wykonano badanie ankietowe wśród wychowanków oraz członków kierownictwa.

Do najważniejszych dostrzeżonych problemów należały: trudności z finansowaniem, trudności z zapewnieniem właściwej opieki zdrowotnej, niewystarczająca liczba wychowawców.

Środków finansowych było zbyt mało, aby zapewnić atrakcyjny pobyt. Problemem stawały się wyjazdy poza miejsce zakwaterowania oraz korzystanie z różnego rodzaju atrakcji, takich jak kino czy basen. Oferta musiała się ograniczyć do najprostszych i najtańszych form rekreacji. Dotyczyło to większości wizytowanych miejsc wypoczynku.

Podczas wypoczynku brakowało wykwalifikowanej opieki medycznej (np. pielęgniarki). W razie choroby lub wypadku korzystano z pomocy lokalnej służby zdrowia. Bieżąca kontrola stanu zdrowia i wydawanie odpowiednich leków należało więc do wychowawców. Dużych trudności przysparzali wychowankowie z zaburzeniami psychicznymi. W niektórych miejscach wypoczynku brakowało dokumentacji zdrowotnej wychowanków. Zastrzeżenia budził także brak apteczek przeznaczonych na wyjazdy (korzystano zwykle z prywatnych apteczek samochodowych wychowawców).

Podczas wizytacji ośrodka zwrócono uwagę na zbyt małą liczbę wychowawców sprawujących opiekę nad grupą młodzieży. Ponadto nie zapewniono całodobowej opieki nad dziewczętami i nie zatrudniono dodatkowego pracownika do sprawowania nadzoru w godzinach nocnych. W rozmowie z Rzecznikiem jeden z wychowawców przyznał, że w godzinach nocnych nie jest w stanie sprawować odpowiedniego nadzoru nad wychowankami. Taki stan rzeczy niezgodny był z przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach. Interwencja Rzecznika u kuratora oświaty doprowadziła do zatrudnienia dodatkowych osób na czas trwania wypoczynku oraz zwiększenia nadzoru nad jednym z Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych, którego wychowankowie uczestniczyli w wyjeździe.

Dom Dziecka

Rzecznik otrzymał anonimowe informacje o łamaniu praw wychowanków przez dyrektora jednego z domów dziecka. Zarzucano mu bicie i zastraszanie dzieci oraz ośmieszanie wychowawców podczas rad pedagogicznych. Przeprowadzono rozmowę wyjaśniającą z dyrektorem placówki. Został on też zobowiązany do przesłania pisemnych wyjaśnień (wyjaśnień tych Rzecznik nie otrzymał). Po otrzymaniu kolejnej anonimowej skargi Rzecznik postanowił przeprowadzić doraźną wizytację w placówce. Wizytacja miała na celu zbadanie przestrzegania praw dzieci przebywających w domu dziecka. W trakcie wizytacji przeprowadzono liczne rozmowy z kadrą placówki, dokonano oglądu pomieszczeń ośrodka

oraz przeprowadzono badania ankietowe wśród wychowanków. Uzyskane informacje pozwoliły na ustalenie, że między dyrektorem a wychowawcami istnieje poważny konflikt, którego dyrektor nie potrafi rozwiązać. W tej sytuacji istnieje duża rotacja pracowników. W związku z wynikami badań ankietowych powiadomiono prokuraturę o możliwości stosowania przemocy wobec wychowanków. W tej sprawie prokuratura rejonowa wszczęła postępowanie. Rzecznik zaproponował przeprowadzenie wizytacji sprawdzającej za kilka miesięcy.

DZIAŁANIA RZECZNIKA NA RZECZ WYKONANIA PRZEZ POLSKĘ POSTANOWIEŃ KONWENCJI O PRAWACH DZIECKA

Rzecznik Praw Dziecka monitoruje przestrzeganie praw dziecka określonych w Konwencji o Prawach Dziecka z dnia 20 listopada 1989 r.²⁰¹. Elementem tego monitoringu jest analiza realizacji wniosków końcowych formułowanych przez Komitet Praw Dziecka w odniesieniu do raportów przedkładanych przez Rząd RP (zgodnie z art. 44 Konwencji).²⁰²

- **Kontynuacja i zakończenie procesu wycofania wszystkich zastrzeżeń i deklaracji złożonych przez Polskę do Konwencji o Prawach Dziecka.**²⁰³

W 2002 r. Rzecznik Praw Dziecka wnioskował do Ministra Edukacji Narodowej i Sportu o wycofanie zastrzeżeń i deklaracji złożonych przez Polskę do Konwencji o Prawach Dziecka²⁰⁴. W grudniu 2004 r. rzecznik zwrócił się ponownie²⁰⁵ o rozważenie zasadności wycofania przez Rzeczpospolitą Polską zastrzeżeń do art. 7 i art. 38 oraz deklaracji do art. 12-16 i art. 24 ust. 2 lit. f Konwencji o Prawach Dziecka. Rzecznik prosił o przekazanie informacji o działaniach podjętych w tej sprawie, a swoje wystąpienie przesłał również Ministrowi Spraw Zagranicznych.

Minister Edukacji Narodowej i Sportu poinformował Rzecznika²⁰⁶, że prowadzone są prace nad przygotowaniem dokumentów rządowych w sprawie przedłożenia Sejmowi RP projektu ustawy o wycofaniu przez Rzeczpospolitą Polską zastrzeżeń oraz deklaracji złożonych do Konwencji o Prawach Dziecka. W lutym 2005 r. projekty dokumentów rządowych w przedmiotowej sprawie zostały skierowane do uzgodnień międzyresortowych oraz do Rzecznika Praw Dziecka. Projekt ustawy o wycofaniu przez Polskę ww. zastrzeżeń i deklaracji złożonych do Konwencji nie został skierowany pod obrady Sejmu IV kadencji.

²⁰¹ Dz. U. z 1991 r. nr 120, poz. 526 z późn. zm.

²⁰² Ostatni raport został złożony przez Rząd RP w 2002 r.

²⁰³ Pkt 9-10 wniosków końcowych KPD.

²⁰⁴ Pismo z dnia 17 czerwca 2002 r., RPD/BA/30-16/02/MK.

²⁰⁵ Pismo z dn. 10 grudnia 2004 r., ZBA-071-67/04/KC/MP.

²⁰⁶ Pismo z dn. 30 grudnia 2004 r., DWM-2-0856/227/AS/04.

- **Zapewnienie całkowitej zgodności krajowego ustawodawstwa z zasadami i postanowieniami Konwencji, szczególnie w obszarach: wymiaru sprawiedliwości dla nieletnich, sytuacji samotnych dzieci ubiegających się o status uchodźcy, wykorzystywania seksualnego dzieci.**²⁰⁷

Zgodnie z art. 37 i 40 Konwencji zapewniającymi ochronę dziecka-sprawcy czynu karalnego lub przestępstwa Rzecznik Praw Dziecka odnosił się do tej kwestii w swoich *Informacjach za rok 2002, 2003 oraz 2004* zwracając uwagę na stan przestrzegania praw nieletnich sprawców czynów karalnych w naszym kraju. We wrześniu 2005 r. przedstawiciele Ministerstwa Sprawiedliwości zaprezentowali projekt *Kodeksu nieletnich*.²⁰⁸ Kodeks miałby regulować całość zagadnień związanych z reakcją organów państwa wobec naruszających normy prawne nieletnich. Podmiotowy zakres stosowania *Kodeksu* ograniczyłby krąg „nieletnich” do osób, które ukończyły lat 10, a nie ukończyły lat 18. Projekt *Kodeksu nieletnich* znajduje się na etapie prac wewnątrzresortowych w Ministerstwie Sprawiedliwości.

W oparciu o art. 2 Konwencji, gwarantujący ochronę dziecka przed wszelkimi formami dyskryminacji Rzecznik Praw Dziecka stara się wpływać na poprawę sytuacji dzieci cudzoziemców, w szczególności dzieci porzuconych przez rodziców, lub których rodzice przebywają w Polsce nielegalnie. W 2004 r. przedstawiciele Rzecznika nawiązali w tej sprawie kontakt z Urzędem do Spraw Repatriacji i Cudzoziemców i zadeklarowali podjęcie współpracy, która przyczyni się do skuteczniejszego monitorowania sytuacji dzieci cudzoziemskich i wsparcia stosownych zmian systemowych. W 2005 r. pracownicy Biura Rzecznika przeprowadzili wizytacje w 5 wybranych ośrodkach pobytowych dla cudzoziemców w Polsce. Celem tych wizytacji było zebranie informacji na temat stanu przestrzegania praw dzieci oraz szczególnych problemów występujących w badanych placówkach (zob. rozdział „Wizytacje”).

W roku 2004 Rzecznik Praw Dziecka skierował szereg wystąpień generalnych do: Prezesa Rady Ministrów²⁰⁹, Ministra Sprawiedliwości²¹⁰ oraz Przewodniczącego Komisji

²⁰⁷ Pkt 11-12 wniosków końcowych KPD.

²⁰⁸ Spotkanie odbyło się z inicjatywy Rzecznika Praw Obywatelskich we wrześniu 2005 r.

²⁰⁹ ZBA-500-24/04/MKr, ZBA-500-20/04/MD/TR.

²¹⁰ ZBA-500-26/04/MP.

Nadzwyczajnej do spraw zmian w kodyfikacjach²¹¹, dotyczących problematyki zwalczania wszelkich form wykorzystywania seksualnego dzieci. Propozycje Rzecznika, miały na celu zapewnienie dzieciom pełnej ochrony prawnokarnej i wykraczały daleko poza dotychczasowe regulacje kodeksowe. Wszystkie propozycje Rzecznika (poza podwyższeniem wieku małoletniego do lat 18 w art. 200 oraz 202 § 2 i 4 kk) zostały wykorzystane i wprowadzone do poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny oraz Kodeks karny wykonawczy²¹². W pracach Podkomisji i Komisji Sejmowej od lipca 2004 r. do maja 2005 r. uczestniczyła przedstawicielka Rzecznika. W dniu 27 lipca 2005 r. ustawa została uchwalona przez Sejm.²¹³

- **Stworzenie systemu bieżącego gromadzenia danych, który w pełni odzwierciedlałby sytuację poszczególnych grup dzieci. System ten powinien obejmować wszystkie dzieci do 18 roku życia, ze szczególnym uwzględnieniem danych dotyczących dzieci, które w wyjątkowym stopniu narażone są na naruszenia ich praw.**²¹⁴

W dniu 24 grudnia 2003 r. Rzecznik Praw Dziecka wystąpił do Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej²¹⁵ o wprowadzenia pojęcia „dziecko” jako odrębnej kategorii statystycznej. W wyniku tego wystąpienia Minister Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej zobowiązał w dniu 6 stycznia 2004 r. Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego²¹⁶ do podjęcia działań, które umożliwią Polsce wywiązanie się z tego zalecenia Komitetu Praw Dziecka. Podkreślając wagę tego zagadnienia Rzecznik Praw Dziecka wraz z Głównym Urzędem Statystycznym wydał w ramach przygotowań do Ogólnopolskiego Szczytu w Sprawach Dzieci (23-24 maja 2003 r.) publikację pt. „Dzieci w Polsce” prezentująca dane statystyczne o sytuacji demograficznej dzieci i młodzieży w Polsce w latach 1990-2002. Oceniając wstępny projekt „Programu badań statystycznych statystyki publicznej za rok

²¹¹ ZBA-070-40/04/MP.

²¹² M.in. wprowadzenie możliwości orzeczenia przez Sąd bezterminowo zakazu zajmowania określonego stanowiska, wykonywania określonego zawodu lub prowadzenia określonej działalności gospodarczej w przypadku przestępstw popełnionych z pobudek seksualnych; obligatoryjność orzeczenia w określonych przypadkach o przymusowym leczeniu sprawcy takich przestępstw, a w niektórych przypadkach o umieszczeniu w zamkniętym zakładzie po odbyciu kary.

²¹³ ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego i ustawy – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 163, poz. 1363). Ustawa weszła w życie z dniem 26 września 2005 r.

²¹⁴ Pkt. 19-20 wniosków końcowych KPD.

²¹⁵ ZBA-500-37/03/MK.

²¹⁶ DAE/VIII-073-W/K-21/2004.

2006” Rzecznik w wystąpieniu do Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego²¹⁷ podkreślił, iż interesuje go kompleksowe ujmowanie zjawisk dotyczących dzieci, np. w kategoriach: niepełnosprawność, syndrom dziecka maltretowanego, zjawisko przemocy, marginalizacja, bieda, nierealizowanie obowiązku szkolnego i obowiązku nauki oraz inne zjawiska związane z dzieckiem jako osobą do ukończenia 18 roku życia. W ocenie Rzecznika, więcej uwagi należy poświęcić także kwestii monitoringu zdrowia dzieci. Ważnym elementem polityki społecznej jest także informacja o nakładach budżetowych dotyczących dzieci. Statystyki w tym zakresie pozwalają na skuteczne monitorowanie i ocenę polityki państwa. Doceniając korzystne zmiany w planowanym programie badań statystycznych na 2006 r. Rzecznik zwrócił jednocześnie uwagę na konieczność dalszych prac nad wyodrębnieniem w statystykach publicznych kategorii dziecka w rozumieniu ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka.

- **Brak wystarczającej wiedzy o Konwencji i zawartych w niej prawach u dzieci, osób zawodowo zajmujących się dziećmi, rodziców oraz opinii publicznej i wynikającą stąd konieczność rozpoczęcia systematycznej intensywnej edukacji w tym zakresie.**²¹⁸

Działania Rzecznika w zakresie popularyzacji praw dziecka są każdego roku prezentowane w *Informacji Rzecznika*. Od momentu powołania Rzecznik Praw Dziecka prowadzi szeroką akcję informacyjną na temat swojej działalności i realizowanych przez instytucję Rzecznika celów. Działania te polegają na systematycznym kolportażu materiałów własnych (informator, ulotki – także w języku angielskim, inne publikacje), przekazie informacji za pośrednictwem mediów oraz organizowaniu spotkań i udziale w konferencjach krajowych i zagranicznych. Szczególnie ważne dla popularyzacji praw dziecka w Polsce jest upowszechnienie Konwencji o Prawach Dziecka. W 2004 roku Rzecznik uczynił to za pośrednictwem dwóch publikacji: pełnego tekstu Konwencji wydanej w formie kolorowej broszury skierowanej do młodzieży oraz krótkiego opracowania zasadniczych postanowień Konwencji wydanej w formie niewielkich rozmiarów „ściąg” dostosowanej do potrzeb dzieci młodszych. Obie publikacje okazały się bardzo przydatnym, komunikatywnym elementem promocji praw dziecka i cieszyły się dużym zainteresowaniem podczas spotkań z

²¹⁷ Nr ZBA/071-4/05/KB z dnia 11 kwietnia 2005 r.

²¹⁸ Pkt. 23-24 wniosków końcowych KPD.

dziećmi oraz osobami dorosłymi. Pełną informację o działalności Rzecznika w tym zakresie zawiera rozdział „Popularyzacja praw dziecka”).

- **Brak poszanowania poglądów dziecka w wielu postępowaniach administracyjnych i sądowych, w szczególności tych, które dotyczą samotnych dzieci ubiegających się o status uchodźcy, nieletnich przestępców, dzieci umieszczonych w instytucjach wychowawczych oraz dzieci zatrzymanych w celu przesłuchania. Potrzebne są zmiany legislacyjne oraz szkolenia osób stykających się z dziećmi w postępowaniu administracyjnym i sądowym.**²¹⁹

W roku 2005 Rzecznik w dalszym ciągu zajmował się ochroną dziecka przesłuchiwanego w postępowaniu karnym. Jeszcze w listopadzie 2004 r. wystąpił do Przewodniczącego Sejmowej Komisji Nadzwyczajnej ds. zmian w kodyfikacjach o objęcie pokrzywdzonego dziecka zasadą jednokrotnego przesłuchania we wszystkich sprawach o przestępstwa, w których dopuszczono się względem małoletniego przemocy fizycznej lub psychicznej. Rzecznik zaproponował stosowną nowelizację art. 185a kpk. Dotychczasowa praktyka przesłuchiwania małoletnich pokrzywdzonych na podstawie art. 185a kpk dowodziła, iż przepis ten nie chroni dziecka w pełni przed powtórą wiktymizacją. Zdaniem Rzecznika potrzebne są również rozwiązania zapewniające składowi orzekającemu dokładne odtworzenie treści zeznań dziecka. Powinno to odbywać się nie tylko w oparciu o nagranie dźwiękowe (art. 185a § 3 k.p.k.), ale również przy wykorzystaniu przekazu audiowizualnego umożliwiającego obserwację (i to wielokrotną) zeznającego dziecka, jego reakcji i zachowania. Wyżej wskazane wystąpienie zostało skierowane także do Przewodniczącej Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka oraz Ministra Sprawiedliwości. Inicjatywa spotkała się z pełną akceptacją członków Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka. Ustawa nowelizująca kodeks postępowania karnego w omawianym zakresie została uchwalona na posiedzeniu Sejmu w dniu 3 czerwca 2005 r.²²⁰

²¹⁹ Pkt. 30-31 wniosków końcowych KPD.

²²⁰ Dz. U. Nr 141, poz. 1181 (wejście ustawy w życie - 29 sierpnia 2005 r.)

WSPÓŁPRACA Z PODMIOTAMI W KRAJU I ZAGRANICĄ

Współpraca w kraju

Parlament

Rzecznik wielokrotnie uczestniczył w pracach komisjach sejmowych: Komisji Polityki Społecznej i Rodziny, Komisji Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn (od V kadencji Sejmu – Komisji Polityki Społecznej oraz Komisji Rodziny i Praw Kobiet); Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży; Podkomisji Stałej do spraw Młodzieży; Komisji Zdrowia; Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka; Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej, Komisji Nadzwyczajnej do spraw zmian w kodyfikacjach oraz komisjach senackich: Komisji Polityki Społecznej i Zdrowia oraz Komisji Ustawodawstwa i Praworządności.

Rzecznik brał udział w pracach wielu nadzwyczajnych podkomisji przygotowujących projekty zmian do obowiązujących ustaw, np. Podkomisji nadzwyczajnej do rozpatrzenia obywatelskiego projektu ustawy – Fundusz Alimentacyjny, Podkomisji Nadzwyczajnej do rozpatrzenia obywatelskiego projektu ustawy o zakazie promowania przemocy w środkach masowego przekazu, Podkomisji nadzwyczajnej do rozpatrzenia rządowego projektu ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie czy też Podkomisji Nadzwyczajnej do rozpatrzenia poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny i Kodeks karny wykonawczy. Rzecznik wielokrotnie spotykał się z parlamentarzystami, posłami, senatorami. Spotkania te dotyczyły zmian w ustawach regulujących problematykę dziecięcą i rodzinną, a także odnoszących się do niej interpelacji i interwencji.

Rzecznik wielokrotnie przedstawiał komisjom sejmowym i senackim opinie, ekspertyzy, opracowania w sprawach dotyczących między innymi: ochrony dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem; jednokrotnego przesłuchania pokrzywdzonego dziecka w procesie karnym; przeciwdziałania przemocy w rodzinie; sytuacji socjalnej dzieci w naszym kraju; świadczeń rodzinnych; postępowania wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczki alimentacyjnej; pomocy państwa w zakresie dożywiania; perspektyw rozwoju młodzieży niepełnosprawnej: rehabilitacji, edukacji, integracji oraz wsparcia dla rodzin w tym zakresie; przedstawicielstwa młodzieży i ich uczestnictwa w życiu publicznym; funkcjonowania młodzieżowych ośrodków socjoterapii i młodzieżowych ośrodków wychowawczych w systemie edukacji; ochrony zdrowia psychicznego; oceny działań na rzecz dzieci i młodzieży polskiej przebywającej na stałe poza granicami naszego kraju (ze szczególnym uwzględnieniem młodzieży na Wschodzie); funkcjonowania nadzoru pedagogicznego; rozwiązań systemowych dotyczących zajęć pozalekcyjnych.

Rzecznik Praw Obywatelskich

Bardzo dobrze układała się współpraca Rzecznika Praw Dziecka z Rzecznikiem Praw Obywatelskich. Rzecznicy wspólnie analizowali przepisy ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych²²¹ oraz ustawy z dnia 22 kwietnia 2005 r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej²²² oraz skutki jej wprowadzenia. W dniu 12 marca 2004 r. Rzecznik Praw Dziecka zwrócił się do Rzecznika Praw Obywatelskich o zaskarżenie ustawy o świadczeniach rodzinnych do Trybunału Konstytucyjnego. W dniu 18 maja 2005 r. Trybunał Konstytucyjny orzekł o jej niezgodności z Konstytucją oraz Konwencją o Prawach Dziecka. Rzecznik Praw Dziecka wielokrotnie brał udział w roboczych spotkaniach i seminariach organizowanych przez Rzecznika Praw Obywatelskich, a Rzecznik Praw Obywatelskich w spotkaniach i seminariach organizowanych przez Rzecznika Praw Dziecka. Dotyczyły one m.in: projektu kodeksu nieletnich, programu na rzecz ofiar przestępstw, udziału rodziców w polskim systemie edukacji, opieki nad dzieckiem, pracy dzieci w indywidualnych gospodarstwach rolnych, ochrony dzieci przed przemocą w mediach, analizy i oceny postępowań egzekucyjnych w sprawach alimentacyjnych i propozycji zmian w prawie w tym zakresie oraz regulacji

²²¹ Dz. U. Nr 228, poz. 2255 z późn. zm.

²²² Dz. U. Nr 86, poz. 732 z późn. zm.

unijnych ograniczeń nakładanych na sprawców przestępstw seksualnych popełnionych wobec dzieci.

Najwyższa Izba Kontroli

Rzecznik przedstawił Prezesowi Najwyższej Izby Kontroli²²³ propozycje i uwagi do zaplanowanej na II połowę 2006 r. kontroli „Skuteczność działań organów administracji publicznej w celu zapewnienia dzieciom opieki i wychowania poza rodziną”. Zadeklarował swoje zaangażowanie i pomoc merytoryczną w planowanej kontroli oraz zwrócił się z prośbą o objęcie nią dwóch jeszcze obszarów: współpracy z rodziną naturalną dziecka oraz zabezpieczenia opieki całodobowej nad dziećmi niepełnosprawnymi pozbawionymi środowiska rodzinnego przebywającymi w placówkach feryjnych podległych Ministerstwu Edukacji, Nauki i Sportu. Prezes Najwyższej Izby Kontroli regularnie informował Rzecznika o wynikach kontroli przestrzegania praw dziecka dotyczących m.in. działalności Państwowej Komisji Akredytacyjnej²²⁴; warunków kadrowych i materialnych działalności dydaktycznej w zamiejscowych jednostkach organizacyjnych państwowych szkół wyższych²²⁵; działania samorządów gminnych w sprawach likwidacji szkół i placówek oświatowo-wychowawczych²²⁶. Rzecznik brał udział w roboczych spotkaniach z kierownictwem i urzędnikami Najwyższej Izby Kontroli. Służyły one przekazywaniu docierających do Rzecznika informacji na temat łamania bądź naruszania praw dziecka, w tym nieprawidłowości w funkcjonowaniu systemu opieki nad dzieckiem.

Administracja rządowa

Współpraca z administracją rządową dotyczyła głównie problematyki zapobiegania przemocy i wykorzystywaniu seksualnemu skierowanemu przeciw dzieciom i młodzieży; opracowania projektu Strategii Polityki Społecznej na lata 2007-2013; przygotowania stanowiska Polski na 60. sesję Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych; reagowania na przestępstwa oraz

²²³ Pismo z dnia 23 sierpnia 2005 r., Nr ZBA-071-27/05/MK.

²²⁴ Pismo z dnia 6 czerwca 2005 r., Nr KNO-41005/2004 P/04/083.

²²⁵ Pismo z dnia 15 czerwca 2005 r., Nr KNO-41004/2002 P/04/086.

²²⁶ Pismo z dnia 25 sierpnia 2005 r., Nr KNO-41103/2005 R/05/007.

stosowania instytucji mediacji²²⁷; przeciwdziałania narkomanii; świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Przedstawiciele Rzecznika jako niezależni obserwatorzy brali udział w pracach rządowych zespołów m.in. do spraw opracowania kodeksu nieletnich. Rzecznik uczestniczył w spotkaniach Międzyresortowego Zespołu ds. Przeciwdziałania Przemocy wobec Dzieci powołanego przez Pełnomocnika ds. Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn nad programem przeciwdziałania przemocy wobec dzieci w naszym kraju. Ministrowie (a także kierownicy podległych im jednostek organizacyjnych) informowali Rzecznika o przygotowanych informacjach i raportach z zakresu realizacji praw dziecka. M.in. Minister Sprawiedliwości przekazał „Raport o schroniskach dla nieletnich i zakładach poprawczych”²²⁸ a Prezes KRUS przesłał informację roczną: „Wypadki przy pracy i choroby zawodowe rolników oraz działania prewencyjne KRUS w 2004 r.”²²⁹. Rzecznik współpracował ponadto z wieloma agendami rządowymi np. z Centrum Metodycznym Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej, podległym Ministerstwu Edukacji Narodowej i Sportu, czy Państwową Agencją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Rzecznik utrzymywał stałe robocze kontakty z wieloma ministerstwami i urzędami centralnymi konsultując projekty aktów prawnych oraz dokonując oceny działań związanych z problematyką dziecka i rodziny. Współpracowano w szczególności z Ministerstwem Edukacji Narodowej i Sportu, Ministerstwem Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwem Sprawiedliwości, Ministerstwem Spraw Zagranicznych i Urzędem Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

Samorząd terytorialny

Rzecznik współpracował z jednostkami samorządu terytorialnego podejmując działania na rzecz usprawnienia funkcjonowania lokalnych systemów przeciwdziałania przemocy opartych na strukturach powiatowych. W wielu powiatach podjęto działania zbieżne z wypracowanym przez Rzecznika i zgłoszonym już w 2001 r. Sejmowi i Prezydentowi systemowym „Planem przeciwdziałania przemocy wobec dzieci”. Rzecznik objął honorowym patronatem m.in. konferencję „Zintegrowane działanie samorządów lokalnych w tworzeniu systemu pomocy

²²⁷ W dniu 22 lutego 2005 r. RPD uczestniczył w konferencji „Rok 2005 – Rokiem Sprawiedliwości Naprawczej”, zorganizowanej przez Ministerstwo Sprawiedliwości oraz Polskie Centrum Mediacji.

²²⁸ Raport zaakceptowany przez Radę Ministrów w dniu 2 sierpnia 2005 r.

²²⁹ Informacja została przekazana Rzecznikowi Praw Dziecka w dniu 28 lipca 2005 r.

dziecku i rodzinie” zorganizowaną przez PCPR w Piszcu oraz PCPR w Mrągowie.²³⁰ Rzecznik monitorował także stan systemu opieki nad dzieckiem na szczeblu powiatowym. Raport „Od instytucjonalnych do rodzinnych form opieki” został przekazany do wykorzystania powiatowym centrom pomocy rodzinie na rzecz wdrażania reformy systemu opieki nad dzieckiem i rodziną (Rzecznik wziął m.in. udział w III Ogólnopolskiej Konferencji „Współpraca rodzinnych domów dziecka oraz pogotowi opiekuńczych ze szkołami i przedszkolami”, zorganizowanej przez DSKE Inspirator we współpracy z Dyrekcją Rodzinnego Domu Dziecka nr 1 we Wrocławiu²³¹). W 2005 roku Rzecznik przeprowadził badania, których celem było określenie liczby dzieci korzystających z posiłków w szkołach, liczby dzieci potrzebujących dożywiania oraz wpływu zmiany przepisów prawnych na programy dożywiania dzieci.²³² Badaniami zostały objęte 22 gminy na terenie całej Polski (w sumie 419 szkół podstawowych i gimnazjów oraz 149183 uczniów). Rzecznik brał udział w licznych spotkaniach i konferencjach organizowanych przez władze samorządowe różnych szczebli. Dotyczyły one między innymi: problematyki praw dziecka; konsultacji społeczno-gospodarczych wstępnego projektu Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007-2013; granic interwencji wychowawczej; miejsca i roli rodziców w szkole; przeciwdziałania prostytucji nieletnich (objęcie przez Rzecznika patronatem honorowym przedsięwzięcia „2006 – Dolnośląski Rok Przeciwdziałania Prostytucji Nieletnich); problemów placówek oświatowych w Gdańsku; promocji działalności kulturalnej i artystycznej z udziałem dzieci i młodzieży; pomocy rodzinie, dofinansowania wypoczynku wakacyjnego dzieci pochodzących z rodzin najuboższych.

Organizacje pozarządowe oraz środowisko naukowe

Rzecznik przywiązuje szczególną wagę do współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz środowiskiem naukowym. W 2005 r. kontynuował spotkania ze swoim ciałami opiniodawczo-doradczymi: Radą Organizacji Pozarządowych i Radą Naukową. We współpracy z Instytutem Spraw Publicznych Rzecznik zaangażował się w realizację projektu

²³⁰ Konferencja odbyła się w dniach 21-22 kwietnia 2005 r.

²³¹ Konferencja odbyła się dnia 17 czerwca 2005 r. we Wrocławiu.

²³² Raport z badań dostępny jest w ZBiA BRPD.

„W kierunku rodzinnych form opieki zastępczej nad dziećmi”.²³³ Brał udział w licznych konferencjach, seminariach, sympozjach organizowanych przez organizacje pozarządowe. Tematyka tych spotkań była bardzo bogata i obejmowała następujące zagadnienia: prorodzinne formy opieki nad dzieckiem (m.in. wsparcie Ogólnopolskiej Kampanii Społecznej na rzecz Rodzinnej Opieki Zastępczej „Szukam domu”; poparcie działań na rzecz dziecka i rodziny – w szczególności promocji rodzinnych form opieki zastępczej w ramach lokalnych systemów pomocy podejmowanych przez Towarzystwo Rozwijania Aktywności Dzieci „Szansa”; objęcie patronatem akcji „Ty masz Dom, On ma Dom i Oni też chcą mieć Dom”, zorganizowanej przez Towarzystwo „Nasz Dom”); przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci w tym przemocy o podłożu seksualnym (m.in. udział Rzecznika w III Międzynarodowej Konferencji „Stop Przemocy w rodzinie, szkole i na ulicy” zorganizowanej przez Katolicką Fundację Pomocy Osobom Uzależnionym i Dzieciom KARAN, Urząd Miasta St. Warszawy oraz Warszawski Instytut Profilaktyki²³⁴); uregulowania prawne w UE dotyczące ograniczeń nakładanych na sprawców przestępstw seksualnych wobec dzieci (Rzecznik wraz z posłem do Parlamentu Europejskiego Bogusławem Sonikiem zorganizował debatę nad projektem stosownej decyzji ramowej²³⁵); ochrona dzieci przed niebezpiecznymi treściami zamieszczanymi w Internecie (m.in. udział Rzecznika w obchodach Dnia Bezpiecznego Internetu, zorganizowanych przez Naukową Akademię Sieci Komputerową NASK oraz Fundację „Dzieci Niczyje”; współpraca z Zespołem NIFC Hotline Polska – Dyżurnet.pl oraz wsparcie działań na rzecz bezpieczeństwa dzieci w Internecie realizowanych przez NASK i FDN, np. kampania społeczna „Dziecko w Sieci” i przygotowany w jej ramach serwis „Sieciaki.pl”); dożywianie dzieci w szkole; zapobieganie paleniu tytoniu przez dzieci i młodzież; propozycja opracowania podstawy programowej przedmiotu „Edukacja zdrowotna”; propozycja opracowania nowych podstaw programowych przedmiotu „Wychowanie do życia w rodzinie”; egzaminy zewnętrzne; prawo do życia dzieci nienarodzonych; polityka zdrowotna dotycząca dzieci; bezpieczne użytkowanie energii elektrycznej przez najmłodszych użytkowników (objęcie przez Rzecznika honorowym patronatem II edycji ogólnopolskiego programu edukacyjnego „Bezpiecznie z prądem”, przygotowanego przez Polskie Towarzystwo Przesyłu i Rozdziału Energii Elektrycznej); hospitalizacja dzieci (w tym problem hospitalizacji młodocianych pacjentów znajdujących się

²³³ W publikacji z tego projektu zamieszczony został rozdział pt. „Reforma systemu opieki zastępczej w pięcioletniej perspektywie. Założenia a rzeczywistość” autorstwa Dyrektora ZBiA BRPD – Mirosława Kaczmarka.

²³⁴ Konferencja odbyła się w dniach 26-27 września 2005 r. w Warszawie.

²³⁵ Debata odbyła się dnia 25 kwietnia 2005 r. w Biurze Rzecznika Praw Dziecka.

pod wpływem środków odurzających); prawa dzieci z niepełnosprawnością intelektualną (dostęp do edukacji i zatrudnienia); terapia dzieci niepełnosprawnych i opiekujących się nimi wolontariuszy, będących dziećmi z rodzin dysfunkcyjnych²³⁶; problem dostępu do usług stomatologicznych w znieczuleniu ogólnym dla wszystkich dzieci upośledzonych umysłowo, z zaburzeniami rozwojowymi i przewlekle chorych (poparcie inicjatywy organizacji pozarządowych dotyczącej stosownych zmian legislacyjnych w tym zakresie); bezpieczeństwo dzieci w komunikacji i ruchu drogowym; problemy uczniów dojeżdżających do szkół; realizacja obowiązku szkolnego przez małoletnich cudzoziemców, przebywających w ośrodkach dla uchodźców; miejsce i zadanie ojca w rodzinie (m.in. objęcie przez Rzecznika patronatem międzynarodowej konferencji dla ojców „Co Ty na to Tato”, zorganizowanej przez Centrum Ojcostwa – Tato.net przy Fundacji im. Św. Cyryla i Metodego²³⁷); rola sportu w rozwoju dzieci i młodzieży; problem likwidacji szkół publicznych w wielu gminach; kreatywna edukacja dzieci w oparciu o uniwersalne wartości ogólnoludzkie inicjująca proces zmian cywilizacyjnych i kulturowych²³⁸; przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci w mediach (m.in. wsparcie Komitetu Inicjatywy Ustawodawczej w pracach nad obywatelskim projektem ustawy o ochronie małoletnich przed szkodliwymi treściami w środkach masowego komunikowania; wystąpienie Rzecznika na II Ogólnopolskiej Konferencji Kadry Kierowniczej Oświaty²³⁹); konsultacja Narodowego Planu Rozwoju na lata 2007-2013 w środowisku organizacji pozarządowych (młodzież na rynku pracy; wspieranie budowy społeczeństwa otwartego przez wychowanie odpowiedzialnego obywatela; rola organizacji pozarządowych w edukacji nieformalnej); inicjatywy na rzecz dzieci z ADHD²⁴⁰.

Rzecznik omawiał z przedstawicielami organizacji pozarządowych istotne problemy dotyczące funkcjonowania tych organizacji i ochrony praw dziecka w Polsce. Reprezentanci wielu instytucji pozarządowych bardzo licznie uczestniczyli we wszystkich konferencjach i spotkaniach organizowanych przez Rzecznika Praw Dziecka.

²³⁶ Rzecznik ocenił pozytywnie program „Końskie Zdrowie” realizowany przez ośrodek hipoterapii fundacji „Ta Fajna Fundacja”.

²³⁷ Konferencja odbyła się w dniach 7-9 października 2005 r. w Głogowie.

²³⁸ Objęcie przez Rzecznika patronatem projektu „Raj na Ziemi”, realizowanego przez Inspiration Studios.

²³⁹ Konferencja odbyła się 12 marca 2005 r. w Miętmem.

²⁴⁰ Poparcie działań organizowanych w ramach Ogólnopolskiej kampanii społecznej „Pokochaj dziecko z ADHD”, zorganizowanej przez Stowarzyszenie „Misja Nadziei”.

Współpraca międzynarodowa

Najważniejsze wymiary międzynarodowej działalności Rzecznika na rzecz ochrony i promocji praw dziecka to: współpraca w ramach Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka (ENOC), współpraca w ramach Unii Europejskiej, współpraca z Radą Europy, współpraca w ramach OBWE, stałe kontakty z ONZ, a zwłaszcza z Komitetem Praw Dziecka oraz współpraca z UNICEF (tak komitetami narodowymi, jak i z europejskim centrum UNICEF w Genewie). Bardzo istotnym obszarem kontaktów międzynarodowych RPD są bieżące kontakty z rzecznikami krajów ościennych oraz promocja instytucji rzecznika praw dziecka w krajach Europy Środkowo-Wschodniej. Rzecznik Praw Dziecka podejmował również w roku 2005 współpracę z międzynarodowymi organizacjami pozarządowymi działającymi w Europie oraz z międzynarodowymi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego.

W dniach od 11-23 lutego 2005r. rzecznik przebywał w Nowym Jorku na skutek zgłoszenia jego osoby jako kandydata Rzeczypospolitej Polskiej do Komitetu Praw Dziecka – traktatowego ciała Konwencji o Prawach Dziecka. Wyjazd wynikał z potrzeby przeprowadzenia kampanii wyborczej i nastąpił na wniosek i w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Zagranicznych RP. Rzecznik odbył ok. 60 spotkań z przedstawicielami państw-stron Konwencji oraz spotykał się z polonijnymi organizacjami działającymi na rzecz dzieci w Polsce (Fundacja Children's Smile, Centrum Polsko-Słowiańskie w Nowym Jorku), uczestniczył w imprezach charytatywnych mających na celu wspieranie polskich dzieci oraz spotkał się z dziećmi uczącymi się w szkołach polskich. Efektem tej części wizyty było m.in kilka polonijnych inicjatyw o charakterze kulturalnym i charytatywnym na rzecz dzieci potrzebujących w Polsce zorganizowanych w grudniu 2005 r. i styczniu 2006 r.

Rzecznik Praw Dziecka uczestniczył w międzynarodowych konferencjach o globalnym wymiarze i z zakresu problematyki najbardziej istotnej z perspektywy polskiej. W dniach 20-23 marca 2005 r. Rzecznik uczestniczył w IV Światowym Kongresie Prawa Rodzinnego i Praw Dziecka w Cape Town. W kongresie wzięło udział blisko 1000 osób z ponad 80 państw. Kongres był dużym międzynarodowym spotkaniem prawników prawa rodzinnego, praktyków, naukowców oraz przedstawicieli instytucji ochrony praw dziecka i organizacji pozarządowych dotyczącym sytuacji dzieci w świecie, ze szczególnym uwzględnieniem implementacji przepisów Konwencji o Prawach Dziecka. Z uwagi na duży wkład Polski w powstanie Konwencji o Prawach Dziecka (współautorstwo dokumentu) oraz powołanie

niezależnej instytucji rzecznika praw dziecka, Rzecznik przedstawił wystąpienie pt. „Instytucja Rzecznika Praw Dziecka w świetle doświadczeń polskich oraz standardów międzynarodowych”.

Rzecznik aktywnie współpracuje z instytucjami Unii Europejskiej, zwłaszcza w ramach Stałej Międzyrządowej Grupy Ekspertckiej „L’Europe de L’Enfance” (Europejskie Dzieciństwo), sieci ChildONEurope i sieci EURONET. W kwietniu 2005 roku uczestniczył w posiedzeniu Grupy Międzyrządowej, które odbyło się w Luksemburgu. Przedmiotem dyskusji było między innymi znaczenie praw dziecka w projekcie konstytucji UE. Ponadto odbyło się seminarium poświęcone roli mediacji w procedurze sądowej.

W ramach bieżącej współpracy z ONZ Rzecznik Praw Dziecka wziął udział w przygotowaniu dokumentów do 60 sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ w kwestiach związanych z ochroną praw dziecka, uczestnicząc m.in. w wypracowaniu wspólnego stanowiska UE. W dniu 16 września Rzecznik Praw Dziecka uczestniczył w tzw. Dniu debaty ogólnej (spotkanie eksperckie) w Komitecie Praw Dziecka nt. dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej.

W roku 2005 Rzecznik Praw Dziecka jako Przewodniczący Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka (ENOC) był organizatorem 9. dorocznego zjazdu członków europejskiej sieci rzeczników Praw Dziecka, który odbył się w Warszawie w dniach od 21- 23 września. Było to spotkanie przeglądowe podczas którego omówiono najważniejsze zjawiska i problemy z dziedziny ochrony praw dziecka w Europie. Na sesji: „Zapobieganie rozdzielaniu rodziny: wzmacnianie praw dziecka w celu ich ochrony” omówiono zagadnienie środków niezbędnych do wspierania rodziny i wzmacniania praw dzieci do wychowania w środowisku rodzinnym. Ponadto rozważano problemy zagwarantowania praw dzieciom pozbawionym opieki pozostających poza krajem pochodzenia, przestrzegania prawa dzieci do ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem ze strony reklamy i mediów oraz skutki rezolucji „W sprawie zapobiegania presji reklamy i mediów na dzieci” podjętej przez ENOC w Sztokholmie w roku 2003. Podczas zjazdu wyłoniono dwie grupy robocze: do spraw organizacji i finansowania stałego przedstawicielstwa sekretariatu ENOC oraz do spraw opracowania właściwego statutu organizacji ENOC. Spotkanie robocze pierwszej grupy odbyło się z udziałem Rzecznika w Sztokholmie w dniach 28- 29 listopada 2005 r.

W dn. 28-29 października na Uniwersytecie Europejskim Viadrina we Frankfurcie nad Odrą odbyła się debata dotycząca dzieci w rozszerzonej Europie. Organizator Konferencji,

Niemiecka Liga dla Dzieci, zaprosili przedstawicieli krajów Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej do dyskusji na temat sytuacji dzieci w tej części Europy po „obaleniu muru berlińskiego”. RPD Paweł Jaros podzielił się z uczestnikami uwagami na temat przestrzegania praw dziecka w Polsce.

W listopadzie 2005 roku Rzecznik wraz z przedstawicielami organizacji młodzieżowych uczestniczył w konferencji: „Przyszli Europejczycy: właściwy start w życiu dla dzieci i młodych ludzi w Europie” zorganizowanej przez European Public Health Alliance w Brukseli. Celem konferencji była odpowiedź na pytania o ochronę zdrowia młodych ludzi w ramach Unii Europejskiej oraz przedstawienie „dobrych praktyk” w tym obszarze.

Od grudnia 2004 r. RPD ma status członka obserwatora w europejskiej sieci narodowych obserwatorów przestrzegania praw dziecka ChildONEurope z siedzibą we Florencji. Organizacja ta, współpracująca ściśle z Instytutem Innocenti – Centrum Badawczym UNICEF, rekrutuje się z najaktywniejszych członków grupy L’Europe de L’Enfance i UNICEF, stawia sobie za główny cel analizowanie stanu przestrzegania praw dziecka w UE w oparciu o porównywalne dane przekazywane przez członków sieci i inne zrzeszone w niej kraje członkowskie UE. Sieć ChildONEurope ma również za zadanie stworzyć europejską bazę porównawczych i wiarygodnych danych statystycznych nt. dzieci. W 2005 roku Rzecznik Praw Dziecka wziął udział w międzynarodowych projektach badawczych ChildONEurope.

Istotnym nurtem w zagranicznych kontaktach Rzecznika Praw Dziecka jest działalność ekspercka oraz doradcza prowadzona na zaproszenie środowisk lobbujących na rzecz powstania niezależnych instytucji rzecznika praw dziecka. Polski Rzecznik wielokrotnie zapraszany był przez parlamenty i rządy do podzielenia się swymi doświadczeniami. Działania te służyły promocji Polski na arenie międzynarodowej ukazując jej powszechnie respektowany dorobek w tej dziedzinie. Z tym nurtem działalności Rzecznika związane było spotkanie konsultacyjne w Belgradzie w maju 2005 r., na zaproszenie władz miasta i belgradzkiego Centrum Kultury Dziecięcej, dotyczące tworzenia instytucji rzecznika praw dziecka w Republice Serbii i Czarnogóry.

Ogółem w 2005 r. odbyło się 16 wyjazdów zagranicznych w tym 8 z osobistym udziałem Rzecznika. Kwota wydatkowana w roku 2005 na wyjazdy zagranicę wyniosła 132,4 tys. zł co stanowi 3,2 % budżetu RPD.

POPULARYZACJA PRAW DZIECKA

W 2004 roku Rzecznik Praw Dziecka kontynuował działania mające na celu popularyzację praw dziecka, szczególnie wśród dzieci i osób pracujących z dziećmi. Działalność popularyzatorska prowadzona była poprzez współpracę z mediami, strony internetowe, konferencje, spotkania oraz publikacje.

Współpraca z mediami

Podobnie jak w latach poprzednich Rzecznik utrzymywał intensywne kontakty z mediami. Zarówno media centralne jak i lokalne interesowały się jego działalnością wielokrotnie zwracając się o komentarze i wyjaśnienia. Z mediów Rzecznik czerpał informacje o wielu sprawach wymagających jego interwencji.

Serwisy informacyjne – Polska Agencja Prasowa, Katolicka Agencja Informacyjna, Informacyjna Agencja Radiowa i Telewizyjna Agencja Informacyjna – otrzymywały bieżące informacje o działalności Rzecznika. Szczególnie dobrze układała się współpraca z PAP, która w codziennych serwisach wielokrotnie informowała o działaniach Rzecznika. Wystąpienia Rzecznika przekazywane były do dodatku „Rzeczpospolitej” „Prawo co dnia”, gdzie ukazywały się ich omówienia. Współpracowano też z takimi tytułami jak: „Gazeta Wyborcza” (wydanie główne i wydania lokalne), „Gazeta Prawna”, „Życie Warszawy”, „Nasz Dziennik”, „Fakt”, „Superexpress”, „Trybuna”, „Metro”, „Metropol”, a nadto z licznymi gazetami lokalnymi („Dziennik Polski”, „Dziennik Łódzki”, „Gazeta Poznańska”, „Trybuna Opolska”, „Głos Szczeciński” i wiele innych). Publikacje o działalności Rzecznika ukazywały się w tygodnikach („Gazeta Prawna”, „Gazeta Polska”, „Tygodnik Solidarność”, „Ozon”, „Polityka”, „Wprost”, „Przegląd”, „Gość Niedzielny”, „Niedziela”, „Przewodnik Katolicki”, „Chwila dla Ciebie”, „Pani Domu”, „Poradnik domowy”, „Tina” i innych). Współpracowano również z prasą specjalistyczną zajmującą się problemami zdrowia, oświaty i wychowania, w tym z takimi tytułami jak „Integracja”, „Forum Wychowawców”, „Samo zdrowie”, „Mam dziecko” czy „Kurier pedagogiczny”.

Ożywione kontakty utrzymywał Rzecznik z mediami elektronicznymi. Osobiście i za pośrednictwem swych współpracowników wielokrotnie wypowiadał się i uczestniczył w programach informacyjnych i publicystycznych w radiu i telewizji, zarówno w mediach publicznych jak niepublicznych, centralnych i lokalnych. Dotyczyło to takich nadawców jak Telewizja Polska (programy 1, 2 i niektóre stacje lokalne), Polsat, TVN i TVN 24, TV4, Tele 5, TV PULS, TV Trwam, TV Toya. Wypowiedzi Rzecznika znalazły miejsce w takich programach, jak „Wiadomości”, „Teleexpress”, „Panorama”, „Telewizyjny Kurier Warszawski”, „Kurier” i „Telekurier”, „Fakty” i serwisy informacyjne TVN 24, „Wydarzenia”, „Dziennik” TV 4. Osobiście i przez swoich przedstawicieli Rzecznik uczestniczył w tak popularnych programach publicystycznych, jak „Sprawa dla reportera”, „Gość dnia”, „Magazyn Expressu Reporterów”, „Warto rozmawiać”, „Kochaj mnie”, „Na żywo”, „Telekurier”, „Nasze Dzieci”, „Interwencje”, „Uwaga”, „Puls wieczoru”.

Bardzo dobrze układała się współpraca Rzecznika ze stacjami radiowymi publicznymi i komercyjnymi, centralnymi i lokalnymi. Rzecznik często uczestniczył w programach nadawanych „na żywo” kontaktując się bezpośrednio z radiosłuchaczami (np. w Radiu dla Ciebie, Radiu BIS, programach „Sygnały dnia”, „Puls Trójki”, „Za a nawet przeciw”). Wypowiadał się też na antenie Radia TOK FM, Radia Zet, RMF FM, Radia 94, Radia Maryja, Radia Józef, Emaus, BBC i wielu antenach lokalnych.

Rzecznik wielokrotnie reagował na sygnalizowane przez osoby indywidualne przypadki łamania praw dziecka przez media elektroniczne i prasę. Również z własnej inicjatywy podejmował interwencje w Krajowej Radzie Radiofonii i Telewizji, u nadawców czy naczelnych redaktorów gazet, gdy programy telewizyjne i reklamy naruszały prawo dzieci do ochrony przed szkodliwymi treściami. Skierował np. do Sądu Rejonowego w Szczecinie sprawę demoralizującego przedsięwzięcia z gatunku „reality show” prezentowanego przez dziennik „Fakt” a polegającego na relacjonowaniu życia rodzin, które „wymieniły się” ojcami. Sąd zajął się sprawą a gazeta odstąpiła od tego szkodliwego „eksperymentu”. Rzecznik skierował do prokuratury sprawę zamieszczania przez pismo dla młodzieży „Popcorn” zdjęć i tekstów o charakterze pornograficznym. Prokuratura jednak umorzyła sprawę nie znajdując w publikacjach treści pornograficznych w rozumieniu kodeksu karnego. Rzecznik zareagował również na skargi rodziców na emisję w tzw. czasie chronionym poruszającego tematy drastyczne programu „Rozmowy w toku”. Pogląd ten podzieliła KRRiTV, jednak nadawca nie wziął pod uwagę opinii Rzecznika i KRRiTV.

Rzecznik przykładał wielką wagę do tego, aby media stosowały się do międzynarodowych standardów ochrony małoletnich widzów i czytelników i poparł społeczny projekt ustawy „Dobre media – media bez przemocy” , stale współpracując z jego autorami i wspierając ich działania.

W roku 2005 Rzecznik stał się obiektem ataku niektórych mediów. kilka krytycznych materiałów wyemitowała stacja TVN w programie „Uwaga!”. Również dziennik „Fakt” i tygodnik „Przeгляд” opublikowały tendencyjne artykuły na temat Rzecznika. Dalekie od obiektywności materiały posłużyły jako pretekst do złożenia w Sejmie poprzedniej kadencji wniosku o odwołanie Rzecznika. Wniosek ten nie uzyskał akceptacji Sejmu i nie został wprowadzony do porządku obrad. W obronie Rzecznika i jego działań stanęły inne media. Były to m.in. „Polityka”, „Tygodnik Solidarność”, „Nasz Dziennik”, Program 3 TVP, Telewizja „Trwam”, Program 3 Polskiego Radia, Radio „Maryja” i prasa lokalna.

W roku 2005 Rzecznik zorganizował kilka konferencji prasowych. Trzy z nich związane były z likwidacją Funduszu Alimentacyjnego i wsparciem dla społecznej inicjatywy przywrócenia Funduszu w zmienionym kształcie. Dwie odbyły się podczas konferencji Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Dziecka (ENOC) . Odbył się również briefing z okazji otwarcia wystawy fotografii Artura Mari „Jan Paweł II i dzieci”.

Internet

W 2005 roku funkcjonowały dwie strony Rzecznika: www.brpd.gov.pl oraz www.strefamlodych.pl. Pierwsza z nich ma charakter ogólny. Przedstawia instytucję Rzecznika, jego bieżące działania (w tym treść wystąpień do urzędów i instytucji publicznych) oraz podstawowe akty prawne dotyczące praw dziecka. Na stronie tej archiwizowane są dokumenty i publikacje wydawane przez Rzecznika.

W roku 2005 nastąpił intensywny rozwój strony www.strefamlodych.pl. Jest to miejsce sieciowe o charakterze interaktywnym przeznaczone dla młodzieży od 13 roku życia. Porusza głównie problematykę praw dzieci, lecz w dostosowany do odbiorcy sposób – głównie przez pokazywanie, w jaki sposób młodzi ludzie mogą korzystać z tych praw. Jej podstawowy cele to udostępnienie młodzieży wiedzy umożliwiającej świadomy i aktywny udział w

kształtowaniu rzeczywistości i budowaniu przyszłości. Zespół redakcyjny „Strefy Młodych” to przede wszystkim młodzież w wieku 19-25 lat. Redakcja dąży do nawiązania stałej współpracy z grupą gimnazjalistów.

W roku 2005 przeprowadzono niemal całkowitą przebudowę strony. Pojawiły się działy mówiące o: sytuacji dzieci w rejonach, gdzie ich byt jest zagrożony (ten dział będzie rozbudowany o informacje o organizacjach pomocowych oraz przydatne linki); historii z życia dzieci (zyskał bardzo przychylne opinie użytkowników); radzeniu sobie w sytuacjach konfliktowych (przeznaczony głównie dla gimnazjalistów, posługujący się dobrze percypowaną w tym wieku techniką *fotostory*); sposobach organizowania sobie interesujących wakacji bez „wielkich pieniędzy”. Kontynuowane są zapoczątkowane w poprzedniej formule działy poświęcone: samorządności uczniowskiej (systematycznie budowany jest interaktywny poradnik dla liderów samorządów uczniowskich); prawu karnemu (zapoczątkowano prace nad zmianą jego formuły, aby stała się bardziej nośna); prezentowaniu instytucji i organizacji pomocowych.

Na przestrzeni ostatnich trzech miesięcy 2005 roku w funkcjonowaniu strony pojawiło się nowe zjawisko: wśród komentarzy umieszczanych przez użytkowników pod artykułami, coraz częściej pojawiają się prośby o porady i pomoc w konkretnych sytuacjach życiowych. Na te tzw. „trudne pytania” w komentarzach lub na forum odpowiadają pracownicy BRPD, zgodnie ze swoimi specjalnościami. Pytań tych przybywa a skomplikowana natura tych spraw powoduje, że coraz częściej porady muszą być przenoszone „poza łamy strony”, głównie ze względu na konieczność uzyskania dodatkowych informacji o sytuacji pytającego oraz niebezpieczeństwa jego przypadkowej identyfikacji w środowisku. Korespondentom udostępnia się więc adres mailowy lub nawet numer telefonu pracownika biura odpowiedzialnego za udzielenie pomocy. Pytania i prośby o pomoc dotyczą w ostatnim okresie przede wszystkim konfliktów w rodzinie, problemów związanych z lekcjami WF, konfliktów w szkole i poszukiwaniem pomysłów na bieżącą działalność samorządu uczniowskiego.

Odsłona strony w nowej formule miała miejsce 1 czerwca 2005 r. Od tej pory notuje się stały wzrost liczby użytkowników strony: z 224 wywołań w maju wskaźnik „skoczył” w czerwcu na 221 448. W tradycyjnie najlepszym pod tym względem listopadzie strona

zanotowano 540 871 wywołań. W niektórych miesiącach odwiedzało ją średnio ponad 15.000 osób dziennie.

Publikacje

W roku 2005 Biuro Rzecznika Praw Dziecka przygotowało i wydało dwie publikacje. Ukazała się książkowa edycja *Informacji Rzecznika Praw Dziecka o działalności w 2004 r. wraz z uwagami o stanie przestrzegania praw dziecka* – podstawowego materiału ukazującego działania Rzecznika Praw Dziecka przedstawianego corocznie Sejmowi na podstawie art.12. ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka. Tekst *Informacji* jest także dostępny na stronie internetowej Rzecznika (www.brpd.gov.pl).

Wyszedł także drukiem kolejny (trzeci) tom *Wystąpień generalnych Rzecznika Praw Dziecka* obejmujący korespondencję Rzecznika z centralnymi organami władzy państwowej w roku 2004. Założeniem serii jest zebranie i usystematyzowanie wystąpień jako ważnego przyczynku do badań nad stanem przestrzegania praw dzieci w Polsce.

Ponadto trwały prace nad kolejną publikacją z cyklu *Ochrona praw dziecka* pt. *Prawa dziecka w szkole*, która ukazała się w roku 2006.

Konferencje i spotkania

Popularyzacji praw dziecka służyły konferencje organizowane lub współorganizowane przez Rzecznika a także spotkania z przedstawicielami władz, organizacji pozarządowych i instytucji, w tym zwłaszcza oświatowych, a także z dziećmi i młodzieżą (zob. rozdział „Współpraca z podmiotami w kraju i zagranicą” oraz Zestawienie 2,3 i 4 w rozdziale „Dane i zestawienia statystyczne”).

UWAGI O STANIE PRZESTRZEGANIA PRAW DZIECKA W 2005

Prawo do życia i ochrony zdrowia

- **Brak systemowych rozwiązań prawnych gwarantujących dzieciom nieograniczony dostęp do opieki zdrowotnej.**

Obowiązujące przepisy nie dają dzieciom pełnych gwarancji w zakresie ochrony zdrowia. W praktyce objawia się to przede wszystkim tzw. limitami świadczeń zdrowotnych udzielanych dzieciom. Ograniczenia pociągają za sobą zagrożenie dla zdrowia i życia najmłodszych, a także narażają je na niepotrzebny stres. Taki stan rzeczy pozostaje w sprzeczności z art. 68 ust. 3 Konstytucji, która nakłada na władze publiczne szczególny obowiązek zapewnienia dzieciom opieki zdrowotnej.

- **Brak nadzoru lekarskiego nad uczniem w szkole oraz braki w zakresie badań profilaktycznych**

Wyraźnie brakuje spójnego systemu medycyny szkolnej oraz badań profilaktycznych dzieci. Wprowadzenie właściwych rozwiązań w tych obszarach zmniejszyłoby ryzyko powstawania i rozwoju chorób. Na uwagę zasługuje zwłaszcza problem zapobiegania poważnym chorobom zakaźnym (gruźlica, WZW).

- **Brak pełnej ochrony prawnej dla dzieci uczestniczących w badaniach klinicznych**

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 30 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobu prowadzenia badań klinicznych z udziałem małoletnich²⁴¹ nie realizuje w sposób wyczerpujący i jednoznaczny delegacji ustawowej zawartej w art. 37h ust. 2 ustawy z dnia 6 września 2001r. Prawo farmaceutyczne.²⁴² Sprzyja to powstawaniu sytuacji, w których zagrożone jest dobro dzieci.

Prawo do wychowania w rodzinie

➤ Utrzymujący się wysoki wskaźnik opieki instytucjonalnej

Niepokojącym sygnałem jest utrzymywanie się dużej liczby dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych przy jednoczesnym wzroście liczby dzieci w rodzinach zastępczych. Zwiększenie liczby dzieci umieszczanych w rodzinach zastępczych²⁴³ nie spowodowało spadku liczby orzeczeń o umieszczeniu dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej.²⁴⁴ Według danych GUS w placówkach opiekuńczo-wychowawczych przebywa łącznie 20 664 dzieci.

➤ Brak wystarczających form pomocy i wsparcia dla rodzin w systemie opiece zastępczej

Głównym celem opieki zastępczej powinna być praca na rzecz powrotu dziecka do rodziny. Działania interwencyjne dotyczące rodziny winny skutkować programem naprawczym obejmującym takie formy pomocy jak: praca kontaktowa z rodziną, terapia rodziny, wsparcie środowiskowe. Skuteczne formy pomocy wymagają od pracownika służb społecznych nawiązania bliskich relacji i pracy w charakterze doradcy rodzinnego. Utrzymujący się wysoki stopień opieki instytucjonalnej²⁴⁵ świadczy o niedostatecznej pracy z rodziną i na rzecz rodziny.

²⁴¹ Dz.U. Nr 104, poz. 1108

²⁴² Dz.U. z 2004r. Nr 53, poz. 533 z późn. zm.

²⁴³ Liczba dzieci w rodzinach zastępczych na dzień 31 grudnia 2003 r. to 52507 dzieci – wg sprawozdania rocznego Ministerstwa Sprawiedliwości.

²⁴⁴ Wykonane orzeczenia w sprawach małoletnich o umieszczeniu w rodzinach zastępczych: 2000 r. – 2275, 2001 r. – 3125, 2002 r. – 3541, 2003 r. – 3669, 2004 r. – 3838 – wg sprawozdań Ministerstwa Sprawiedliwości.

²⁴⁵ Pomimo obowiązku prowadzenia przez powiaty specjalistycznych placówek - ośrodków interwencji kryzysowej jest ogółem 83, w tym tylko 61 prowadzonych przez powiat. Jednostek specjalistycznego poradnictwa rodzinnego jest ogółem 47, w tym 29 prowadzonych przez powiat. Dane na podstawie sprawozdania rocznego Ministerstwa Polityki Społecznej za rok 2003.

- **Brak uregulowań prawnych w kwestii zapewnienia opieki i miejsca zatrzymania dla uciekinierów z młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii.**

Rozporządzenie z dnia 26 lipca 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad kierowania, przyjmowania, przenoszenia, zwalniania i pobytu nieletnich w młodzieżowym ośrodku wychowawczym oraz młodzieżowym ośrodku socjoterapii²⁴⁶ w § 10 stanowi, iż w przypadku ucieczki nieletniego dyrektor ośrodka powiadamia najbliższą jednostkę policji. Dyrektor ośrodka obowiązany jest do odebrania nieletniego zatrzymanego przez policję w ciągu 48 godzin od powiadomienia o zatrzymaniu. Niestety przepis ten nie wskazuje, gdzie można umieścić dziecko na czas owych 48 godzin. Miejszem takim nie może być ani policyjna izba dziecka²⁴⁷, ani schronisko dla nieletnich. Przepisy nie określają też, kto powinien zapewnić nieletniemu opiekę do czasu przyjazdu dyrektora placówki.

- **Wzrost liczby spraw dotyczących ograniczenia lub pozbawienia władzy rodzicielskiej**

Zaniepokojenie budzi wzrost liczby spraw o ograniczenie bądź pozbawienie władzy rodzicielskiej. Najczęstszą przyczyną takich spraw jest zaniedbywanie dziecka, niewydolność wychowawcza rodzica sprawującego opiekę oraz nieprawidłowe warunki życia dziecka. Wg danych Ministerstwa Sprawiedliwości w I półroczu 2005 r. liczba spraw rodzinnych rozpatrywanych przez sądy rejonowe wzrosła o 7%.

- **Brak skutecznej egzekucji postanowień sądowych uprawniających do kontaktów z dzieckiem**

W sprawach związanych z ograniczeniem lub pozbawieniem władzy rodzicielskiej jeden z rodziców często utrudnia lub uniemożliwia drugiemu kontakty z dzieckiem. Poszkodowani bardzo rzadko zwracają się w takiej sytuacji do sądu, gdyż egzekucja takich orzeczeń jest bardzo utrudniona. Rozpowszechniona jest opinia, że instrumenty prawne nie gwarantują

²⁴⁶ Dz. U. Nr 178, poz. 1833

²⁴⁷ W policyjnej izbie dziecka można umieścić tylko nieletniego, co do którego istnieje uzasadnione podejrzenie, że popełnił czyn karalny, a zachodzi uzasadniona obawa ukrycia się nieletniego lub zatarcia śladów tego czynu, albo gdy nie można ustalić tożsamości nieletniego.

wykonania orzeczenia oraz że kontakt z dzieckiem zależy w gruncie rzeczy od dobrej woli rodzica, u którego dziecko przebywa. Sprawy o egzekucję kontaktów stanowią niewielki odsetek spraw podejmowanych przez sądy rodzinne.

➤ **Brak skoordynowanych działań instytucji publicznych na rzecz dzieci**

Brakuje centralnego ośrodka koordynowania działań i programów na rzecz dzieci realizowanych przez administrację rządową oraz inne instytucje publiczne na różnych szczeblach. W rezultacie działania są fragmentaryczne i mało efektywne. Brakuje spójnego systemu gromadzenia danych i wskaźników. Brakuje statystyk dotyczących dziecka. Na trudności natrafiają próby tworzenia programów ponadresortowych dotyczących m.in. problematyki przemocy; wczesnego, wielospecjalistycznego wspierania rozwoju dziecka i rodziny; przeciwdziałania rozwarstwieniu regionalnemu i poszerzaniu się obszarów ubóstwa; upowszechniania przestrzegania i realizacji praw dziecka. Zmianę tego stanu rzeczy postulował poza Rzecznikiem Praw Dziecka także Rzecznik Praw Obywatelskich oraz Komitet Praw Dziecka ONZ we wnioskach końcowych do raportu przedstawionego przez Rząd RP.

Prawo do godziwych warunków socjalnych

➤ **Niewystarczająca pomoc materialna dla uczniów (stypendium socjalne)**

Na stypendia socjalne dla uczniów przekazuje się gminom zbyt małe środki. Ustawa o systemie oświaty określa kryterium dochodowe (poniżej 316 zł miesięcznie na osobę) uprawniające do ubiegania się o stypendium. Jednakże na podstawie tej samej ustawy Rada Gminy może uchwalić regulamin ustalający niższy próg dochodowy i tak się też często dzieje, ponieważ samorządom brakuje pieniędzy na stypendia socjalne. Np. w Gdańsku próg ten wynosi 61,95 zł, a w Rybniku 130 zł. Gminy nie są w stanie udzielić pomocy wszystkim potrzebującym uczniom ze środków przekazanych z budżetu państwa.

➤ **Dyskryminacja rodzin pełnych**

Zaliczka alimentacyjna, którą wprowadzono w miejsce dodatku dla osób samotnie wychowujących dziecko (ten ostatni przetrwał jedynie w okrojonej formie), kierowana jest głównie do osób samotnie wychowujących dziecko w rozumieniu ustawy o świadczeniach rodzinnych. Stosuje się więc do tego świadczenia to samo kryterium²⁴⁸, które Trybunał Konstytucyjny uznał za niekonstytucyjne. Trudno zrozumieć, dlaczego na ochronę i wsparcie ze strony państwa zasługują dzieci wychowywane przez małżonków osób przebywających w zakładzie karnym powyżej 3 miesięcy lub całkowicie ubezwłasnowolnionych. Natomiast dzieci wychowywane w rodzinach pełnych pomimo potwierdzenia przez komornika bezskuteczności egzekucji są pozbawione możliwości ubiegania się o zaliczkę alimentacyjną.

➤ **Dysproporcja pomiędzy pomocą finansową państwa dla rodzin wielodzietnych i osób samotnie wychowujących dziecko**

Art. 12 a ustawy o świadczeniach rodzinnych²⁴⁹, który wszedł w życie z dniem 1 września 2005 r., wprowadził dodatek do zasiłku rodzinnego dla dzieci w rodzinach wielodzietnych. Jest on znacznie niższy (50 zł na trzecie i następne dziecko) od dodatku dla osób samotnie wychowujących dziecko. Ta różnica zwiększa się jeszcze przez to, że dodatek dla osób samotnie wychowujących dziecko i zaliczka alimentacyjna są zwiększane w sytuacji, gdy dochód rodziny nie przekracza 50% kryterium ustawowego.

Prawo do nauki

➤ **Brak określenia maksymalnych progów liczebności uczniów w oddziałach szkolnych**

²⁴⁸ Termin „osoba samotnie wychowująca dziecko” oznacza pannę, kawalera, osobę pozostającą w separacji orzeczonej prawomocnym wyrokiem sądu, osobę rozwiedzioną, wdowę lub wdowca, jeżeli nie wychowuje dziecka wspólnie z ojcem lub matką dziecka.

²⁴⁹ Dz. U. Nr 86, poz. 732.

Niepokój budzi tworzenie w wielu szkołach klas liczących więcej niż 30 uczniów (często są to oddziały mające po 35-40 uczniów). Efektywność nauczania w zbyt licznych klasach jest dużo gorsza. Jednocześnie taki stan rzeczy oznacza zróżnicowanie warunków nauki dzieci w różnych szkołach i utrudnia wdrażanie szkolnych programów wychowawczych i profilaktycznych. Duże zespoły klasowe nie sprzyjają budowaniu właściwych więzi między nauczycielem a uczniem, nie pozwalają także na poznanie uczniów i utrudniają indywidualizację nauczania.

➤ **Zjawisko segregacji uczniów w szkołach i placówkach oświatowych**

W wielu szkołach występuje zjawisko faktycznej segregacji uczniów ze względu na status społeczny rodziców czy wyniki w nauczaniu lub stan zdrowia dziecka. Wprowadzane są podziały na klasy „lepsze” i „gorsze” klasy. Tego typu segregacja oznacza dyskryminację części uczniów i stanowi naruszenie art. 2 Konwencji o Prawach Dziecka.

➤ **Brak odpowiedniego przygotowania części pedagogów do pracy z dziećmi nadpobudliwymi.**

Część pedagogów ma trudności z dostosowaniem metod i form nauczania do wymienionych zaburzeń. Niektóre szkoły dążą do pozbycia się dziecka nadpobudliwego (zgoda na nauczanie indywidualne, wniosek do sądu rodzinnego o umieszczenie dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej lub resocjalizacyjnej, przeniesienie do innej szkoły). Często brak współpracy i zrozumienia problemu prowadzi do konfliktu między rodzicami dziecka a szkołą, w który w obawie o własne dzieci angażują się także inni rodzice.

➤ **Nieprawidłowości w systemie oceniania w zakresie wychowania fizycznego**

W wielu szkołach system oceniania w zakresie wychowania fizycznego jest jednolity - bez indywidualnego podejścia i wzięcia pod uwagę faktycznych możliwości fizycznych ucznia. Uczniów mniej sprawnych fizycznie zmusza się do wykonywania zbyt trudnych ćwiczeń.

Często są oni też narażeni na nieprzyjemne uwagi i komentarze ze strony rówieśników i nauczycieli.

➤ **Przemoc w szkole**

Zjawisko agresji i przemocy w szkołach narasta. W wielu wypadkach placówki oświatowe nie radzą sobie z tym problemem. Brakuje odpowiednich programów wychowawczych i profilaktycznych. Przemoc pojawia się zwłaszcza w środowiskach dotkniętych biedą, bezrobociem, alkoholizmem, charakteryzujących się zaniedbaniami opiekuńczymi i wychowawczymi. U niektórych uczniów prowadzi do tzw. fobii szkolnych. W szkołach obecna jest także przemoc w relacji nauczyciel–uczeń przejawiająca się w takich zachowaniach jak: poniżanie, ubliżanie, wyśmiewanie błędów, komentowanie zachowań, stawianie przesadnych wymagań, ale także bicie i poszturchywanie.

➤ **Organizowanie korepetycji i płatnych zajęć pozalekcyjnych przez nauczycieli pracujących w szkole**

Prawo do bezpłatnej nauki w szkołach publicznych oznacza, że należy w nich oczekiwać odpowiedniego poziomu nauczania bez ponoszenia dodatkowych opłat. Tymczasem nie należy do rzadkości praktyka organizowania przez nauczycieli płatnych korepetycji dla uczniów swojej szkoły, przy czym odmowa skorzystania z nich wiąże się niekiedy z groźbą wystawienia negatywnej oceny.

➤ **Problemy w dostępie do przedszkoli publicznych i egzekwowaniu od gmin prawa do pięciogodzinnego, bezpłatnego pobytu dzieci w przedszkolach publicznych**

Zgodnie z prawem oświatowym w odniesieniu do przedszkoli publicznych obowiązuje zasada powszechnej dostępności (art.6). Statut placówki określa m. in. dzienny czas pracy przedszkola ustalony przez organ prowadzący na wniosek dyrektora przedszkola i rady przedszkola, w tym czas przeznaczony na realizację podstawy programowej wychowania przedszkolnego, nie krótszy niż 5 godzin dziennie, a także zasady odpłatności za pobyt dzieci

w przedszkolu²⁵⁰. Przedszkole nie ma prawa odmówić przyjęcia dziecka tylko dlatego, że będzie ono przebywało w nim do 5 godzin dziennie, a także uzależniać przyjęcia od wykupu posiłków lub dodatkowych zajęć. Takie działania organów prowadzących naruszają zasadę powszechnej dostępności zawartą w prawie oświatowym oraz przepisy konwencji w sprawie zwalczania dyskryminacji w dziedzinie oświaty²⁵¹. Z informacji Rzecznika wynika, iż trudności w egzekwowaniu prawa do 5-godzinnego pobytu dziecka w przedszkolu dotyczą całego kraju.

Prawo do ochrony przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem, demoralizacją, zaniedbaniem oraz innym złym traktowaniem

➤ Brak poszanowania podmiotowości i godności dziecka przez organy władzy publicznej

W wielu sferach życia publicznego (np. w sądach, w urzędach, w środkach transportu i komunikacji miejskiej, w postępowaniu przed organami odpowiedzialnymi za podjęcie interwencji w związku z naruszeniem jego praw) dziecko traktowane jest gorzej od osób dorosłych. Tymczasem stosownie do art. 72 ust. 3 Konstytucji RP oraz art. 12 Konwencji o Prawach Dziecka organy władzy publicznej są obowiązane do wysłuchania z należytą uwagą zdania dziecka we wszystkich sprawach, które go bezpośrednio dotyczą, jak również w miarę możliwości do uwzględnienia tego zdania.

➤ Brak skutecznego systemu przeciwdziałania wykorzystywaniu seksualnemu dzieci i młodzieży

²⁵⁰Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół, Dz. U. Nr 61, poz. 624 z późn. zm.

²⁵¹Konwencja z dnia 15 grudnia 1960 r., Dz. U. Nr 40, poz. 268.

Brak takiego systemu przejawia się m.in. w: braku pełnej ochrony prawnej przed wykorzystywaniem seksualnym małoletnich między 15 a 18 rokiem życia, braku powszechnego i jednolitego w skali kraju systemu przeciwdziałania przemocy, braku skutecznych uregulowań prawnych dotyczących zwalczania pornografii dziecięcej w Internecie oraz zakazu zamieszczania w nim szkodliwych treści, w szczególności na portalach skierowanych do dzieci np. edukacyjnych, braku świadomości społecznej co do skali i negatywnych skutków wykorzystywania seksualnego małoletnich w naszym kraju.

➤ **Brak ochrony dzieci przed szkodliwymi treściami obecnymi w środkach masowego komunikowania, a w szczególności w Internecie**

Istnieje pilna potrzeba wprowadzenia jednolitych przepisów regulujących zasady klasyfikowania filmów oraz gier komputerowych ze względu na negatywny wpływ, jaki mogą wywierać na rozwój emocjonalny dziecka. W obecnej chwili istnieje duża dowolność w tym zakresie, co powoduje, że interes i dobro dziecka nie są chronione, tak jak tego wymaga art. 17 oraz art. 19 ust. 1 Konwencji o Prawach Dziecka. Ponadto brak jest w Polsce regulacji prawnych, które chroniłyby dzieci przed swobodnym dostępem do niebezpiecznych dla nich treści w Internecie. Niezbędne jest uchwalenie przez Sejm obywatelskiego projektu ustawy o ochronie małoletnich przed szkodliwymi treściami prezentowanymi w środkach masowego komunikowania.

➤ **Zagrożenie najmłodszych konsumentów przez działalność reklamową na terenie szkół i przedszkoli**

Coraz częściej przedsięwzięcia reklamowe realizowane są na terenie przedszkoli i szkół. Z uwagi na fakt, że dzieci nie potrafią racjonalnie ocenić wszystkich docierających do nich informacji, konieczne jest wprowadzenie przepisów w odpowiedni sposób regulujących taką działalność. Art. 36 Konwencji o Prawach Dziecka domaga się ochrony dzieci przed wszelkimi formami wyzysku, w jakimkolwiek aspekcie naruszającymi dobro dziecka.

➤ **Niewystarczające unormowanie problematyki pracy dzieci w rodzinnych gospodarstwach rolnych**

Wśród dzieci pracujących w rodzinnych gospodarstwach rolnych utrzymuje się wysoka liczba wypadków. Ponadto wykonywanie tych prac często wiąże się z oddziaływaniem szkodliwych czynników (środki chemiczne, hałas) zaburzających rozwój i prowadzących do różnych wad i schorzeń. Trudny do oszacowania jest negatywny wpływ nadmiernego obciążenia pracą na edukację dzieci wiejskich. W systemie prawnym brakuje norm rangi ustawy lub rozporządzenia bezpośrednio regulujących powyższą materię pomimo, iż Konstytucja i ratyfikowane umowy międzynarodowe zobowiązują organy Państwa do ich wydania.

➤ **Brak spójnego systemu przeciwdziałania przemocy wobec dzieci**

Aktualne (w szczególności wobec nasilającego się zjawiska przemocy domowej) pozostają poczynione w latach ubiegłych uwagi dotyczące potrzeby wprowadzenia systemu przeciwdziałania przemocy opartego na samorządowych strukturach powiatu – powiatowych centrach pomocy rodzinie. Cześć rozwiązań zaproponowanych przez Rzecznika w 2001 roku w projekcie „Planu przeciwdziałania przemocy wobec dzieci” (przedłożonego Prezydentowi RP i Sejmowi RP) została uwzględniona w ustawie o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r., ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz w ustawach z 2005 r. wprowadzających zmiany do kodeksu karnego, kodeksu postępowania karnego i kodeksu karnego wykonawczego. Wciąż jednak nie został stworzony w naszym kraju spójny system ochrony dzieci przed przemocą oraz pomocy dzieciom-ofiarom przestępstw.

Prawa dzieci niepełnosprawnych

➤ **Niedostateczna oferta rehabilitacyjna dla dzieci niepełnosprawnych**

W dalszym ciągu w sposób niedostateczny zabezpieczone są potrzeby rehabilitacji medycznej i zbyt mała liczba stosownych ośrodków, oddziałów i poradni. Brakuje ośrodków wielospecjalistycznych, w których byłyby jednocześnie wykonywane badania dodatkowe i konsultacyjne. Istniejące ośrodki rehabilitacyjne borykają się z problemami finansowymi. Istnieją braki w zaopatrzeniu placówek publicznych w sprzęt ortopedyczny, rehabilitacyjny i środki pomocnicze. Zbyt mało rozpowszechnione są szkolenia dla rodziców i opiekunów, a także takie metody terapii jak turnusy rehabilitacyjne.

➤ **Niedostateczna pomoc instytucji publicznych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi**

Rodziny takie często nękane są przez poważne problemy społeczno-ekonomiczne wynikające z obciążenia obowiązkami, dodatkowymi wydatkami, niemożności podjęcia pracy przez rodzica itp. Materialne i społeczne wsparcie oferowane przez instytucje publiczne (pomoc społeczną, służbę zdrowia) jest najczęściej niewystarczające.

➤ **Rozpowszechnienie barier architektonicznych**

Likwidacja barier architektonicznych postępuje wolno i fragmentarycznie. W związku z tym wiele dzieci niepełnosprawnych w dalszym ciągu żyje w znacznej izolacji, co pogłębia ich problemy.

➤ **Brak miejsc w przedszkolach integracyjnych**

Istnieje pilna potrzeba zwiększenia liczby miejsc dla dzieci niepełnosprawnych w przedszkolach integracyjnych, gdzie dzieci te mogą kontynuować rehabilitację oraz adaptować się do życia w społeczeństwie.

TABELE I ZESTAWIENIA STATYSTYCZNE

Tabela 1. Sprawy podjęte przez Rzecznika w latach 2001-2005 według rodzaju zgłoszenia

	2001	2002	2003	2004	2005
Sprawy zgłoszone na piśmie	1002	1377	2503	3254	3497
Sprawy zgłoszone telefonicznie	1061	3180	4997	7017	7589
Sprawy zgłoszone podczas wizyt	84	449	726	1131	921
Inne, w tym wystąpienia generalne	83	1029	835	474	730
Ogółem	2230	6035	9061	11876	12737

Tabela 2. Liczba i rodzaj spraw podjętych przez jednostki organizacyjne BRPD w roku 2005

Jednostka organizacyjna BRPD	Rodzaj sprawy/ Rodzaj zgłoszenia	Sprawy zgłoszone²⁵² telefonicznie	Sprawy zgłoszone na piśmie	Sprawy zgłoszone podczas wizyt interesantów	Razem
Zespół Informacyjno-Interwencyjny (ZII)	Prawo do życia i ochrony zdrowia	415	146	41	602
	Prawo do wychowania w rodzinie	3222	1523	392	5137
	Prawo do godziwych warunków socjalnych	882	664	153	1699
	Prawo do nauki	1210	633	88	1931
	Prawo do ochrony przed przemocą	1388	442	213	2043
	Promocja praw dziecka	472	89	34	595
	Razem	7589	3497	921	12007
Zespół Badań i Analiz (ZBA)	Sprawy podjęte, w tym wystąpienia generalne				730
	Razem				12737

²⁵² Kategoria „sprawy zgłoszone” oznacza sprawy podjęte przez Rzecznika Praw Dziecka.

Tabela 3. Kategorie spraw zgłoszonych na piśmie do ZII

KATEGORIA	PODKATEGORIA	ZAGADNIENIA SZCZEGÓŁOWE	LICZBA SPRAW ZGŁOSZONYCH	%
Prawo do życia i ochrony zdrowia	Opieka zdrowotna	prawo do ubezpieczenia i opieki zdrowotnej	46	
		koszty leczenia	52	
		błędy lekarskie i uzyskiwanie odszkodowań	10	
		placówki służby zdrowia (organizacja likwidacja, warunki socjalno-bytowe)	38	
	Ogółem		146	4,2
Prawo do wychowania w rodzinie	Stosunki między rodzicami a dziećmi:	władza rodzicielska i kontakty	718	
		przysposobienie	18	
		alimenty	449	
	Zastępcze formy opieki nad dzieckiem	rodziny zastępcze	85	
		placówki opiekuńczo-wychowawcze	54	
		pomoc w usamodzielnieniu wychowanków	1	
	Nieletni	postępowanie w sprawach nieletnich np. przesłuchania, zatrzymanie nieletniego	87	
		placówki resocjalizacyjne, zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich	19	
	Sprawy z elementem obcym	uprowadzenie dziecka poza granicę kraju	23	
		status prawny dzieci cudzoziemców	69	
Ogółem		1523	43,5	
Prawo do godziwych warunków socjalnych	Pomoc Społeczna	sprawy dotyczące pomocy w uzyskaniu świadczeń z pomocy społecznej	390	
	Sprawy mieszkaniowe	eksmisja	38	
		mieszkania zastępcze i lokale socjalne	187	
		inne (spadek, podwyższenie standardu problemy z meldunkiem)	49	
	Ogółem		664	19

Prawo do nauki		organizacja, tworzenie i likwidacja placówek oświatowych (np. dowóz dzieci do szkoły, realizacja obowiązku szkolnego, różne formy nauczania, skreślenie i przenoszenie uczniów)	305	
		problemy wychowawcze w placówkach oświatowych (przemoc rówieśnicza, problemy w kontaktach uczeń-nauczyciel, nauczyciel-uczeń)	197	
		wypadki na terenie szkoły	4	
		szkolnictwo specjalne (dzieci niepełnosprawne i upośledzone umysłowo w szkole)	36	
		pomoc dzieciom uzdolnionym	28	
		wypoczynek dzieci	63	
		Ogółem		633
Prawo do ochrony przed przemocą		przemoc fizyczna, seksualna, psychiczna	339	
		zaniedbania (intelektualne, emocjonalne fizyczne)	43	
		uzależnienia	8	
		żebractwo	6	
		sekty	1	
		przemoc w mediach	45	
	Ogółem		442	12,6
Realizacja praw dzieci niepełnosprawnych			92	2,6
Łącznie spraw:			3500	100

Tabela 4. Kategorie osób, które wniosły sprawy na piśmie do ZII

Kategoria	Liczba osób	%
Matka	820	39,2
Ojciec	267	12,8
Oboje rodziców	249	12
Krewni	108	5,2
Dziecko	219	10,5
Instytucje, urzędy	193	9,2
Osoby trzecie	188	9
Media	45	2,1
Razem	2089	100

Tabela 5. Kategorie spraw zgłoszonych telefonicznie do ZII

KATEGORIA	PODKATEGORIA	ZAGADNIENIA SZCZEGÓŁOWE	LICZBA SPRAW ZGŁOSZONYCH	
Prawo do życia i ochrony zdrowia	Opieka zdrowotna	prawo do ubezpieczenia i opieki zdrowotnej	158	
		koszty leczenia	108	
		błędy lekarskie i uzyskiwanie odszkodowań	62	
		placówki służby zdrowia (organizacja likwidacja, warunki socjalno-bytowe)	87	
	Ogółem		415	5,6
Prawo do wychowania w rodzinie	Stosunki między rodzicami a dziećmi:	władza rodzicielska i kontakty	1415	
		przysposobienie	94	
		alimenty	533	
	Zastępcze formy opieki nad dzieckiem	rodziny zastępcze	288	
		placówki opiekuńczo-wychowawcze	260	
		pomoc w usamodzielnieniu wychowanków	19	
	Nieletni	postępowanie w sprawach nieletnich np. przesłuchania, zatrzymanie nieletniego	320	
		placówki resocjalizacyjne, zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich	98	
	Sprawy z elementem obcym	uprowadzenie dziecka poza granicę kraju	112	

		status prawny dzieci cudzoziemców	83	
	Ogółem		3222	43,8

Prawo do godziwych warunków socjalnych	Pomoc Społeczna	sprawy dotyczące pomocy w uzyskaniu świadczeń z pomocy społecznej	557	
	Sprawy mieszkaniowe	eksmisja	118	
		mieszkania zastępcze i lokale socjalne	135	
		inne (spadek, podwyższenie standardu problemy z meldunkiem)	72	
	Ogółem		882	12

Prawo do nauki		organizacja, tworzenie i likwidacja placówek oświatowych (np. dowóz dzieci do szkoły, realizacja obowiązku szkolnego, różne formy nauczania, skreślenie i przenoszenie uczniów)	617	
		problemy wychowawcze w placówkach oświatowych (przemoc rówieśnicza, problemy w kontaktach uczeń-nauczyciel, nauczyciel-uczeń)	434	
		wypadki na terenie szkoły	33	
		szkolnictwo specjalne (dzieci niepełnosprawne i upośledzone umysłowo w szkole)	36	
		pomoc dzieciom uzdolnionym	24	
		wypoczynek dzieci	66	
		Ogółem		1210

Prawo do ochrony przed przemocą		przemoc fizyczna, seksualna, psychiczna	592	
		zaniedbania (intelektualne, emocjonalne fizyczne)	491	
		uzależnienia	116	
		żebractwo	76	
		sekty	25	

		przemoc w mediach	88	
	Ogółem		1388	18,9
Realizacja praw dzieci niepełnosprawnych			233	3,2
Łącznie spraw:			7350	100

Tabela 6. Kategorie osób, które zgłosiły sprawy telefonicznie do ZII

Kategoria	Liczba osób	%
Matka	1609	21,9
Ojciec	1001	13,6
Krewni	1454	19,8
Dziecko	884	12
Instytucje, urzędy	1242	16,9
Osoby trzecie	954	13
Media	206	2,8
Razem	7350	100

Tabela 7. Kategorie spraw zgłoszonych podczas rozmów w ZII

KATEGORIA	PODKATEGORIA	ZAGADNIENIA SZCZEGÓŁOWE	LICZBA SPRAW ZGŁOSZONYCH	
Prawo do życia i ochrony zdrowia	Opieka zdrowotna	prawo do ubezpieczenia i opieki zdrowotnej	16	
		koszty leczenia	10	
		błędy lekarskie i uzyskiwanie odszkodowań	6	
		placówki służby zdrowia (organizacja likwidacja, warunki socjalno-bytowe)	9	
	Ogółem		41	4,3
Prawo do wychowania w rodzinie	Stosunki między rodzicami a dziećmi:	władza rodzicielska i kontakty	201	
		przysposobienie	8	
		alimenty	45	
	Zastępcze formy opieki nad dzieckiem	rodziny zastępcze	35	
		placówki opiekuńczo-wychowawcze	21	

		pomoc w usamodzielnieniu wychowanków	2	
	Nieletni	postępowanie w sprawach nieletnich np. przesłuchania, zatrzymanie nieletniego	32	
		placówki resocjalizacyjne, zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich	12	
	Sprawy z elementem obcym	uprowadzenie dziecka poza granicę kraju	14	
		status prawny dzieci cudzoziemców	22	
	Ogółem		392	41,3

Prawo do godziwych warunków socjalnych	Pomoc Społeczna	sprawy dotyczące pomocy w uzyskaniu świadczeń z pomocy społecznej	59	
	Sprawy mieszkaniowe	eksmisja	39	
		mieszkania zastępcze i lokale socjalne	42	
		inne (spadek, podwyższenie standardu problemy z meldunkiem)	13	
	Ogółem		153	16,1

Prawo do nauki		organizacja, tworzenie i likwidacja placówek oświatowych (np. dowóz dzieci do szkoły, realizacja obowiązku szkolnego, różne formy nauczania, skreślenie i przenoszenie uczniów)	30	
		problemy wychowawcze w placówkach oświatowych (przemoc rówieśnicza, problemy w kontaktach uczeń-nauczyciel, nauczyciel-uczeń)	42	
		wypadki na terenie szkoły	3	
		szkolnictwo specjalne (dzieci niepełnosprawne i upośledzone umysłowo w szkole)	2	
		pomoc dzieciom uzdolnionym	1	
		wypoczynek dzieci	10	

		inne		
	Ogółem		88	9,3
Prawo do ochrony przed przemocą		przemoc fizyczna, seksualna, psychiczna	98	
		zaniedbania (intelektualne, emocjonalne fizyczne)	97	
		uzależnienia	15	
		żebractwo	1	
		sekty	2	
		przemoc w mediach	0	
	Ogółem		213	22,4
Realizacja praw dzieci niepełnosprawnych			63	6,6
Łącznie spraw:			950	100

Tabela 8. Kategorie osób, które zgłosiły się na rozmowy do ZII

Kategoria	Liczba osób	%
Matka	256	38,8
Ojciec	154	23,4
Oboje rodziców	13	2
Krewni	96	14,6
Dziecko	91	13,8
Instytucje, urzędy	23	3,5
Osoby trzecie	21	3,2
Media	5	0,7
Razem	659	100

Zestawienie 1. Wystąpienia generalne

L.p	Sygnatura	Data	Adresat	Przedmiot wystąpienia
1.	ZBA-500-45/04/KB	13.01.	Minister Polityki Społecznej	Wspieranie zatrudnienia i rehabilitacji osób niepełnosprawnych
2.	ZBA-500-2/05/JS	14.01.	Minister Zdrowia	Podawanie noworodkom immunoglobulin oraz szczepienia ochronne przeciw WZW typu B
3.	ZBA-500-1/05/KC/MP	26.01.	Minister Infrastruktury	Traktowanie nieletnich w czasie kontroli biletów w środkach komunikacji
4.	ZBA-071-9/05/TR/MP	14.02.	Podsekretarz Stanu w Min. Spraw Wewnętrznych i Administracji	Krajowy Program Zwalczenia i Zapobiegania Handlowi Ludźmi na lata 2005-2006
5.	ZBA-052-19/05/MP	23.02.	Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów	Zabezpieczenie małoletnich konsumentów przed materiałami o szkodliwym oddziaływaniu
6.	ZBA-071-2/05/KB	1.03.	Minister Edukacji Narodowej i Sportu	Dofinansowanie stołówek szkolnych
7.	ZBA-500-3/05/MD/TR	10.03	Minister Zdrowia, Prezes Narodowego Funduszu Zdrowia	Finansowanie syntetycznego hormonu wzrostu
8.	ZBA-500-4/05/MD/TR	11.03.	Prezes Rady Ministrów	Ochrona dzieci przed niebezpiecznymi pracami
9.	ZBA –500-5/05/Acz	16.03.	Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Generalny Inspektor Policji	Automaty wypożyczające filmy o treści pornograficznej
10.	GR-500-2/MH	17.03.	Prezes Urzędu Transportu Kolejowego	Zabezpieczenia przejazdów kolejowych
11.	ZBA- 500-6/05/KC	11.04.	Marszałek Sejmu	Zaniechanie prac nad obywatelskim projektem ustawy – Fundusz Alimentacyjny
12.	ZBA- 070-17/05/KB	12.04	Przewodniczący Podkomisji stałej ds. Młodzieży Sejmowej Komisji Edukacji Nauki i Młodzieży	Dzieci polskie zamieszkałe zagranicą
13.	ZBA-071-14/05/TW	27.04.	Minister Edukacji Narodowej i Sportu	Rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów
14.	ZBA-500-7/05/MD/TR	9.05.	Minister Zdrowia	Godne traktowanie dziecka, które urodziło się martwe
15.	ZBA-500-8/05/KB	11.05.	Minister Edukacji Narodowej i Sportu	Maksymalne progi liczebności uczniów w oddziałach szkół publicznych
16.	ZBA-500-9/05/KB	24.05	Minister Edukacji Narodowej i Sportu	Dofinansowanie pism „Promyczek” i „Świąteczko”
17.	ZBA-500-10/05/KC/MP	25.05.	Minister Sprawiedliwości	Egzekucja postanowień sądowych

				uprawnających do kontaktów z dziećmi
18.	ZBA-500-1-11/05/KB	16.06.	Dyrektor Instytutu Matki i Dziecka w Warszawie	Zapewnienie dzieciom opieki neurologicznej
19.	ZBA 500-12/05/KB	28.06	Minister Edukacji Narodowej i Sportu	System punktacji osiągnięć uczniów gimnazjum
20.	ZBA-500-13/05/KC	30.06.	Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego	Potrącanie ze świadczeń rodzinnych zaległości składkowych
21.	ZBA-500-14/MP	4.08.	Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów	Likwidacja szkodliwych forów internetowych
22.	ZBA-500-15/05/TR	5.08.	Minister Edukacji Narodowej i Sportu	Zapewnienie dzieciom niepełnosprawnym nauki w szkołach integracyjnych
23.	ZBA-500- 16 /05/TR	5.08.	Prezes Narodowego Funduszu Zdrowia	Leczenie dzieci chorych na cukrzycę
24.	ZBA-500-17/KC/05	26.08.	Minister Polityki Społecznej	Stworzenie warunków do zapewnienia opieki całodobowej dzieciom niepełnosprawnym
25.	ZBA-500-18-05/KC	7.09.	Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji	Egzekwowanie od gmin prawa rodziców do 5-godzinnego, bezpłatnego pobytu dzieci w przedszkolach publicznych
26.	ZBA-500-19/05/KB	12.09.	Minister Edukacji Narodowej i Sportu	Rzecznictwo praw ucznia
27.	ZBA-500-20/05/MP	13.09.	Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji	Działania zapobiegające pogryzieniom dzieci przez psy
28.	ZBA-500-21/05/KC	14.09.	Rzecznik Praw Obywatelskich	Zaskarżenie do Trybunału Konstytucyjnego art.2pkt 5 ustawy o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych
29.	ZBA-071-31/KC/KB/TW	30.09.	Sekretarz Stanu Ministerstwa Polityki Społecznej	Projekt Strategii Polityki Społecznej na lata 2007-2013
30.	ZBA-500-8/05/KB	30.09.	Minister Edukacji Narodowej	Wprowadzenie progów liczebności uczniów w oddziałach szkolnych
31.	ZBA-500-22/05/KC	18.11.	Marszałek Sejmu, Prezes Rady Ministrów	Dramatyczna sytuacja socjalna dzieci polskich
32.	ZBA-500/05/KB	21.12.	Minister Edukacji i Nauki	Palenie tytoniu przez uczniów
33.	ZBA-500-24/05/MP	22.12.	Minister Sprawiedliwości	Sygnaly o nadużywaniu zarzutów o seksualne wykorzystywanie dziecka w postępowaniu w sprawach rodzinnych
34.	ZBA-500-25/05/MP	30.12.	Marszałek Sejmu, Prezes Rady Ministrów	Kompleksowe działania na rzecz rozwiązania zjawiska przemocy wobec dzieci

Zestawienie 2. Placówki wizytowane przez Rzecznika w 2005 r.

L.p.	Nazwa placówki	Termin wizyty	Miejscowość
1.	Dom Dziecka nr 10	24.01.2005 r.	Warszawa
2.	Centralny Ośrodek Pobytowy dla cudzoziemców „Dębak”	20.05.2005 r.	Podkowa Leśna
3.	Strzeżony Ośrodek Pobytowy dla Cudzoziemców	23.05.2005 r.	Lesznowola
4.	Ośrodek Pobytowy dla Cudzoziemców „Czerwony Bór”	24.05.2005 r.	Czerwony Bór
5.	Dom Dziecka nr 11	25.05.2005 r.	Warszawa
6.	Ośrodek Pobytowy dla Cudzoziemców	02.06.2005 r.	Warszawa ul. Ciołka
7.	Ośrodek Kolonijny Hufca ZHP Kwidzyn (wizytacja wypoczynku młodzieży z MOW w Kwidzynie oraz w Lidzbarku Warmińskim)	26.07.2005 r.	Orkusz
8.	Ośrodek Fundacji Mielnica	19.07.2005 r.	Mielnica Duża
9.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy (wizytacja wypoczynku młodzieży z MOW w Zawichoście)	21.07.2005 r.	Herby
10.	Ośrodek Wypoczynkowy Księża Orionistów (wizytacja wypoczynku młodzieży z MOW z Warszawy przy ul. Barskiej)	22.07.2005 r.	Międzybrodzie Bialskie
11.	Zakład Poprawczy	26.07.2005 r.	Barczewo
12.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy	15.09.2005	Włocławek
13.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy	03.10.2005 r.	Warszawa, ul. Barska 4
14.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy Nr 1	05.10.2005 r.	Łódź
15.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy	06.10.2005 r.	Mszana Dolna
16.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy	7.10.2005 r.	Zawichost

Zestawienie 3. Spotkania z dziećmi, osobami i instytucjami pracującymi na rzecz dzieci (promocja praw dziecka)

Lp.	Data/miejsce	Organizator	Charakter spotkania
1	10.01. 2005 r. Tomaszów Mazowiecki	Młodzieżowa Rada Miasta oraz Forum Młodych Prawa i Sprawiedliwości	Spotkanie z podopiecznymi Świetlicy Środowiskowej „Krasnoludek” oraz Spotkanie nt.: „Stan przestrzegania Praw Dziecka w Polsce”
2	10. 01. 2005 r. Kutno	Samorząd Powiatu Kutnowskiego	Udział w noworocznym spotkaniu z przedstawicielami samorządu kutnowskiego
3	17. 01. 2005 r. Warszawa	Federacja Życia	Spotkanie noworoczne
4	17. 01. 2005 r. Warszawa	Biuro Rzecznika Praw Dziecka	Spotkanie z Prof. Stanisławą Golinowską oraz przedstawicielami Instytutu Zdrowia Publicznego WOZ Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego
5	17-18.01.2005 r. Tarnów	Zespół Szkół Budowlanych, Klub europejski przy ZSB oraz Przedszkole Nr 29	Spotkanie z dziećmi w przedszkolu oraz młodzieżą szkolną
6	19.01. 2005 r. Sieradz	Gimnazjum Nr 1	Spotkanie z Radą Pedagogiczną nt.: „praw dziecka i praw ucznia w świetle życia wewnątrzszkolnego i realiów zewnętrznych
7	24.01. 2005 r.	Biuro Rzecznika Praw Dziecka	Wizytacja Domu Dziecka Nr 10

	Warszawa- Płudy		
8	11.02. 2005 r. Gostynin	Burmistrz Miasta, dyrektor, Rada Pedagogiczna i społeczność szkolna Gimnazjum Nr 2	Udział w ceremonii nadania Gimnazjum im. Polskich Noblistów
9	28.02-1.03. 2005 r. Wągrowiec	Dyrekcja Szkoły Podstawowej Nr 4 im. Marii Skłodowskiej Curie wraz ze społecznością szkolną	Udział w dziecięcej Sesji UNICEF
10	10.03. 2005 r. Koniecpol Stary	Szkoła Podstawowa	Udział w spotkaniu z dziećmi i młodzieżą szkolną
11	13-14.03. 2005 r. Drawsko	Gimnazjum im. Ziemi Nadnoteckiej	Udział w V Młodzieżowym Sejmiku Samorządowym Gimnazjalistów nt. Praworządni czy prawożądni?
12	16.03. 2005 r. Rawa Mazowiecka	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna	Spotkanie z psychologami, pedagogami dotyczące dzieci z dysleksją.
13	16.03. 2005 r. Warszawa	Biuro Rzecznika Praw Dziecka	Spotkanie z dziećmi ze Szkoły Podstawowej im. Dąbrówki w Mińsku Mazowieckim, należącymi do Klubu SKE-„Euro-Dąbrówka”
14	18-19.03. 2005 r. Konin	Dyrektor Konin Gospel Choir	Udział w Festiwalu „Gospel nad Wartą”
15	4.04. 2005 r. Kraków	Okręgowa Komisja Egzaminacyjna	Spotkanie z dyrekcją Komisji
16	19.04.2005 r. Łódź	Wyższa Szkoła Edukacji Zdrowotnej	Wykład przedstawicieli Biura Rzecznika Praw Dziecka na temat praw dziecka
17	19.04.2005 r. Ostróda	Szkoła Podstawowa Nr 2	Spotkanie z dziećmi i młodzieżą szkolną
18	20.04.2005 r. Brzeziny	Gimnazjum	Spotkanie z Radą Pedagogiczną
19	21.04. 2005 r. Pułtusk	Zespół Szkół Nr 4	Udział w: „Forum Obywatelskim-prawa dziecka”
20	22.04.2005 r. Mrągowo	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Spotkanie z Dyrekcją Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie
21	25.04. 2005 r. Łódź	Teatr Wielki	Występ dzieci pt.: „Dzieci śpiewają opery”
22	26.04. 2005 r. Stalowa Wola	Publiczna szkoła Nr 1 oraz poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna	Udział w Sejmiku uczniowskim nt. Wokół Praw Dziecka
23	27.04. 2005 r. Sulejówek	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom „Gniazdo”	Udział w otwarciu „Gniazda” Nr 11
24	30.04.2005 r. Warszawa	Salezjańska Organizacja Sportowa RP	Udział w XVI Światowych Igrzyskach Sportowych
25	13.05. 2005 r. Krasne, Zabłudów	Dom Dziecka im. Janusza Korczaka	Spotkanie z dziećmi oraz pracownikami Domu Dziecka
26	14.05. 2005 r. Łowicz	Radio „Victoria”	Udział w koncercie muzyki chrześcijańskiej oraz w zbiorce na Fundusz Papieski
27	18.05.2005 r. Poznań	Biuro Rzecznika Praw Dziecka	Spotkanie z Prof.Smyczyńskim
28	19-20.05.2005 r. Nysa	Szkoła Podstawowa Nr 1	Udział w nadaniu szkole im. Kawalerów Orderu Uśmiechu
29	20.05. 2005 r. Podkowa Leśna, Otrębusy	Biuro Rzecznika Praw Dziecka	Wizytacja ośrodka dla cudzoziemców
30	22. 05. 2005 r. Bedno	Wójt Gminy Bedno	Udział w XV Międzywojewódzkim Przełądzie Kapel Ludowych

31	23.05. 2005 r. Lesznowola	Biuro Rzecznika Praw Dziecka	Wizytacja ośrodka dla cudzoziemców
32	24.05. 2005 r. Wygoda	Biuro Rzecznika Praw Dziecka	Wizytacja ośrodka dla cudzoziemców
33	24-25.05. 2005 r. Łódź	Uniwersytet Łódzki	Spotkanie z pracownikami naukowymi Uniwersytetu Łódzkiego
34	30.05. 2005 r. Dzierżążnia	Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych	Spotkanie z dziećmi, udział w festynie
35	31.05. 2005 r. Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka, Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne	Otwarcie Wystawy Fotograficznej pt. Największe Spotkania Jan Paweł II i Dzieci
36	31.05. 2005 r. Łódź	Urząd Miasta, Dom Kultury	Udział w forum dyskusyjnym oraz zwiedzenie wystawy plastycznej przygotowanej przez dzieci
37	01.06. 2005 r. Warszawa	Zespół Organizacyjny XI Sesji Sejmu Dzieci i Młodzieży	Udział w obradach XI Sesji Sejmu Dzieci i Młodzieży nt. Demokracja- warunki jej umacniania
38	02.06.2005 r. Warszawa	Monika Świetlik	Udział w imprezie przygotowanej prze młodzież z Liceum „Bednarska”
39	03.06. 2005 r. Kutno	Samorząd Terytorialny	Udział w rocznicy powołania samorządu terytorialnego
40	04. 06. 2005 r. Konin	Koniński Dom Kultury	Udział w Międzynarodowym Dziecięcym Festiwalu Piosenki i Tańca
41	05.06.2005 r. Kraków	Fundacja „Prometeusz”	Udział w festynie
42	08-09. 06. 2005 r. Przemyśl	Gimnazjum	Spotkanie z dziećmi i młodzieżą szkolną
43	09.06. 2005 r. Łódź	Hospicjum	Spotkanie z dziećmi
44	10.06.2005 r. Łódź	D&D Media Polska	Udział w Finale akcji: „Leczymy Dzieci z Sercem”
45	23. 06. 2005 r. Kraków	Zespół Szkół Ogólnokształcących Integracyjnych	Udział w obchodach nadania Szkole imienia Kawalerów Orderu Uśmiechu
46	25.06.2005 r. Jastrzębia Góra	Polskie Towarzystwo Dysleksji, oddział w Łodzi Biuro Rzecznika Praw Dziecka	Wizytacja kolonii dla dzieci dyslektycznych
47	27.06. 2005 r. Warszawa	Redakcja dziennika „Rzeczpospolita”	Udział w uroczystym ogłoszeniu wyników konkursu „Prawnik Pro Bono 2004”
48	28.06. 2005 r. Łódź	Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego	Spotkanie ze studentami prowadzącymi „klinikę prawa”
49	11.07. 2005 r. Łódź-Brzeziny	Biuro Rzecznika Praw Dziecka	Udział w rozprawie sądowej o przywrócenie władzy rodzicielskiej
50	12-13.07. 2005 r. Wrocław	Biuro Rzecznika Praw Dziecka	Wizytacja Rodzinnych Domów Dziecka we Wrocławiu
51	19.07.2005 r. Mielnica Duża	Biuro Rzecznika Praw Dziecka	Wizytacja ośrodka kolonijnego dla dzieci
52	18-21.07.2005r. woj. podkarpackie	Biuro Rzecznika Praw Dziecka	Wizytacja ośrodków kolonijnych dla dzieci
53	20-21.07. 2005 r. Herby, Międzybrodzie Bielskie	Biuro Rzecznika Praw Dziecka	Wizytacja ośrodków kolonijnych dla dzieci
54	25-26.07. 2005 r. Orkus, Barczewo	Biuro Rzecznika Praw Dziecka	Wizytacja ośrodków kolonijnych dla dzieci
55	31.07. 2005 r. Warszawa	Prezydent Miasta Stołecznego Warszawy, Przewodniczący Rady Miasta Stołecznego Warszawy	Udział w uroczystej sesji Rady Miasta Stołecznego Warszawy, zwołanej z okazji Dnia pamięci Warszawy

56	31.07-03.08. 2005 r. Kamienica, Koszarowa Bystra	Biuro Rzecznika Praw Dziecka	Wizytacja ośrodka kolonijnego dla dzieci, spotkanie z dziećmi policjantów
57	12.08. 2005 r. Soczewka k/Plocka	Biuro Rzecznika Praw Dziecka	Wizytacja obozu ZHP
58	17-19.08. 2005 r. woj. wielkopolskie	Biuro Rzecznika Praw Dziecka	Wizytacja ośrodków kolonijnych dla dzieci
59	22.08. 2005 r. Szczecinek	Burmistrz Miasta Szczecinek	Udział w otwarciu wystawy pt. Największe Spotkania- Jan Paweł II
60	30.08-1.09. 2005 r. Gdańsk	Prezydent Miasta Gdańska	Udział w XXV rocznicy Sierpnia 80 i powstania Solidarności
61	09.09. 2005 r. Płock	Biuro Rzecznika Praw Dziecka	Wizytaacja w gimnazjum...
62	09-10.09 2005 r. Miastko	Stowarzyszenie Osób i Dzieci Niepełnosprawnych „Pomocna Dłoń”	Udział w VII festiwalu osób i dzieci niepełnosprawnych
63	11.09. 2005 r. Łęczycza	Burmistrz Miasta	Udział w obchodach Rocznicy Bitwy nad Bzurą
64	14-15. 09. 2005 r. Izbica Kujawska, Włocławek	Biuro Rzecznika Praw Dziecka	Spotkanie Z Burmistrzem Gminy oraz wizytacja Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego
65	17.09. 2005 r. Gąbin	Marszałek Województwa Mazowieckiego oraz Burmistrz Miasta i Gminy	Udział w inauguracji IV edycji programu „Bezpieczna Droga do Szkoły”
66	17. 09. 2005 r. Kutno	I Liceum Ogólnokształcące Im. G. J. H.. Dąbrowskiego	Udział w koncercie finałowym Warsztatów Gospel
67	18.09. 2005 r. Bedlno	Komitet organizacyjny Dożynek	Udział w uroczystości „Święta Plonów”
68	29. 09. 2005 r. Kutno	Kutnowski Komitet Obrony Bezrobotnych	Udział w Spotkaniu z cyklu „Wyprawka Szkolna”
69	03.10.2005 r. Warszawa	Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej	Udział w inauguracji Roku Akademickiego 2005/2006
70	05.10. 2005 r. Łódź-Brzeziny	Biuro Rzecznika Praw Dziecka	Udział w rozprawie sądowej o przywrócenie władzy rodzicielskiej
71	05-07.10. 2005 r. Łódź , Mszana Dolna Zawichost	Biuro Rzecznika Praw Dziecka	Wizytacja Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego
72	06-08.10. 2005 r. Jelenia Góra	Dolnośląski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli	Udział w Pikniku Edukacyjnym nt. Społeczeństwo Obywatelskie- Partnerstwo w szkole
73	10.10. 2005 r. Warszawa	Biuro Rzecznika Praw Dziecka	Seminarium nt. stanu czytelnictwa wśród dzieci w Polsce
74	12-15.10. 2005 r. Warszawa	Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej	Udział w otwarciu Czwartych Europejskich Warsztatów Wczesnej Interwencji Dzieci z Uszkodzonym Wzrokiem
75	18.10. 2005 r. Warszawa	Ministerstwo Sprawiedliwości	Udział w obchodach Dnia Edukacji Narodowej
76	22.10.2005 r. Warszawa	Polskie Stowarzyszenie Obrońców Życia Człowieka	Udział w Uroczystości ogłoszenia wyników konkursu o nagrodę im.ks. Jerzego Popiełuszki pod hasłem: „Pomóż ocalić życie bezbronnemu”
77	25.10. 2005 r. Bilcza k/Kielc	Zespół Szkół	Spotkanie z uczniami na temat przestrzegania praw dziecka i ich interpretacji
78	28.10. 2005 r. Łódź	Szkoła Podstawowa Nr 202	Udział w nadaniu Szkole Nr 202 imienia Jana Pawła II

79	04.11. 2005 r. Łańcut, Krosno, Sanok, Warszyn, Nowosielec	Biuro Rzecznika Praw Dziecka	Spotkanie w Rodzinnym Ośrodku Diagnostyczno-Konsultacyjnym, Sądzie Okręgowym, Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej oraz Spotkanie z Kuratorem Sądowym
80	07.11. 2005 r. Brzeziny	Biuro Rzecznika Praw Dziecka	Udział w rozprawie sądowej o przywrócenie władzy rodzicielskiej
81	08.11.2005 r. Wiskitno	Szkoła Podstawowa	Szkolenie Rady pedagogicznej z zakresu dysleksji
82	15.11. 2005 r. Warszawa	XXXVIII Liceum Ogólnokształcące im. Stanisława Kostki	Spotkanie z młodzieżą z XXXVIII Liceum Ogólnokształcącego nt. Prawa i Obowiązki dziecka
83	16.11 2005 r. Nasutów k/Lublina	Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży oraz Europejski Dom Spotkań-Fundacja Nowy Staw	Udział w III Forum Polsko-Niemiecko-Białoruskiej wymiany Młodzieży
84	17.11. 2005 r. Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	Spotkanie Opiniodawczo -Doradczej Rady Naukowej przy Rzeczniku Praw Dziecka. Prezentacja działań RPD na rok 2006
85	18.11. 2005 r. Warszawa	Rzecznik Praw Dziecka	Spotkanie Opiniodawczo -Doradczej Rady Organizacji Pozarządowych przy Rzeczniku Praw Dziecka. Prezentacja działań RPD na rok 2006
86	19.11. 2005 r. Wałbrzych	Fundacja SERCE, Europejskie Centrum Przyjaźni Dziecięcej, Organizacja Pożytku Publicznego, Wałbrzyska galeria Sztuki, Biuro Wystaw Artystycznych „Zamek Książ”	Udział w wernisażu wystawy „Polscy artyści dzieciom”
87	22.11.2005 r. Warszawa	Koordinator Akcji Marzanna Graff-Oszczepalińska	Udział w konferencji prasowej rozpoczynającej akcje: „ Pomóż dzieciom godnie żyć”
88	22-23. 11. 2005 r. Poznań	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza	Udział w Spotkaniu Roboczym z pracownikami Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
89	02.12. 2005 r. Warszawa	Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji oraz Urząd Miasta Stołecznego Warszawy	Udział w wielkiej Gali Integracji z okazji Światowego Dnia Osób Niepełnosprawnych
90	02.12. 2005 r. Warszawa	Związek Harcerstwa Polskiego	Udział w uroczystym otwarciu XXXIII Zjazdu Harcerstwa Polskiego
91	05.12. 2005 r. Warszawa	Fundacja „ Tęczowy Dom”	Udział w Koncercie „ Mikołaj 2005 czyli Blżej Miłości”
92	05.12. 2005 r. Warszawa	Prezydent RP	Udział w uroczystości wręczenia: Nagrody Prezydenta RP za Twórczość dla Dzieci i Młodzieży „Sztuka Młodym” za 2005 rok
93	15-16.12.2005 r. Szczecin	Teatr Lalek „Pleciuga”	Udział w przedstawieniu „Dzike Łabędzici” oraz Forum dialogu
94	16.12. 2005 r. Łódź	Zarząd Fundacji „Opoka”	Udział w Jubileuszu Fundacji Pomocy Rodzinie „ Opoka”
95	16.12. 2005 r. Kutno	Prezydent Miasta Kutno, Przewodniczący Rady Miasta	Spotkanie Wigilijne
96	17.12.2005 r. Warszawa	Centrum Pedagogiki Serca, Maria Łopatkowa	Udział w promocji książki pt. Dziecko i Miłość
97	20.12.2005 r. Łódź	Gimnazjum Nr 42	Szkolenie Kadry Pedagogicznej z zakresu przestrzegania praw dziecka.
98	21.12 2005 r. Warszawa	Salezjańska Organizacja Sportowa RP oraz Totalizator Sportowy Spółka z o. o.	Udział w świątecznej promocji albumu Zbigniewa Dziubińskiego i ks. Edwarda Plenia SDB pt. Wy Jesteście Moją Jedyną Nadzieją”

99	22. 12. 2005 r. Warszawa	Związek Harcerstwa Polskiego	Przekazanie Betlejemskiego Światła Pokoju
100	27-28. 12 2005 r. Rabka-Zdrój	Burmistrz Miasta Rabka-Zdrój	Udział w uroczystej XXXVIII Sesji Rady Miasta w celu odebrania przyznanej Nagrody-Statuetki Św. Mikołaja

Zestawienie 4. Promocja praw dziecka- udział w konferencjach i seminariach

Lp.	Czas i miejsce	Organizator	Problematyka
1	12. 01. 2005 r. Warszawa	Podsekretarz Stanu pełnomocnik Rządu ds. Równego Statusu kobiet i Mężczyzn	Dyskusja dotycząca ustawy o przemocy w rodzinie.
2	14.01.2005 r. Warszawa	Federacja na Rzecz Reintegracji Społecznej	Konferencja nt.: „Dzieci Bez Przyszłości w Szkole”
3	14.01.2005 r. Warszawa	Krajowy Komitet Wychowania Resocjalizacyjnego	Seminarium nt.: „Środowiskowe formy resocjalizacji nieletnich”
4	20.01.2005 r. Warszawa	Fundacja Rozwoju Dzieci im. Jana Amosa Komeńskiego	Seminarium nt.: „Powszechna edukacja przedszkolna dzieci 3-5 letnich szansą na sukces szkolny”
5	08.02.2005 r. Warszawa	Fundacja Dzieci Niczyje, NASK	Konferencja nt.: „Dzień Bezpiecznego Internetu”
6	16.02. 2005 r. Kielce	Komenda Wojewódzka Policji oraz Kuratorium Oświaty	Konferencja pt.: „Własność Intelektualna a rozwój technologii informacyjnej - zagrożenia dla dzieci i młodzieży”
7	03.03.2005 r. Warszawa	Rzecznik Praw Obywatelskich oraz Prezes Fundacji Rozwoju Dzieci im. Jana Amosa Komeńskiego	Konferencja nt.: „Alternatywne Formy Edukacji przedszkolnej”
8	05.03. 2005 r. Warszawa	Katolickie Stowarzyszenie Wychowawców	Międzynarodowa konferencja pt.: „Etyczne i duchowe wartości i źródła integracji europejskiej. Wychowanie moralne i społeczeństwo obywatelskie”
9	08.03. 2005 r. Warszawa	Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu warszawskiego oraz Koło Nauk o Państwie i Prawie „Pro Patria”	Ogólnopolska konferencja naukowa pt.: „Jaka Konstytucja? Jaka Rzeczpospolita?”
10	12.03. 2005 r. Tarnowskie Góry	Krajowe Porozumienie Rodziców i Rad Rodziców	Konferencja pt.: „Mobbing w oświacie”
11	12.03. 2005 r. Miętne k/Warszawy	Ogólnopolskie stowarzyszenie kadry Kierowniczej Oświaty	Konferencja Dyrektorów Szkół nt.: „Ustawa o ochronie małoletnich przed szkodliwymi treściami w środkach masowego komunikowania”
12	15.03. 2005 r. Warszawa	Komitet Organizacyjny Konferencji	Konferencja pt.: „Systemy wychowawcze, a seksualność i zdrowie młodzieży”
13	15-16.03.2005 r. Tarnów	Małopolski Kurator Oświaty Prezydent m. Tarnowa	Konferencja pt.: „Wychowanie a prawa człowieka”
14	16.03.2005 r.	Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów	Udział w Posiedzeniu Rady do Spraw Dobrych Praktyk

	Warszawa		Gospodarczych
15	22-23.03. 2005 r. Warszawa	Krajowy Komitet Wychowania Resocjalizacyjnego oraz Towarzystwo Przyjaciół Dzieci	Seminarium nt.: „Wspieranie, Reedukacja, resocjalizacja, Integracja-Szansą życiową dla dzieci ulicy...”
16	23. 03. 2005 r. Warszawa	Kancelaria Prezydenta RP, Sekretarz Stanu	Debata nt.: „Karać czy nie karać za posiadanie narkotyków”
17	24.03. 2005 r. Warszawa	Wicemarszałek Sejmu RP, Kazimierz Michał Ujazdowski oraz Komitet Organizacyjny Narodowego Dnia Życia	Uroczyste spotkanie związane z obchodami Narodowego Dnia Życia
18	18.04. 2005 r. Skierniewice	Krąg Korczakowski Ziemi Łódzkiej oraz Fundacja „Dziecięcy Uśmiech”	Konferencja nt.: „Z Korczakiem do Unii Europejskiej czyli Budujemy Europę Dzieci”
19	20.04.2005 r. Warszawa	Instytut Spraw Publicznych	Seminarium nt.: „Sędziowie rodzinni w systemie pomocy i opieki nad dziećmi
20	22-23.04. 2005 r. Pisz	Starosta Powiatu w Pisz oraz Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Konferencja dotycząca osób niepełnosprawnych, przemocy wobec dzieci oraz niedostosowania społecznego i przestępczości dzieci i młodzieży
21	22-23.04. 2005 r. Łódź	Specjalistyczna Poradnia Psychologiczno-pedagogiczna Doradztwa zawodowego i Dla dzieci z Wadami Rozwojowymi	Forum Edukacyjno-Profilaktyczne nt.: „Profilaktyka zaburzeń rozwoju psychofizycznego oraz wczesne wspomaganie rozwoju dzieci zagrożonych dysfunkcjami i niepełnosprawnością
22	25.04. 2005 r. Warszawa	Biuro Rzecznika Praw Dziecka	Seminarium nt.: „Projekty Decyzji Ramowej dotyczącej uznania i wprowadzenia w Unii Europejskiej zakazów związanych z karaniem za przestępstwa seksualne popełnione wobec dzieci”
23	05.05. 2005 r. Bydgoszcz	Kuratorium Oświaty	Konferencja nt.: „Prawa, uprawnienia i obowiązki ucznia”
24	06.05. 2005 r. Lublin	Dziecięcy Szpital Kliniczny im. Profesora Antoniego Gebali	Seminarium nt. Zakresu Praw Małego Pacjenta
25	06.05. 2005 r. Wejherowo	Rektor Kaszubsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej	Konferencja pt.: „Dziecko w polskiej rodzinie na początku XXI wieku”
26	09.05. 2005 r. Gdańsk	Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Dysleksji	Konferencja nt.: „Ujednolicenie kryteriów oceny uczniów z dysleksją”
27	09.05. 2005 r. Warszawa	Fundacja Rozwoju Dzieci im. Jana Amosa Komeńskiego	Wykład nt.: ‘Kontrowersje wokół programów nauczania małych dzieci”
28	12.05. 2005 r. Warszawa	Koło Naukowe Studentów Instytutu Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego	Konferencja naukowa pt.: „Daj mi 72 godziny a powiem Ci jaki będziesz...”

29	12-13.05. 2005 r. Białystok	Podlaski Kuratorium Oświaty, Centrum edukacji nauczycieli, Wyższa Szkoła Administracji Publicznej oraz Urząd marszałkowski Województwa Podlaskiego	Konferencja nt.: „Prawa dziecka w systemie edukacji”
30	13.05.2005 r. Warszawa	Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej oraz Katedra Psychologii Edukacyjnej Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Warszawskiego	Konferencja nt.: „Człowiek, niepełnosprawność, społeczeństwo-wyzwania interdyscyplinarne na miarę XXI wieku”
31	18.05.2005 r. Warszawa	Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Sejmowa Komisja Zdrowia	Konferencja nt.: „Alkohol a młodzież – Jak skutecznie ograniczać dostęp do alkoholu naszym dzieciom”
32	19.05. 2005 r. Łódź	Komitet Organizacyjny Ogólnopolskich Dni prawniczych	XII Ogólnopolskie Dni Prawnicze
33	24.05. 2005 r. Gliwice	Poseł na Sejm RP, Krystyna Szumilas	Konferencja nt.: „Granice interwencji wychowawczej” oraz „Miejsce i rola rodziców w szkole”
34	31.05. 2005 r. Warszawa	Rzecznik Praw Obywatelskich	Spotkanie dotyczące Analizy i oceny postępowań alimentacyjnych w sprawach alimentacyjnych.
35	01.06. 2005 r. Opole	Państwowa Medyczna Szkoła Zawodowa w Opolu	Konferencja nt.: „Dziecko i Jego Prawa w XXI wieku”
36	02.06.2005 r. Warszawa	Samorząd Studencki Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej	Konferencja nt.: „Dziecko- Uchodźca”
37	03.06. 2005 r. Warszawa	Fundacja Dzieci Niczyje oraz Akademicka Sieć Komputerowa	Konferencja nt.: „Bezpieczny Internet”
38	03.06. 2005 r. Poznań	Stowarzyszenie na Rzecz dzieci z rzadkimi wadami genetycznymi	Konferencja dotycząca dzieci z chorobami genetycznymi
39	08.06. 2005 r. Warszawa	Urząd Miasta Stołecznego Warszawy, Biuro Polityki Społecznej i Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom „Gniazdo”	Ogólnowarszawska Konferencja nt.: „Środowiskowe wsparcie dla dzieci i młodzieży jako element systemu pomocy rodzinie”
40	09.06. 2005 r. Łódź	Wyższa Szkoła Edukacji Zdrowotnej	Konferencja Naukowa nt.: „Prawa Dziecka w Teorii i Praktyce Pedagogicznej”
41	09.06. 2005 r. Warszawa	Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów	15-lecie Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów
42	10.06.2005 r. Zakopane	Zarząd stowarzyszenia Sędziów Rodzinnych	VII Kongres Stowarzyszenia Sędziów Rodzinnych
43	15.06.2005 r. Warszawa	Rzecznik Praw Obywatelskich	Konferencja nt.: „Dziecko, Rodzic, Nauczyciel: Obywatele
44	22.06.2005 r. Warszawa	Rzecznik Praw Obywatelskich	Konferencja nt.: „Jaki model postępowania z nieletnimi zapropozowany został w Kodeksie nieletnich”?
45	24.06.2005 r. Warszawa	Fundacja Dyplomacji Publicznej	Konferencja nt.: „Blaski i Cienie Dyplomacji”
46	30.06.2005 r.	Wojewoda Łódzki	Konferencja w ramach której zaprezentowano:

	Łódź		„ Narodowy Plan Działania Na Rzecz Dzieci 2004-2012;Polska dla Dzieci”
47	14.07.2005 r. Warszawa	Instytut Spraw Publicznych	Konferencja nt.: „Zmiany w systemie lokalnej pomocy dzieciom i rodzinom”
48	29.07. 2005 r. Pionki	Samopomocowa Grupa kobiet dzieci chorych na autyzm i ADHD działająca przy Stowarzyszeniu Aktywnych Społecznie	Konferencja zorganizowana w ramach Ogólnopolskiej Kampanii społecznej: „Zrozumieć dziecko z ADHD”
49	01-03.09. 2005 r. Słubice	Mediatorzy Projektu „COoltura Konflikty”	Polsko-Niemiecko-Rosyjska Konferencja Mediacji Szkolnych i Rówieśniczych nt.: „Cooltura Konflikty w Polsce i Europie”
50	12.09.2005 r. Grodzisk Mazowiecki	Centralna Komisja Egzaminacyjna	Konferencja poświęcona uczniom z problemami dysleksyjnymi.
51	14.09.2005 r. Warszawa	Społeczne Towarzystwo Oświatowe, Koło Terenowe „Rodzice Szkole”	Konferencja Rad Rodziców nt.: „Budowanie relacji i współpracy między rodzicami, nauczycielami i uczniami drogą do tworzenia szkoły przyjaznej i obywatelskiej”
52	15-16.09. 2005 r. Kraków	Salezjańska Organizacja Sportowa RP	Konferencja pt.: „ Sport – kultura-pomoc charytatywna”
53	24.09.2005 r. Warszawa	Stowarzyszenie na Rzecz Forum Inicjatyw Pozarządowych oraz komitet Organizacyjny	IV Ogólnopolskie Forum Inicjatyw Pozarządowych
54	26.09.2005 r. Warszawa	Minister Sprawiedliwości	Spotkanie robocze, zespołu opracowującego Kodeks ds. nieletnich
55	26.09.2005 r. Warszawa	Katolicka Fundacja Pomocy dzieciom Uzależnionym i Dzieciom-KARAN	III Międzynarodowa Konferencja nt.: „ Stop Przemocy w rodzinie, szkole i na ulicy”
56	26-28.09 2005 r. Gdańsk	Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Dysleksji	XI Krajowa Konferencja Diagnostyki Edukacyjnej
57	26-28.09 2005 r. Sarbinów	Starosta koszaliński	Konferencja pt.: „ Prawa człowieka zaczynają się od praw dziecka”
58	01.10.2005 r. Warszawa	Polska Federacja Młodzieży	Konferencja inauguracyjna realizacji projektu: „Tak dla demokracji”
59	01.10.2005 r. Warszawa	Zarząd Główny Związku Nauczycielstwa Polskiego	Uroczyste posiedzenie Zarządu Głównego ZNP zorganizowane dla uczczenia jubileuszu 100-lecia Związku Nauczycielstwa Polskiego
60	07.10.2005 r. Warszawa	Dziekan Wydziału prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, Dziekan University Of Florida Levin College of Law oraz Centrum Prawa amerykańskiego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego	Międzynarodowa Konferencja nt.: „Mediacja –nowa Metoda Rozwiązywania Sporów W Sprawach Cywilnych”
61	10-12.10 2005 r.	Prezes Europejskiego Forum Młodzieży	Europejskie Forum Młodzieży

	Bystrzyca Kłodzka		
62	11.10.2005r. Łódź	Prezes Polskiego Komitetu Normalizacyjnego oraz Prezydent Miasta Łodzi	
63	14.10. 2005 r. Warszawa	Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej	I Ogólnopolska Konferencja nt.: „Promocja zdrowia Psychicznego”
64	15.10.2005 r. Stalowa Wola	Stowarzyszenie „Batna” oraz Polskie Towarzystwo ADHD	Konferencja nt.: „Zrozumieć Dziecko z ADHD”
65	21-22.10.2005 r. Łódź	Interserwis, Biuro Targów	Konferencja nt.: „Wspomaganie rozwoju i terapia jego zaburzeń jako wyzwanie dla współczesnej pedagogiki” oraz Warsztaty terapeutyczne: „I Ty Możesz Pomóc Swojemu Dziecku”
66	24-25.10.2005 r. Warszawa	Ministerstwo Sprawiedliwości, Urząd m.st. Warszawy-Biuro Polityki Społecznej, Fundacja Dzieci Niczyje	Ogólnopolska Konferencja nt.: „Pomoc dzieciom-ofiarom przestępstw”
67	24-26.10. 2005 r. Lublin	Instytut Psychologii UMCS oraz Lubelski Oddział Polskiego Towarzystwa Dysleksji	II Ogólnopolska Konferencja pt.: „Dysleksja–problem znany czy nieznan?”
68	25-26.10. 2005 r. Gorzów Wielkopolski	Komenda Wojewódzka Policji oraz Fundacja „Contra Crimen”	Seminarium nt.: „ Dziecko krzywdzone- rozpoznanie i wsparcie”
69	28.10.2005 r. Warszawa	Federacja Reintegracji Społecznej	Konferencja nt.: ‘Po pierwsze nie szkodzić’
70	04-05.11. 2005 r. Kraków	Polskie Towarzystwo ADHD	Konferencja nt.: „Zrozumieć dziecko z ADHD”
71	06.11.2005 r. Warszawa	Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	Ogólnopolskie Seminarium Szkoleniowe nt.: „ Pomoc psychologiczna dla dzieci z rodzin z problemem alkoholowym”
72	08.11.2005 r. Warszawa	Zarząd Główny Polskiego Stowarzyszenia na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym wraz z EUMAP	Konferencja poświęcona raportowi nt.: „Prawa osób z niepełnosprawnością intelektualną”
73	08-09. 11.2005 r. Chrzanów	Starostwo Powiatowe	Konferencja nt.: „Rodzinne formy opieki zastępczej”
74	10.11.2005 r. Płock	Koło naukowe Wyższego Seminarium Duchownego	Symposium nt.: „Nowy Feminizm-w nurcie nauczania Jana Pawła II”
75	17-19.11.2005 r. Warszawa	Polskie Towarzystwo im. Janusza Korczaka oraz Ministerstwo Edukacji Narodowej	Konferencja nt.: „ Prawo dziecka do zdrowia”
76	20.11.2005 r. Łódź	Uniwersytet Medyczny, Klinka Propedeutyki Pediatrii i Chorób Metabolicznych Kości	Symposium Naukowe poświęcone problemom dzieci niepełnosprawnych
77	23.11.2005 r. Warszawa	Rzecznik Praw Obywatelskich	Konferencja Robocza nt.: „ Problemy ścigania i przeciwdziałania przestępstwom wykorzystywania seksualnego dzieci z art. 200 kk, w tym pedofili”
78	24-25. 11. 2005 r. Łódź	Centrum Służby Rodzinie	Szczyt w Sprawach Dzieci Województwa Łódzkiego
79	29.11.2005 r. Łódź	Urząd Miasta , Uniwersytet Medyczny oraz Fundacja Pomagająca Dzieciom z Chorobami Narządów Ruchu „ Idziemy Razem”	IV Symposium Naukowe nt.: „Dziecko Łódzkie , Problemy Dzieci Niepełnosprawnych”

80	28-30.11.2005 r. Konstancin-Jeziorna	Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej	II Ogólnopolska Konferencja nt.: „Rodzice, Nauczyciele, Uczniowie-Partnerzy w Tworzeniu Bezpiecznej Szkoły”
81	30.11.2005 r. Warszawa	Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	X Ogólnopolska Konferencja nt.: „Przeciw Przemocy w Rodzinie”
82	05.12.2005 r. Warszawa	Instytut Spraw Publicznych	Seminarium dotyczące usamodzielnianiu wychowanków
83	08.12.2005 r. Łódź	Wyższa Szkoła Edukacji Zdrowotnej	Konferencja nt.: „Dysleksja- zaburzenie czy to już pandemia”
84	Warszawa	Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego, Rzecznik Praw Obywatelskich oraz Komitet Nauk Prawnych PAN	Konferencja nt.: „Co należy zmienić w obowiązującym prawie karnym materialnym i procesowym”
85	08.12. 2005 r. Kraków	Urząd miasta, Zespół Szkół Ogólnokształcących Integracyjnych Nr 5	Konferencja nt.: „Prawo niechaj prawo znaczy”
86	09.12.2005 r. Warszawa	Instytut Spraw Publicznych	Konferencja nt.: „Czy możliwa jest szkoła bez korepetycji”
87	12.12. 2005 r. Warszawa	Ministerstwo Edukacji i Nauki	Konferencja nt.: „Dlaczego warto uczyć o prawach człowieka w szkole”
88	12.12. 2005 r. Warszawa	Instytut Profilaktyki i Resocjalizacji	Seminarium nt.: „Handlu ludźmi”
89	13.12.2005 r. Łódź	Centrum Służby Rodzinie	Konferencja nt.: „Przemoc w Internecie-dzieci w zagrożeniu”

Zestawienie 5. Spotkania w ramach współpracy międzynarodowej

L.p	Data/miejsce	Osoby/instytucje	Temat
1.	11-25.02.2005 r. Nowy Jork (USA)	Ministerstwo Spraw Zagranicznych	X Spotkanie Państw-Stron Konwencji o Prawach Dziecka
2	10-13.03. 2005 r. Wenecja (Włochy)	Uniwersytet w Pizie	Światowy Kongres nt. Rozrodczości Człowieka
3	17-21.03.2005 r. Budapeszt (Węgry) Wiedeń (Austria)	Public Interest Law Initiative Columbia University OBWE	Spotkanie poświęcone działalnością klinik prawa w Europie; Udział w pracach OBWE
4	18-22.03.2005 r. Praga (Czechy)	SRNT Min. Zdrowia Rep. Czeskiej	Międzynarodowa konferencja „Tytoń albo zdrowie”
5	18-23.03.2005 r. Cape Town (RPA)	Childrens’ Rights International	IV Światowy Kongres Prawa Rodzinnego i Praw Dziecka
6	6-10.04. 2005 r. Rzym (Włochy)	Rzecznik Praw Dziecka Stolica Apostolska	Udział w uroczystościach pogrzebowych papieża Jana Pawła II
7	12-14.04.2005 r. Luksemburg	Luksemburska Prezydencja Unii Europejskiej	Spotkanie Międzyrządowej Grupy: „Europa dla Dzieci”
8	25.04.2005 r. Warszawa (Polska)	Rzecznik Praw Dziecka	Seminarium nad projektem Decyzji Ramowej dotyczącej uznania i wprowadzenia w Unii europejskiej zakazów związanych z karaniem za przestępstwa seksualne popełnione wobec dzieci.
9	09-10.05.2005 r. Belgrad (Serbia i Czarnogóra)	Children`s Cultural Centre Belgrade	Konferencja nt.: „Doświadczenia Rzecznika Praw Dziecka i jak je rozwijać”

10	15-16.05.2005 r. Warszawa (Polska)	Europejskie Forum Młodych	Europejski Szczyt Młodzieży
11	30.06-07.07.2005 r. Waszygton (USA)	Światowa Organizacja Zdrowia	Konferencja „Strategia na rzecz zdrowia i rozwoju dzieci i młodzieży”
12	05-09.07.2005 r. Ljubljana (Słowenia)	Human Rights Ombudsman	Konferencja nt.: „Regionalne konsultacje dla studiów UN nad przemocą wobec dzieci-Europa i Centralna Azja”
13	19-30.09.2005 r. Warszawa (Polska)	Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP	X Spotkanie Przeglądowe dotyczące wymiaru Ludzkiego OBWE (HDIM)
14	21-23.09.2005 r. Warszawa (Polska)	Rzecznik Praw Dziecka	Doroczne Spotkanie Członków Europejskiej Sieci Rzeczników Praw dziecka (ENOC)
15	12-14.09.2005 r. Genewa (Szwajcaria)	UNICEF	Spotkanie poświęcone przygotowaniu regionalnych konsultacji, które miały stanowić wkład do prac nad Studium ONZ nt.: „Przemocy wobec dzieci”
16	28-29.10.2005 r. Frankfurt (Niemcy)	Niemiecka Liga dla Dzieci	Udział w debacie nt.: „Dzieci w rozszerzonej Europie”
17	27-28.10.2005 r. Struveshof (Niemcy)	Internationale Gesellschaft für erzieherische Hilfen IGFH, Regionalgruppe Brandenburg	Konferencja nt.: „Pomoc wychowawcza w rozszerzonej Europie”
18	09-10.11.2005 r. Bruksela (Belgia)	European Public Health Alliance (EPHA)	Międzynarodowa Konferencja pod hasłem: „Future Europeans”
19	28.11.2005 r. Sztokholm (Szwecja)	Szwedzki Rzecznik Praw Dziecka	Spotkanie poświęcone kwestii związanych z ustanowieniem stałego Sekretariatu ENOC.